

**EESTI VANEMAHÜVITISE MÕJU SÜNDIMUS- JA
TÖÖTURUKÄITUMISELE: HINDAMISE VÕIMALUSED
JA ESIMESTE KOGEMUSTE ANALÜÜS**

Andres Võrk

Marre Karu

Tellijad: Sotsiaalministeerium, Rahvastikuministri büroo

Tallinn 2006

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Vanemahüvitise mõju sündimus- ja tööturukäitumisele	7
1.1. Lühiülevaade rahaliste peretoetuste mõjust sündimus- ja tööturukäitumisele ..	7
1.2. Vanemahüvitise võimalike tagajärgede kirjeldus.....	10
1.3. Vanemahüvitise mõjude hindamise meetodika.....	13
1.3.1. Poliitika analüüsi meetodika mõisted.....	13
1.3.2. Andmed vanemahüvitise analüüsimiseks.....	18
1.3.3. Vanemahüvitise mõjude hindamise võimalused	22
2. Sünnituskäitumise muutus Eestis 2000-2004.....	27
2.1. Lühiülevaade sündimusest ja vanemahüvitise saajatest	27
2.2. Sünnitajate struktuuri muutus sünniregistri andmete põhjal võrreldes sünnitusealiste naistega.....	32
2.2.1. Andmete ja meetodika iseloomustus.....	32
2.2.2. Sünnijärjekord	32
2.2.3. Sünnitajate vanus.....	34
2.2.4. Sünnivahed	35
2.2.5. Sünnitajate haridus	37
2.2.6. Sünnitajate sotsiaalne seisund	39
2.2.7. Perekonnaseis	42
2.2.8. Sünnitajate alaline elukoht maakonna järgi.....	43
2.3. Sünnitajate varasema sissetuleku analüüs pensioniregistri andmete põhjal....	44
2.3.1. Andmete ja meetodika iseloomustus.....	44
2.3.2. Sotsiaalmaksuga maksustatud tulu dünaamika enne sünnitust aastatel 1999-2004.....	45
Kokkuvõte	52
Kasutatud kirjandus	56
Lisa 1. Eesti Meditsiinilisse Sünniregistrisse kantavate andmete koosseis.....	60
Lisa 2. Eesti Meditsiinilise Sünniregistri sünnikaart.....	62
Lisa 3. Eesti Raseduskatkestusandmekogusse kantavate andmete koosseis	64
Lisa 4. Eesti Raseduskatkestusandmekogu abordikaart	65
Lisa 5. Aruandevorm «Sünnileht» riiklike statistiliste vaatluste «Rahvastik» ja «A. Sünnid» korraldamiseks	66
Lisa 6. Riikliku pensionikindlustuse registri andmete koosseis	68

Tabelite loetelu

Tabel 1.1. Naiste tööjõu pakkumist ja sündimuskäitumist mõjutavad majanduslikud tegurid.....	9
Tabel 1.2. Poliitika protsessi komponendid ja analüüsi-aspektide näited	15
Tabel 1.3. Olemasolevad olulised andmekogud vanemahüvitise mõjude analüüsimiseks	18
Tabel 1.4. Vanemahüvitise efektid ja võimalikud hindamise meetodid.....	22
Tabel 2.1. Sündide arv ja selle muutus võrreldes eelnenud aastaga, aastatel 1998-2004	27
Tabel 2.2. Vanemahüvitist saanud isade arv ja nende osakaal vanemahüvitise saajate seas	31
Tabel 2.3. Analüüsis kasutatud Eesti Meditsiinilise Sünniregistri andmed	32
Tabel 2.4. Analüüsis kasutatud Eesti Tööjõu-uuringu andmed.....	32
Tabel 2.5. Sünnitajate arv alalise elukoha järgi.....	43

Jooniste loetelu

Joonis 1.1. Vanemahüvitise ja töötasu koosmõju netosissetuleku muutusele 2005. aastal	13
Joonis 1.2. Poliitika dünaamiline protsess.....	14
Joonis 1.3. Mõjude hindamise tasemed	16
Joonis 2.1. Eesti elussünnid, sündimuskordaja ja brutokordaja.....	27
Joonis 2.2. Registreeritud sündide arv kvartalite kaupa 2001-2005.....	28
Joonis 2.3. Abortide arv 100 elussünni kohta.....	29
Joonis 2.4. Sünnitamisanuse jaotus sündimuse vanuskordajate põhjal (osakaal kogu sündidest).....	29
Joonis 2.5. Uute määratud vanemahüvitise saajate arv vanemahüvitise tüübi järgi 2004 ja 2005. aastal.....	30
Joonis 2.6. Määratud vanemahüvitiste suurus vanemahüvitise tüübi järgi 2004 ja 2005. aasta I poolaastal.....	30
Joonis 2.7. Vanemahüvitise saajate jaotus töötasu suuruse lõikes	31
Joonis 2.8. Sünnituste arv varasemate sünnituste arvu järgi.	33
Joonis 2.9. Sünnituste jaotus varasemate sünnituste arvu järgi.....	33
Joonis 2.10. Sünnitajate keskmine vanus varasemate sünnituste arvu järgi.....	34
Joonis 2.11. Sünnituste arv ema vanuse järgi.....	35
Joonis 2.12. Sündimuse vanuskordajad (sündide arv 1000 naise kohta)	35
Joonis 2.13. Keskmine sünnituste vahe aastates varasemate sünnituste arvu järgi.....	36
Joonis 2.14. Sünnituste vahe aastates mediaanväärtused varasemate sünnituste arvu järgi	36
Joonis 2.15. Sünnitajate hariduse jaotus.....	37
Joonis 2.16. Sünnitajate ja fertiilses eas naiste hariduse jaotus (%).....	38
Joonis 2.17. Vanuses 20-35 aastat sünnitajate ja naiste hariduse jaotus (%)	39
Joonis 2.18. Sünnitajate sotsiaalmajandusliku seisundi jaotus.....	40
Joonis 2.19. Töötavate ja töötute osakaal sünnitajate ja 25-49 aastaste naiste seas	40
Joonis 2.20. Sünnitajate ja fertiilses eas naiste sotsiaalse seisundi jaotus (%).....	41
Joonis 2.21. Vanuses 20-35 aastat sünnitajate ja naiste sotsiaalse seisundi jaotus (%) ..	41
Joonis 2.22. Sünnitajate naiste jaotus perekonnaseisu järgi (%)	42
Joonis 2.23. Sünnitajate ja fertiilses eas naiste jaotus perekonnaseisu järgi (%)	43

Joonis 2.24. Pensioniregistris sotsiaalmaksuga maksustatud tulu või peretoetust saanud naiste arvu suhe rahvastikustatistikas antud naiste arvu.....	45
Joonis 2.25. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine 2002. aastal esmakordselt sünnitanud ja mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat.	46
Joonis 2.26. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine 2003. aastal esmakordselt sünnitanud ja mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat.	46
Joonis 2.27. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine 2004. aastal esmakordselt sünnitanud ja mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat.	47
Joonis 2.28. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine 2005. aastal esmakordselt sünnitanud ja mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat.	47
Joonis 2.29. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine esmakordselt sünnitanud ja varem mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust aastatel 2002-2005.	48
Joonis 2.30. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine teistkordselt sünnitanud ja mittedünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust aastatel 2002-2005.	49
Joonis 2.31. Keskmise sotsiaalmaksusumma suhe teistkordselt sünnitanud ja mittedünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust.	49
Joonis 2.32. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine kolmandat korda sünnitanud ja mittedünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust aastatel 2002-2005.	50
Joonis 2.33. Keskmise sotsiaalmaksusumma suhe kolmandat korda sünnitanud ja mittedünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust.	50

Sissejuhatus

Vanemahüvitist hakati Eestis maksma alates 1. jaanuarist 2004. Vanemahüvitise seaduses sõnastatud eesmärgiks on hüvitada värskele lapsehoolduspuhkusel olevatele vanematele ligikaudu aasta jooksul laste kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu ning toetada töö- ja pereelu ühitamist. Vanemahüvitise osaliselt pikendati juba olemasoleva rasedus- ja sünnitushüvitise maksmise aega, kuid lisaks tõsteti madalapalgaliste hüvitise taset miinimumpalgani, töötud vanemad said õiguse miinimumhüvitisele ning väga kõrge palgaga vanemate hüvist piirati maksimummäärani. Sellega püütakse vähendada tööturul esinevate sissetulekute ebavõrdsuse kandumist peretoetustesse ning vähendada vaesusrisi madala palgaga või tõise sissetulekuta peredes. Vanemahüvitise seadusega püütakse ka soodustada laste sündi väikesema vahega, tagades vanemale eelmise vanemahüvitise suuruse sissetuleku, kui ta kahe lapse sünni vahepeal ei töötanud või sai varasemast väiksemat tulu (vt Vanemahüvitise seadus ja seletuskiri vanemahüvitise seaduse eelnõule).

Praeguseks on vanemahüvitise seaduse kehtima hakkamisest möödunud kaks aastat. Ehkki on selge, et möödunud on veel liiga vähe aega, et oleks võimalik hinnata seaduse kõiki mõjusid, on otstarbekas kaardistada võimalik metoodika ja olemasolevad andmed, et hinnata vanemahüvitise mõju.

Käesoleva uurimistöö eesmärk on pakkuda välja metoodika, kuidas analüüsida Eesti vanemahüvitise mõju sünnitus- ja tööturukäitumisele, ning illustreerida sünnituskäitumise muutust olemasolevate andmete põhjal.

Uuring on üles ehitatud kahe osana. Esiteks pakume välja võimalused, kuidas vanemahüvitise mõjusid analüüsida. Toome välja võimalikud vanemahüvitise mõjud hüvitise saajatele ja käsitleme meetodeid, kuidas antud mõjusid analüüsida ning analüüsime olemasolevate andmeallikate piisavust analüüside teostamiseks.

Teiseks illustreerime analüüsimeetodeid uurides vanemahüvitise seaduse võimalikku mõju sünnituskäitumisele Eestis. Selleks vaadeldakse muutusi sünnitanud naiste struktuuris ning võrreldakse seda kõikide sünnitusealiste naiste struktuuri muutusega alates 1990ndate teisest poolest kuni 2004 aastani (osaliselt 2005. aasta esimese pooleni). Kui olulised muutused sünnituskäitumises ning sünnitajate struktuuris 2004. aastal ei toimunud samaaegselt sünnitusealiste naiste struktuuris, võib olla tegemist vanemahüvitise mõjudega. Võrdleme kahe grupi naiste vanust, haridust, majanduslikku staatust, sotsiaalmaksuga maksustatud sissetulekut ja eelnevat laste arvu ajavahemikus 2000-2004. Samuti analüüsime, kuidas on muutunud sündide vaheline aeg.

Kokkuvõttes on toodud peamised tulemused ja esitame ettepanekud, kuidas edaspidi vanemahüvitise mõju analüüsida.

Uuringu metoodika osa tugineb rahvusvahelisele kirjandusele ja poliitikaanalüüsile, samuti Eestis läbiviidud selle valdkonna uurimustele. Andmete ülevaate osas ja empiirilises osas kasutame erinevate registrite andmeid (sh Sotsiaalkindlustusameti riikliku pensionikindlustuse register, Eesti Meditsiiniline Sünniregister) ja küsitlusandmeid. Empiirilises osas kasutame statistilisi tabeleid ja jooniseid sünnitanud naiste ja sünnitusealiste naiste kohta. Kasutame diferents-diferents hinnangut selgitamiseks välja erinevused sünnitavate naiste ja sünnitusealiste naiste karakteristikutes aastal 2004. ning varasematel aastatel.

Käesolev uuring on metoodilise eesmärgiga, mistõttu ei analüüsita antud töös vanemahüvitise praegust skeemi õigluse ja efektiivsuse seisukohast ega pakuta välja

erinevaid vanemahüvitise alternatiive. Samuti ei analüüsita vanemahüvitise sobivust Eesti sotsiaalkaitse süsteemi.

Tuleb arvestada, et vanemahüvitise seadus hakkas kehtima alles 2003. detsembris, mistõttu 2004. aasta sündinud struktuuri muutumisest on veel väga raske välja lugeda vanemahüvitise mõjusid. Seega tuleb võtta empiirilises analüüsis saadavaid tulemusi pigem illustratiivsetena ja põhjalikema hinnangute andmiseks on vaja analüüsida järgnevate aastate arenguid sündimuskäitumises.

Uuringu esimese osa (metoodika ja andmete ülevaate) tellis ja rahastas Eesti Sotsiaalministeerium ning uuringu teise osa (vanemahüvitise mõju analüüsi) tellis Rahvastikuministri büroo ja rahastas Riigikantselei.

Uuringu autorid soovivad tänada kommentaaride eest töö erinevatele versioonidele Sotsiaalministeeriumi, Rahvastikuministri büroo, Sotsiaalkindlustusameti, Tervise Arengu Instituudi ning PRAXISE töötajaid. Eraldi sooviksime esile tõsta meeldivat koostööd andmete alal alati abivalmis Ella Viikmanniga Sotsiaalkindlustusametist ja Alvi Tellmanniga Tervise Arengu Instituudist. Uuringu kirjutamisel saadi abi Reilika Liivi ja Marge Birki Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas kirjutatud sellealastest uurimustest. Kõik vead antud töös jäävad autorite vastutusele.

1. Vanemahüvitise mõju sündimus- ja tööturukäitumisele

1.1. Lühiülevaade rahaliste peretoetuste mõjust sündimus- ja tööturukäitumisele

Naiste sündimuskäitumist ja selle seoseid tööturuga mõjutavad väga paljud tegurid. Otsused – kas, millal, kui palju ja millise vahega lapsi saada ning kuidas pereelu kombineerida tööeluga – sõltuvad nii kultuurilistest, sotsiaalsetest kui majanduslikest tingimustest.

Vähenevat sündimust ja selle seost tööturukäitumisega on Eestis alates 1990ndatest mõjutanud majanduslike olude muutumine ja kasvanud ebakindlus tuleviku ees, perekonna ja naiste rolli muutus ühiskonnas, võimaluste avardamine ja haridustee pikenemine jmt. Eesti naiste sündimus- ja tööturukäitumise kohta tehtud uurimusi ja ülevaateid vaata näiteks kogumikest Ainsaar (2000) ja Hansson (2001) ning Ainsaar ja Oras (2000), Tiit ja Käärrik (2000), Eamets ja Philips (2000), Tiit ja Ainsaar (2002), Kasearu ja Kutsar (2003), Katus jt (2002), Birk (2003).

Faktoreid, mis mõjutavad sündimuskäitumist indiviidi tasandil, on jaotatud kaheks (Heaton *et al.* 1999; d'Addio ja d'Ercole 2005):

- 1) objektiivsed struktuuralsed (sissetulek, tööhõive, haridus jms), mis mõjutavad laste saamise majanduslikku kulu,
- 2) subjektiivsed uskumused selle kohta, miks on laste saamine hea või halb, milline on õige laste arv perekonnas jms.

Vaatamata erinevate teadussuundade uuringutele (demograafias, sotsioloogias ja majandusteaduses) ei ole suudetud jõuda konsensusele tegurites, mis ja millises suunas sündimust mõjutavad (MacInnes 2003). Pikemaajalisi protsesse on suudetud küll tagantjärele seletada ning põhjuslikke seoseidki leida, kuid prognoosida ei ole suuri muutusi suudetud (Kohler 2000, van de Kaa 1987).

Vanemahüvitise seaduses sõnastatud eesmärk on hüvitada laste kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu ning selle läbi toetada töö- ja pereelu ühitamist. Seega Eesti vanemahüvitise seaduse otsene instrument on sünni korral pere sissetuleku suurendamine võrreldes olukorraga, kui vanemahüvitist ei oleks. Vanemahüvitisel võivad esineda ka kaudsed mõjud läbi ühiskonna väärtuste ja suhtumise mõjutamise, kuid antud uuringus nendele faktoritele edaspidi tähelepanu ei pöörata, sest mõju on ilmselt teisejärguline ning raskesti tuvastatav. Et vanemahüvitis on suunatud eelkõige majandusliku olukorra muutumisele, siis tutvustatakse lühidalt teooriaid, mis püüavad selgitada majanduslike tegurite mõju sündimuskäitumisele ja tööturukäitumisele. Pikemat eestikeelset ülevaadet naiste tööturu- ja sünnituskäitumise vaheliste teoreetiliste seoste kohta ja tulemusi 1990ndate esimesest poolest vaata Birk (2003).

Majanduslik lähenemine sündimuskäitumisele eeldab, et sündimuskäitumine on teadlik kohanemine väliste tingimuste muutumisele, st eeldatakse ratsionaalseid otsuseid (Kohler 2000). Vanemad kaaluvad ratsionaalselt lapse saamisega kaasnevaid tulusid ja kulusid, võttes arvesse enda sissetuleku, tulevikus oodatava töise karjääri, enda ootused lapsekasvatamise tasemele ja kvaliteedile. Vaikimisi eeldab ratsionaalse valiku teooria seda, et lapsed sünnivad planeeritult.

Igasugused ühiskondlike sündmustega seotud muutused sündimuses näitavad tõepoolest, et potentsiaalsed lapsevanemad reageerivad majandus- ja sotsiaalingimustele (Heaton *et al.* 1999).

Majandusteadlased on püüdnud selgitada palga ja sissetulekute mõju sündimusele juba pikka aega. Enam kui kaks sajandit tagasi pakkus Malthus (1798) positiivse seose olemasolu rahvastiku kasvu ja sissetulekute kasvu vahel tuginedes hüpoteesile, et sissetuleku kasvades inimesed abielluvad varem ja saavad rohkem lapsi. Et riikide kogemused on viidanud hoopis vastupidisele tendentsile — riikide rikkuse suurenedes on sündimus alanenud — siis on otsitud alternatiivseid selgitusi.

Alates 20. sajandi teisest poolest on majandusteadlased püüdnud selgitada sündimuse langemist keskendudes naiste ja meeste ajajaotuse muutumisele ning sellest tulenevale mõjule sünnitus- ja tööturukäitumisele (vt nt Becker 1960, Becker 1965). Naiste karjäärivõimaluste avarumise, haridustee pikenemise, tööhõive kasv ja palga suurenemine on muutnud lastega kodus olemise suhteliselt vähematraktiivseks. Kõrgemal palgal on sündimuskäitumise suhtes erinevad mõjud. Ühest küljest, suurem perekonna sissetulek võimaldab rohkem lapsi saada. Teisest küljest, mida suurem on naise palk, seda suurem on naise kui peamise lapse eest hoolitseja alternatiivkulu töölt koju jäämisel, sest seda enam kaotab ta sissetulekut ja tööalases karjääris. Viimaks on võimalik, et kõrgem lapsevanemate sissetulek ei too kaasa laste arvu suurenemist, vaid suurendab lastevanemate soovi enam investeerida vähema arvu laste kasvatamise kvaliteeti (Becker, Lewis 1973).

Kui toodud seoseid vaadata laiemalt, siis võib sissetuleku ja palga all silmas pidada mitte ühe (lapse saamise eelse) perioodi vaid kogu eluea jooksul saadavat sissetulekut ja palka. Sellisel juhul on tähtsal kohal inimeste ootused nii oma inimkapitali tehtavate investeeringute tulususe kui ka kogu perekonna tulevase sissetuleku kohta. Teoreetilisest seisukohast ei ole dünaamiliste efektide tõttu näiteks ühest vastust, kas majanduspoliitiliselt soodustada naiste varajast sünnitamist või mitte. Ühest küljest ei ole varakult lapse muretsenud perekonnad reeglina jõudnud ennast laste kasvatamiseks materiaalselt kindlustada. Samuti võib varajane sünnitamine, lapsehoolduse tõttu tööturult eemal olemine ja seetõttu vähene töökogemus raskendada hilisemat tööturule sisenemist. Teisest küljest, mida rohkem naised lapse sünnitamisega seotud tööhõivekatkestust edasi lükkavad, seda suurem on akumulieritud inimkapitali hulk, eriti kõrgema haridusega naistel, ja kokkuvõttes nende palgakaotus (alternatiivkulu), kui nad lõpuks lapsega koju jäävad. Sellest tulenevalt on naistel palgakaotus kõige väiksem siis, kui nad saavad lapse võimalikult varakult.

Niisuguses teoreetilisest raamistikus igasugune sotsiaalpoliitika, mis vähendab laste kasvatamisega seonduvat kulu (nt subsiidiumid) või suurendab sissetulekut (nt peretoetused), suurendab laste arvu.

Ülaltoodud majandusteoreetilised seisukohad on olnud olulisel kohal selgitamiseks erinevate sotsiaalpoliitika mõjusid sündimus- ja tööturukäitumisele. Selle mudeli valguses on tehtud lugematul hulgal empiirilisi uurimusi. Peamiseks kriitikaks selle lähenemise puhul on väide, et inimesed ei ole suutelised hindama ja arvesse võtma oma otsustes lapse kasvatamisega seonduvaid kulusid ja tulusid, mistõttu tegelikult on oluline inimeste poolt tajutud kulude ja tulude suurused. Empiiriliste uurimuste tulemused ei ole andnud tugevat kinnitust rahaliste peretoetuste mõju kohta.

Gauthier (2001) summeerib suure hulga sündimuse ja naiste tööjõus osalemise ning perepoliitiliste instrumentide vahelisi seoseid analüüsinud empiirilisi uuringuid ja järeldab, et uurimused, kus arvestatakse mitmete tegurite mõju, ei anna alati ühest

vastust poliitikameetmete mõju kohta demograafilisele ja majanduslikule käitumisele. Uurimustes, kus on leitud, et rahalistel peretoetustel on mõju sündimusele, on see mõju kvantitatiivselt siiski väike.

Tabel 1.1. Naiste tööjõu pakkumist ja sündimuskäitumist mõjutavad majanduslikud tegurid

Tegur	Empiiriline mõju	
	naise tööjõu pakkumisele	sündimusele
Naise palk	positiivne	negatiivne
Mehe palk	negatiivne	positiivne
Peretoetused	ebaselge	positiivne
Muud sotsiaaltoetused	negatiivne	ebaselge
Lapsehoiukulud	negatiivne	negatiivne

Allikas: Kirjanduse ülevaated Birk (2003), Gauthier (2001)

Naiste tööjõus osalemist mõjutavate tegurite uurimisel on leitud, et positiivselt mõjutavad naiste tööjõus osalemist madalamad lapsehoolduskulud ja parem lapsehoiuteenuste kättesaadavus. Muud sotsiaaltoetused vähendavad töötamise stiimuleid, lastetoetuste mõju on ebaselge.

Lisaks majanduslikele kuludele ja tuludele on välja toodud ka erinevaid muid tulusid ja kulusid (rõõm laste olemasolust, selts ja tugi vanaduspõlves jms), mis olulist rolli mängivad ning ilmselt paljudel juhtumitel materiaalsete faktorite olulisust ning seega rahaliste sotsiaaltoetuste mõju vähendavad. See võib selgitada ka seda, mispärast ei ole leitud ühest vastust sellele, mismoodi perepoliitika ja toetused inimeste käitumist mõjutavad – see sõltub ühiskonnast, selle majandus-kultuurilisest keskkonnast, inimeste väärtustest ja eelistustest. Lisaks võib eeldada, et erinevates tingimustes, erineva tööturukogemusega, erinevate eelistustega ja väärtushinnangutega inimesed reageerivad rahalistele toetustele erinevalt. Näiteks elustiili eelistuselt kodukesked inimesed reageerivad perepoliitikatele kõige vähem, töökesked pisut enam ning kõige rohkem kujundavad oma käitumist vastavalt välistele teguritele (sh perepoliitika) nõo adaptiivsed naised, kellele on nii kodu ja perekond olulised (Hakim 2000). Suurem osa naisi (umbes 60%) on Hakimi väitel adaptiivsed ning soovivad töö ja pereelu ühitada. Mehed jagunevad selle teooria kohaselt 10% kodukeskseteks, 30% adaptiivseteks ning 60% töökeskseteks.

Kui naiste tööturukäitumist ja sündimuskäitumise tegureid on varasemas kirjanduses uuritud palju, siis peretoetuste, sotsiaaltoetuste ja lapsehoiukulude mõju meeste tööturukäitumisele ning töö- ja pereelu ühitamisele on uuritud vähe. Statistika ja uuringud näitavad, et mehed asuvad lapse sünnil rohkem tööle kui varem. Euroopa Komisjoni indikaator "vanemaks olemise mõju tööhõivele" näitab, mil määral nooremate kui 6-aastaste laste olemasolu perekonnas mõjutab 20-50 aastaste inimeste tööhõivet. Selgub, et kõigis 25-s Euroopa Liidu liikmesriigis on vanemaks olemisel mõju nii emade kui isade tööhõivele. Kui keskmiselt on Euroopa Liidus lastetute naiste tööhõive emade omast 13,6 protsendipunkti võrra kõrgem, siis lastetute meeste tööhõive näitajad jäävad isade omast keskmiselt 10 punkti võrra madalamale. Eestis on vanemaks olemise mõju tööhõivele Euroopa Liidu omast kõrgem, lastetute ning lastega naiste

tööhõive erinevus on 28,8 ning meeste puhul – 16,4 protsendipunkti (Euroopa Komisjon 2005). Kalleberg jt (1997) leidsid samuti, et meeste tööaja pikkus on seotud laste olemasoluga perekonnas ning et USAs töötavad isad lastetutest meestest harvemini osajaga töökohtadel. Võib oletada, et lapse sünniga tekkivatel lisakulutustel on meeste tööturukäitumisel oma roll ning nad on sunnitud varasemast rohkem tööle hakkama, sõltumata oma eelistustest. Seda arvesse võttes on viimasel ajal hakatud looma võimalusi ka isadele töö ja pereelu ühitamiseks ning vanemapuhkuse võtmiseks. Rootsis näiteks on kehtestatud „isa kuud”, mis on isadele reserveeritud kahe kuu pikkune hüvitatud vanemapuhkus. Seda saavad isad võtta lisaks üldisele vanemahüvitisele ning kui isa seda võimalust ei kasuta, läheb puhkus kaotsi. Analüüs näitab, et pärast isa kuu kehtestamist aastal 1995 tõusis Rootsis vanemapuhkusele jäävate isade hulk tunduvalt. Samas ei suurendanud see pikemaajaliselt isade panust lapsehooldusesse, nagu loodeti (Ekberg, Eriksson, Friebel 2003).

Rootsi on aga oma poliitika ning ka egalitaarsuse poolest erandlik riik. Siiski ka teistes riikides, sh Eestis, on isadel võimalus ja õigus vanemapuhkusele, kuid mehed kasutavad seda suhteliselt vähe. Morehead (2005) viitab, et isegi kui töökoht otseselt pakub ja soodustab võrdseid võimalusi isadele ja emadele kasutada peresõbralikke poliitikaid sh vanemapuhkust, kasutavad siiski emad neid poliitikaid. Samuti näitas Hochchildi (1997) uuring, et vaatamata ettevõtete sihipärasele peresõbralike töökorralduse soodustamisele ja propageerimisele võib töökoha iseloom, kaastöötajate ja ülemiste suhtumine jms muuta nende poliitika kasutamise raskeks või edasise karjääri suhtes ebasoovitavaks.

Väärtushinnanguid vaadates võib öelda, et Eestis on nii naistele kui ka meestele lapsed ja perekond märkimisväärselt olulisemad kui nende töö (Narusk 2000). Kõik see viitab sellele, et ka isadel on olulisi raskusi töö ja pereelu ühitamisega.

Võib oletada, et kogu ühiskonnakorraldus, tööturu mehhanismid, väärtussüsteemid ning käitumismõjud mängivad olulist rolli selles, et meeste rolli vanemaks olemisel ning lapse eest hoolitsemisel endiselt niivõrd vähe tunnustatakse. Seega tuleks lähemalt uurida, millised on need tööturumehhanismid ning sotsiaalpoliitika sh. vanemahüvitise aspektid, mis muudavad meestel töö ja pereelu ühitamise ning soovi korral vanemapuhkusele jäämise (majanduslikult) raskeks.

1.2. Vanemahüvitise võimalike tagajärgede kirjeldus

Vanemahüvitist hakati Eestis maksma alates 1. jaanuarist 2004 (vt ka vanemahüvitise kirjeldust kiil 1.1 allpool). Vanemahüvitise seaduses sõnastatud eesmärk on hüvitada laste kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu ning toetada töö- ja pereelu ühitamist. Ehk teisisõnu püütakse soodustada olukorda, kus kõigil on võimalik luua perekond ning saada lapsi ilma, et peaks selleks rahalistel põhjustel loobuma tööl käimisest ning karjääril ja vastupidi. Töö ja pereelu ühitamise edukuse näitajatena kasutatakse tavapäraselt ühelt poolt lapsevanemate tööhõive näitajaid ning teiselt poolt sündimuskäitumist ning iibe näitajaid. Vanemahüvitis puudutab eelkõige pereelu ja sündimuskäitumisega seotud aspekte ning omab eeldatavasti mõju sünnituskäitumisele. Vanemahüvitise eesmärkide ja sobivuse kohta Eesti sotsiaalkaitse süsteemi vaata näiteks Pall (2004).

Vanemahüvitise näol pikendati sisuliselt rasedus- ja sünnitushüvitise maksmist teise nimetuse all ning vanemad, kel enne lapse sündi puudus sotsiaalmaksuga maksustatav tulu, said õiguse hüvitisele. Kehtestatud ülempiir (kolmekordne sotsiaalmaksuga

maksustatud keskmine tulu, 2006 aastal 19 191 krooni) kõrgepalgalistele on loodud vähendamaks ebavõrdsust ja piiramaks kulutusi riigieelarves.

Samas on töötavad, kuid alla alampalga teenivad inimesed seatud võrreldes mittetöötajatega eeliseisu, kuna neil on õigus hüvitisele alampalga suuruses (2006. aastal 3000 krooni), mis on kõrgem kui mittetöötanutele makstav vanemahüvitise määr (2006. aastal 2480 krooni). Seega tunnustatakse vanema panust tööturule ning soodustatakse osa-ajaga (ja madala palgaga) töötamist. Kokkuvõttes suurendab hüvitis madala palgaga inimeste sissetulekut varasemast kõrgemale ning võib julgustada seni kehvas majanduslikus olukorras olevaid peresid lapsi saama.

Lisaks püütakse julgustada vanemaid kiiremini ühe lapse sünni järel järgmist last muretsema, sest kui järgmise lapse sünnil on veel alla 2,5 aastaseid lapsi on hüvitise aluseks suurim eelneva aasta tulust või varasema vanemahüvitise aluseks olevast tulust.

Kiil 1.1

Vanemahüvitis seadus ja selle olulisemad majanduslikud instrumendid

Vanemahüvitise seadus võeti vastu Riigikogus 10.12.2003 (*RT I 2003, 82, 549*) ja see jõustus 01.01.2004, kui hakati ka välja maksta vanemahüvitisi. Olulisem muudatus võeti vastu 15.06.2005 (RT I 2005, 37, 285), mis hakkas kehtima 1. 01. 2006 ja millega pikendati vanemahüvitise maksmise perioodi.

Vanemahüvitise maksmist alustatakse sünnitushüvitise maksmise perioodi lõpupäevale järgnevast päevast ning makstakse ajani, mil sünnitushüvitise päevadega kokku täitub 455 päeva (enne 01.01.2006. a kuni täitub 365 päeva).

Kui lapse emal ei olnud õigust sünnitushüvitisele, siis makstakse vanemahüvitist lapse sünnist kuni lapse 14 kuu (enne 01.01.2006. a kuni 11 kuu) vanuseks saamiseni.

Nendel emadel, kelle laps oli sündinud aastal 2003, kuid seisuga 01.01.2004.a polnud veel möödunud 365 päeva alates ema sünnituspuhkusele jäämisest oli õigus saada vanemahüvitist üldistel tingimustel. Analoogselt pikeneb vanemahüvitise saamise periood 2006. aastale neil, kellel ei olnud seisuga 01.01.2006 möödä vanemahüvitisest 455 päeva.

Vanemale makstakse hüvitist eelmise kalendriaasta sotsiaalmaksu põhjal arvatatud keskmise töötasu suuruses.

Kuupalga alammäära suurus vanemahüvitist makstakse isikule, kelle eelnenud kalendriaasta keskmine ühe kuu tulu oli alampalgaga võrdne või sellest väiksem.

Vanemahüvitise määras makstakse vanemahüvitist isikule, kellel eelmisel kalendriaastal puudus sotsiaalmaksuga maksustatav tulu (nt mittetöötanud õppurid).

Hüvitise maksimaalses suuruses (kolm üleeelmise aasta keskmist sotsiaalmaksuga maksustatud ühe kalendrikuu tulu) makstakse isikule, kelle keskmine ühe kuu tulu ületas selle.

Kui järgmise lapse sünnil on veel alla 2,5 aastaseid lapsi on hüvitise aluseks suurim eelneva aasta tulust või varasema vanemahüvitise aluseks olevast tulust.

Vanemahüvitist vähendatakse, kui inimene samal ajal töötab. Kui hüvitise saaja töötab ning teenib kuus kuni hüvitise määra, säilib hüvitis täiel määral. Kui teenitakse rohkem, väheneb vanemahüvitis. Uus hüvitise suurus arvutatakse valemiga: $uus\ hüvitis = (vanemahüvitis + tulu) / 1,2 - tulu$. Kui hüvitise maksmise ajal teenib vanem üle viiekordse hüvitise määra (2006. aastal 12400 krooni), siis kaotab ta õiguse vanemahüvitisele.

Analüüsides vanemahüvitise tagajärgi on otstarbekas eristada esimest järku efekte (sissetulekute ümberjaotus) ja teist järku mõjusid (mõju käitumisele). Vanemahüvitise puhul on väljundiks ehk esmaseks efektiks konkreetse hüvise maksmine ning sellega kaasnev sissetulekute ümbersuunamine (maksumaksjatelt sünnitajatele), mis toob kaasa tulude ümberjaotamise, vaesuse ja ebavõrdsuse muutumise. See on vanemahüvitise

maksmise otsene tulemus, mille saab ohtu seada vaid hüvitise seadusele mittevastav maksmine. Esmane efekt ei eelda muutuseid sünnitus- ja tööturukäitumises. Selle puhul eeldatakse, et muutusi sünnitus- ja tööturukäitumises ei teki. Sellisel juhul saab vaadata, kes on vanemahüvitise süsteemist antud sündimuskäitumise korral võitjad ja kaotajad.

Mõjud (ehk tulemused või teist järku efektid) ilmnevad siis, kui inimesed muudavad oma käitumist poliitilise meetmega kaasneva olukorra muutuse tõttu, antud juhul lapse saamise kulude vähendamise tõttu. Küsimuseks on, kas lisaks väikeste lastega perede sissetuleku suurenemisele ning vaesuse vähendamisele suureneb ka sündimus ja väheneb töjõupakkumine või kaasneb muid soovitud ja ebasoovitud muutusi inimeste käitumises. Vanemahüvitise oodatud teist järku efektiks ongi sündimuse suurendamine läbi sissetuleku suurendamise peale sünnitust (sissetulekuefekt) ja palgakaotuse kompenseerimise vanematel (asendusefekt).

Lisaks mõjutab vanemahüvitis töjõupakkumist läbi järgmiste kanalite:

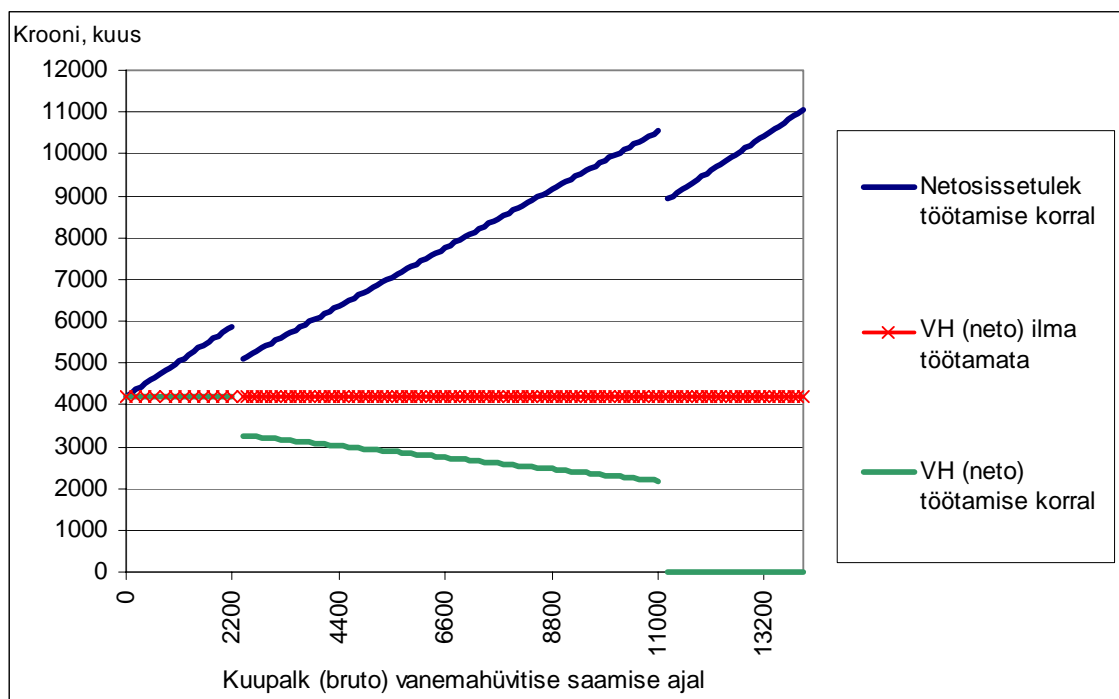
- 1) kõrgem tagatud sissetulek lapsehoolduspuhkuse ajal vähendab nii varasemate säästude kui ka hilisema tõise sissetuleku vajadust – seega vanemate töjõupakkumine nii enne kui pärast sünnitust väheneb;
- 2) kõrgema vanemahüvitise saamise nimel tulevikus suurendatakse lühiajaliselt tööpanust, mille tulemusena tööhõive lühiajaliselt suureneb ja sünnitamist lükatakse edasi.

Lisaks sündimuse suurendamisele ja vanemate (eelkõige naiste) tööturukäitumise muutmisele võib vanemahüvitisel olla ka muid mõjusid:

- 1) suurendab lapsehoolduspuhkusele jäävate isade hulka, sest alates 6. kuust on võimalik ka isal koju jääda tasulisele vanemapuhkusele;
- 2) kui inimesed ei suuda ette näha tulevasti tulusid ja kulusid, siis võib vanemahüvitis soodustada sündimuse kasvu, kuid peale vanemahüvitise lõppemist suureneb vaesuses elavate laste hulk ja on võimalik, et vanemahüvitise lõppedes suureneb laste ära võtmine perest,
- 3) sünnitamise lühiajaline edasilükkamine ajal, kui diskuteeriti vanemahüvitise seaduse sisu ja rakendamise üle – tekib niinimetatud ootusefekt; peredel, kes soovisid last saada 2003-2004, võis olla kasulik lükata seda edasi aasta-kahe võrra, kuni selgus seaduse täpne sisu.

Vanemahüvitise saamise ajal võib ka vanem saada töötasu. Vanemahüvitise seaduse eelnõu seletuskirjas põhjendatakse seda sellega, et vanema tööleminek (ka osalise koormusega) tähendab perele reeglina täiendavaid kulusi lastehoiule ja seetõttu puuduks vanemal motiiv vastu võtta tööd, millest saadav tasu kujuneks väiksemaks kui hüvitis ja lastehoiukulud kokku. Kahjuks on kehtivasse süsteemi sisse ehitatud astmed, mis tekitavad väga kõrge tegeliku piirmaksumäära tehtud töötasu tasemetes juures. Sellele on tähelepanu juhtinud ka Riigikontroll (Riigikontroll 2005). Nimelt võib vanemahüvitise seaduse kohaselt hüvitise saaja saada vanemahüvitise määras (2005. aastal 2200 krooni) töist tulu hüvitise saamise perioodil, ilma et nende hüvitis väheneks. Kui aga saadakse tulu kasvõi 1 kroon rohkem, siis vähendatakse hüvitist arvestades kogusummat (mitte vanemahüvitise määra ületavat summat). See tekitab näiteks 2005. aastal maksimaalset vanemahüvitist (17472 krooni) saava inimese jaoks olukorra, kus ühekroonine töötasu suurenemine 2200 kroonilt 2201 kroonini toob kaasa sissetuleku

vähendamise 2491 krooni võrra.¹ Analoogselt tekitab töötasu ülempiir 11 000 krooni kõrge tegeliku maksumäära (vt joonis 1.1.).

Joonis 1.1. Vanemahüvitise ja töötasu koosmõju netosissetuleku muutusele 2005. aastal

Märkus: arvutustes on eeldatud, et esialgne vanemahüvitise brutosuurus on 5000 kr; netopalgale leidmisel arvestatakse üksnes tulumaksu

Riigikontroll toob oma ülalmainitud auditis mitmeid näiteid, mis viitavad sellele, et inimesed arvestasid piiri 2200 krooni ja üle selle töötasu välja ei teeni. Sotsiaalkindlustusameti üldine statistika näitab, et kokku saab keskmiselt 4-6% naistest sotsiaalmaksuga maksustavat tulu, kuid enamus neist saab alla 2200 krooni. On võimalik, et osa tööandjaid lükkab töötasu maksmise edasi perioodile, kui vanemahüvitise saamine on lõppenud või jaotab töötasu mitme perioodi vahel, vältimaks liiga suurt töötasu maksmist ühel kuul, kuid selle hüpoteesi kontrollimine on väga keeruline.

1.3. Vanemahüvitise mõjude hindamise meetodika

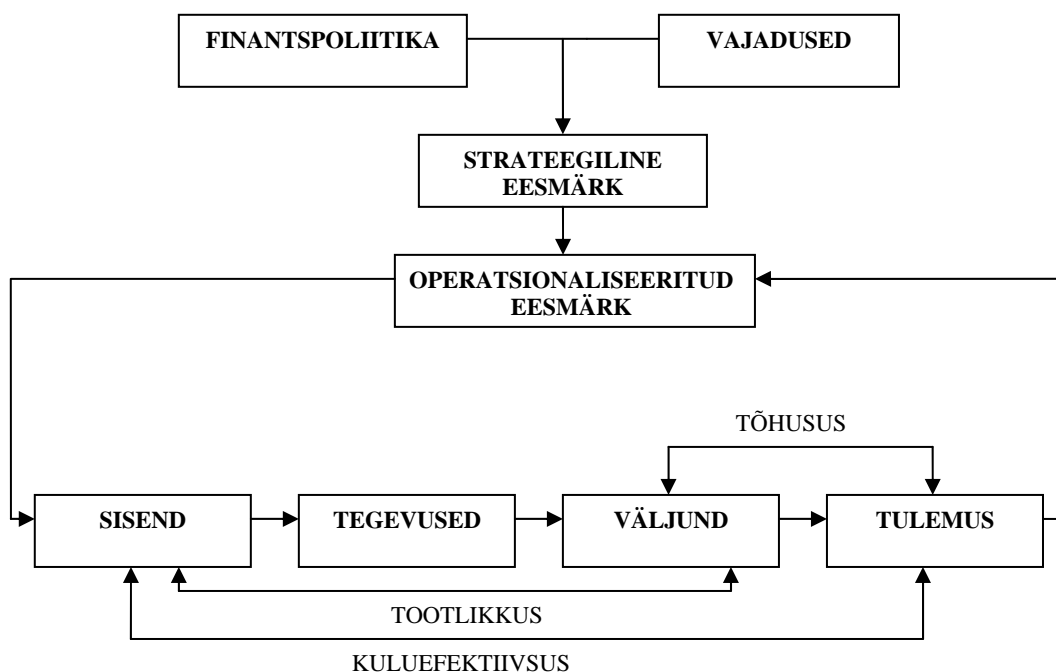
1.3.1. Poliitika analüüsi meetodika mõisted

Järgnevalt tutvustame lühidalt sotsiaalpoliitika analüüsi ja mõjude hindamise üldiseid mõisteid ja peamisi võimalusi. Eesti keeles ilmunud materjalidest vaata näiteks Staronova (2004) ning koolitusmaterjale "Poliitikate ja õigusaktide mõjude hindamise ning osapoolte kaasamise alane pilootkoolitusprogramm 2005-2006" (<http://www.lc.ee/foorum/lc/ria/>).

¹ Sotsiaalministeeriumi kommentaaride kohaselt oli tegemist apstuga seaduse väljatöötamisel. Käesoleva töö kirjutamise ajal oli Sotsiaalministeeriumis juba ettevalmistamisel vastav seaduse muudatus.

Vanemahüvitist nagu ka iga teist poliitikameedet võib jagada komponentideks ning vaadelda seda kui dünaamilist poliitika tegemise protsessi (vt joonis 1.1 ja tabel 1.2), mis algab vajaduste teadvustamisega, strateegiliste eesmärkide seadmisega, nende eesmärkide operatsionaliseerimisega. Seejärel otsustatakse, milliste vahendite ja tegevustega antud eesmärgini peaks jõudma.

Edukas meede on see, mille tulemused langevad kokku eesmärkidega. Meetme tagajärgede puhul on oluline eristada väljundit (*i.k output*) ning tulemust (*i.k outcome*) ehk mõju. Sõltuvalt sellest, mida soovitakse poliitika ning selle ellurakendamise kohta teada, on erinev ka analüüsi fookus ning meetod. Vajaduste analüüs on eelkõige oluline adekvaatsete seaduste loomisel ning muutmisel, eesmärkide analüüs võib osutada vajalikuks näiteks riigi poliitikate õigluse või erinevate meetmete vahelise kooskõla väljaselgitamiseks. Sisendi (nt sotsiaalkulutuste) analüüs annab hea aluse võrdlemaks riikide panust oma kodanike heaolu tagamisel. Tegevuste analüüsimine aitab meetmete korrektset elluviimist jälgida. See on eriti vajalik teenuste pakkumise ja kvaliteedi puhul. Väljundi ja tulemuse analüüs aga räägivad poliitika ellu rakendumisest ning mõjudest. Väljundi analüüs annab võimaluse kindlaks teha, kui laialdaselt meede kasutust leiab, kas see jõuab õigete sihtrühmadeni või tekkis kusagil protsessis mingeid tõrkeid.

Joonis 1.2. Poliitika dünaamiline protsess

Allikas: Hatry 1999

Lisaks üldisele sotsiaalpoliitika analüüsile on poliitika kujundamise jaoks oluline veel otsuste majanduslik hindamine, kus keskendutakse otsuste rahalistele kuludele ja tuludele (joonisel 1.2 märksõnad tootlikkus, kuluefektiivsus, tõhusus). Majanduslik hindamine moodustab hierarhia, kus kõige kõrgemal positsioonil on poliitikamõjude kõikide kulude ja tulude rahasse panemine. Kõige alumisel positsioonil on lihtne kulude ja tulude identifitseerimine ilma rahasummade esitamisetä. Et just tulude rahasse panemine on kõige keerulisem (nt sündinud lapse rahaline väärtus ühiskonna jaoks), siis

sagedasti piirduakse kulude rahasse panekuga ja tulemuste kvantifitseerimisega (nt peretoetuste tõstmine teatud protsendi või miljoni krooni võrra suurendas sündimust teatud ulatuses).

Tabel 1.2. Poliitika protsessi komponendid ja analüüsi aspektide näited

Etapp/komponent	Näide
Finantspoliitika	Rahalised võimalused, eelarvesumma
Vajadused	Vajadus tegevuse järele, probleemi ulatus.
Strateegiline eesmärk	Üldised lõppeesmärgid, mille võib leida enamasti organisatsioonide strateegiatest, üldistest poliitilistest dokumentidest. Nt iibe suurendamine; töö ja pereelu ühitamise soodustamine
Operatsionaliseeritud eesmärk	Spetsiifilisem, täpsem ja mõõdetavam eesmärk, mis tuleneb strateegilisest eesmärgist. Nt hüvitada lapse kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu aasta jooksul
Sisend	Raha, personal, varustus, infrastruktuur
Tegevused	Hüvitise maksmine
Väljund	Makstud hüvitised eri suuruses erinevatele elanikkonna rühmadele
Tulemus	Uus teadmine, suurenenud oskused, muutunud väärtused või hoiakud, Muutunud sündimuskäitumine, vähenenud vaesus

Kõige keerulisem on tulemus ehk mõju analüüs, kuna see on ainus poliitika protsessi aspekt, mis on poliitika tegijate ning rakendajate kontrolli alt väljas. Seetõttu on esmalt kasulik kindlaks teha, kuidas kulgesid poliitika rakendamise varasemad etapid ning kas meede on üleüldse edukalt sihtrühmani viidud. Kui selgub, et meede on mingitel põhjustel (rahapuudus) jäänud ellu rakendamata või on väga vähesel määral sihtrühmani jõudnud (toetust maksti vaid nt 100 inimesele), puudub keerulise mõjude analüüsi tegemise mõte.

Eelpool nimetatud iga aspekti saab ning on vaja hinnata enne seaduste vastu võtmist (eelhindamine, *ex-ante evaluation*) kui ka peale seaduste vastuvõtmist (järelhindamine, *ex-post evaluation*). Mõjude eelhindamine on sisuliselt poliitilise meetme planeerimine, kuna see vastab küsimustele, milline on seaduse loomise vajadus, millised on eesmärgid, mida nende eesmärkide saavutamiseks ette võtta, milliseid ressursse kulutada, milliseid tegevusi rakendada ning mis selle tulemusena ühiskonnas juhtuma peaks. Eelhindamise läbiviimiseks on vaja ühiskonnas valitsevaid seoseid hinnata kvantitatiivselt või kvalitatiivselt enne poliitikameetme rakendamist ja nendele seostele tuginedes simuleerida võimalikku mõju. Niisuguste hinnatud seoste olemasolu eeldab aga põhjalike teadusuuringute olemasolu, mistõttu eelhindamise läbiviimine täies ulatuses on väga keeruline ja aeganõudev. Mõnikord on võimalik kasutada rahvusvahelist kogemust, kuid sageli, eriti näiteks sündimuskäitumise korral, võib see osutada ekslikuks, kuna kõikide teiste tegurite (institutsioonid, ühiskondlikud väärtushinnangud jmt) arvestamine ei pruugi olla võimalik.

Mõjude järelhindamine vaatlleb juba ellurakendunud poliitilist meetet ning püüab välja selgitada, kas seda on rakendatud ootuspäraselt (planeeritud ressursid on kulutatud, tegevused ellu viidud jne). Tegu on võrdlusega planeeritud ning ellurakendatud meetme

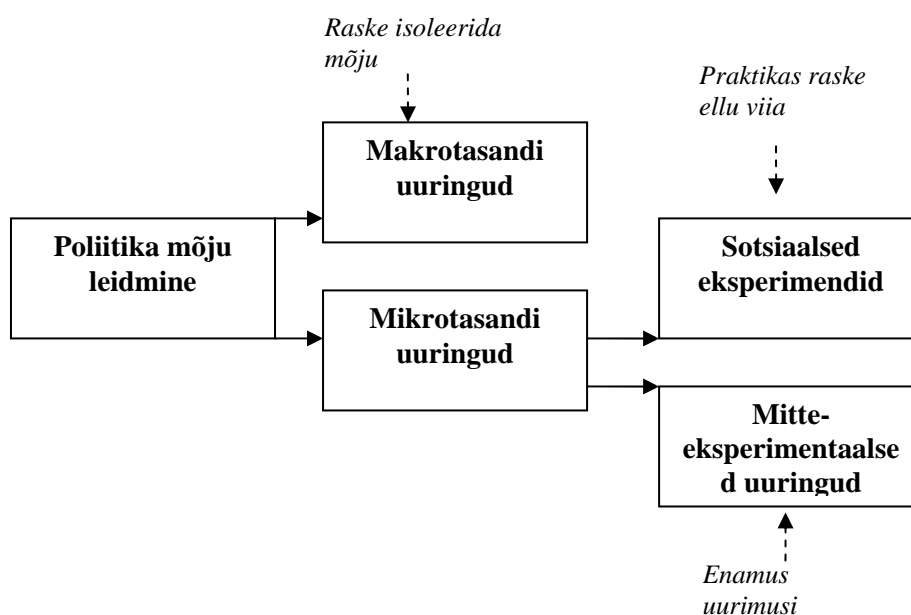
vahel, ette-ennustuse ning reaalse olukorra vahel. Järelhindamine püüab ka vastata küsimusele, kas ja millist mõju avaldas poliitikameede inimeste käitumisele ja selle läbi ühiskonnale. Samuti on oluline analüüsida kulusid ja tulusid, et välja selgitada kuivõrd tõhus ning kulu-efektiivne antud meede on.

Mõjude adekvaatseks järelhindamiseks peame valdama meetodeid, mis võimaldavad meil eristada uuritava poliitikameetme mõju muude tegurite (elutsüklid, majandustsüklid, rahvusvahelised mõjud jms) mõjust antud ühiskonna nähtusele (nt iive). Mõjude hindamiseks on välja pakutud erinevaid meetodeid alustades lihtsatest statistilistest meetoditest lõpetades keerukate simultaansete võrranditega mudelitega. Kui mõjude hindamisel käitumuslikke efekte ei vaadata, siis on analüüs kergem, sisuliselt on vaja leida ainult poliitikast võitjad ja kaotajad. Samas enamuse poliitikate eesmärgiks on just käitumusliku efekti saavutamine, nt vanemahüvitise mõju sündimuskäitumisele, mistõttu on muutuse hindamine käitumises kõige olulisem.

Et mingi meetme mõju analüüsida, tuleb esmalt defineerida, mida lugeda mõjuks. Meede omab mõju siis, kui toimub seaduse loomisel loodetud või ka ootamatu muutus olukorras ja inimeste käitumises. Muutust saab arvutada mitmeti näiteks võrreldes praegust situatsiooni hüpoteetiliste olukordadega, kus

- a) vanemahüvitist ei oleks loodud (oleks jätkunud endine situatsioon),
- b) oleks kehtestatud teiste põhimõtetega vanemahüvitis,
- c) puuduks ainult mõni aspekt vanemahüvitisest (nt samaaegselt vanemahüvitise ja töötasu saamise lubamine või väikeste vahedega laste soodustamine).

Mõjude hindamiseks kasutatavaid lähenemisi võib jagada mitmel viisil. Üks võimalik jaotus on kasutatavate andmete järgi – makrotasandi uuringud ja mikrotasandi uuringud (Joonis 1.3). Teine võimalus on jagada meetodi järgi, mida kasutada. Osad meetodid sobivad rohkem või ainult mikroandmete jaoks, teised ka makroandmete jaoks.

Joonis 1.3. Mõjude hindamise tasemed

Allikas: Leetmaa jt 2003, joonis 2.2.

Makrotasandil võib kasutada:

- 1) aegridade analüüsi – püütakse eristada poliitiliste meetmete mõju uuritavatele näitajatele; keeruline arvestada kõikide teiste teguritega, mis võivad samuti muutuda;
- 2) riikide või regioonide vaheline võrdlus – kui muus osas on piirkonnad sarnased välja arvatud erinev poliitika, siis erinevus uuritavas näitajas tingitud poliitikast; samuti ei pruugi olla võimalik arvestada kõikide teisi teguritega (nt kultuurilised eripärad).

Makrotasandi uurimusi ei saa sageli teha ka seetõttu, et poliitikal ei ole makrotasandil jälgitavat mõju kui tegu on väikese programmiga.

Mikrotasandil on võimalik leida poliitikameetme mõjusid hinnata juhtudel, kui:

- 1) ühed inimesed osalesid meetmes ja teised mitte,
- 2) inimesed osalesid meetmetes erinevatel ajahetkedel,
- 3) inimesed osalesid erineva iseloomuga meetmetes,
- 4) meede andnuks inimestele potentsiaalselt erinevat kasu, mis paneb neid erinevalt tegutsema ja me suudame inimeste käitumise sõltuvust kasust hinnata või eeldada.

Et vanemahüvitis rakendub Eestis universaalselt ja erinevused olid üksnes vanemahüvitise suurusel, siis on vanemahüvitise mõju hinnata mikrotasemel väga keeruline ja on vajalik tugineda eeldustele, mille kontrollimine on praktikas raske.

Kvantitatiivsetest mõjude hindamise meetoditest võib välja tuua järgmisi:

- 1) sotsiaalsed eksperimendid – meetmes osalevad vaid teatud hulk juhuslikkuse põhimõttel valitud inimesi, kelle käitumist võrreldakse sarnaste, kuid meetmes mitteosalenud inimestega. See võimaldab võrrelda justkui kahte identset ühiskonda, mille ainsaks erinevuseks on see, et ühes on rakendatud antud poliitilist meetet. Sotsiaalne eksperiment annab võimaluse kõige kindlamalt eristada meetme mõju kõigist muudest mõjuteguritest. Seda võimalust saab kasutada näiteks kui poliitilise meetme ellurakendamisele eelneb meetme väiksemamahuline (piiratud arv osalejaid, vaid ühes regioonis vms) katsetamine, et välja selgitada selle mõju, tootlikkust, kulusid jms või mitme alternatiivse meetme vahel valimiseks. Kuigi eksperimendid tõstatavad moraalseid küsimusi võivad need lõppkokkuvõttes osutada ühiskonnale odavamaks kui (halva) meetme rakendamine kogu ühiskonnale teadmata selle mõju inimestele. Vaatamata sellele ei viida eksperimente kuigi sageli läbi.
- 2) Mitte-eksperimentaalsed lähenemised: analüüsitakse olukorda, kus meede on täies mahus ellu rakendatud, mistõttu puudub võimalus võrrelda meetmega ning meetmeta olukorda antud ajahetkel. Seetõttu püütakse luua sarnane olukord eksperimentidele, kasutades muuhulgas järgmiseid lähenemisi:
  - a. diferentshinnang – võrreldakse olukorda enne ja pärast meetme rakendamist (aegridade analüüs) või kahe piirkonna andmeid (ristandmete analüüs).
  - b. regressiooni katkemise meetod (*regression discontinuity approach*) – mis baseerub sisuliselt eeldusel, et protsessid arenevad sujuvalt ning järsud muutused käitumises viitavad põhjuslikule seosele,

- c. diferents-diferents hinnang – võrreldakse olukorda enne ja pärast meetme rakendamist kahel rühmal – üks rühm, keda mõjutas meede, ja teine rühm, keda ei mõjutanud,
- d. statistilised ja ökonomeetrilised mudelid arvestamiseks võimalikke simultaanseid seoseid erinevate mõjutegurite vahel; nende mudelite kuju varieeruvus on väga suur sõltuvalt uuritavast tunnusest ja olemasolevatest taustaandmetest.

Täiendavalt mõjude kvantitatiivsele tuvastamisele on tarvis nende tekkimist ka mõista. Mitte alati ei too meede kaasa oodatud tulemusi või kaasnevad sellega soovimatud tagajärjed. Oluline on välja selgitada, mis poliitika loomise eel loodud mudelis (vt joonis 1.2) valesti on või kus poliitika rakendamisel eksitud. Selleks, et mõista poliitikaga kaasnevaid tagajärgi kasutatakse sageli täiendavalt kvalitatiivseid uurimismeetodeid (nt süvaintervjuud), mis toovad esile uuritava probleemi tahke, mida kvantitatiivne analüüs ei võimalda.

1.3.2. Andmed vanemahüvitise analüüsimiseks

Vanemahüvitise väljundi ja mõjude analüüsimiseks Eestis on võimalik kasutada registriandmeid ja küsitlusandmeid (vt tabel 1.3). Ühest andmebaasist ei saa kõiki vajalikke andmeid. Kõige enam on informatsiooni tõise sissetuleku kohta ja vanemahüvitise suuruse kohta riiklikkus pensioniregistris. Täiendavate tunnuste saamiseks (nt haridus, rahvus) on vajalik andmete ristkasutamise võimalus registrite vahel (nt rahvastikuregister, Eesti Hariduse Infosüsteem (EHIS)). Et kõik registrid on isikustatud, on see tehniliselt võimalik, kuid selleks on vajalik eri registreid omavate osapoolte soov ja andmekaitseinspeksiooni luba sidumise teostamiseks.²

Tabel 1.3. Olemasolevad olulised andmekogud vanemahüvitise mõjude analüüsimiseks

Registrid	Sisalduv oluline informatsioon
Riiklik pensioniregister - Sotsiaalkindlustusamet	Vanemahüvitise suurus, väikeste laste arv, eelnev töötamine, järgnev töötamine
Sünniregister, rahvastikuregister - ESA	Sündide aeg, taustandmed (puudub sissetulek)
Eesti Meditsiiniline Sünniregister ja Raseduskatkestusandmekogu	Sündide aeg, taustandmed (puudub sissetulek)
Küsitlused	
Eesti Sotsiaaluuring (ESU) - ESA	Vanemahüvitise suurus, töötamine, taustaandmed, periood 2004-2007, valim väike vanemahüvitise mõju uurimiseks
Leibkonna Eelarve Uuring (LEU) – ESA	Vanemahüvitise suurus, töötamine, valim väike vanemahüvitise mõju uurimiseks
Eesti Töäjõu-Uuring (ETU) – ESA	Naiste tööturukäitumise kohta, sissetulekutest üksnes info palga kohta
Euroopa Sotsiaaluuring (ESS), Eesti osa	Taustinfo, arvamused lastega kodus olemise kestusest ja mõjudest

² Tuginedes intervjuule Alvi Tellmanniga Tervise Arengu Instituudist on Meditsiinilise Sünniregistri sidumine teiste andmekogudega tehniliselt võimalik kasutades inimeste isikukoodi, kui selleks saadakse luba andmekaitseinspeksioonilt. Tuginedes vestlusele Sotsiaalkindlustusameti pensioniregistri osakonnajuhataja Aili Ilvesega, on ka pensioniregistri andmete sidumine teiste registritega (nt EHIS, Meditsiiniline sünniregister) ühekordseteks uurimisprojektideks tehniliselt võimalik, kui uuringu tellija saab selleks loa andmekaitseinspeksioonilt.

Registrid

Riiklikus pensioniregistris on olemas andmed peretoetuste (sh vanemahüvitise ja sünnitoetuse) saajate ja summade ning perioodide kohta (vt Lisa 6). Taustandmetena on võimalik lisaks kasutada inimese vanust, elukohta, laste arvu erinevas vanuses (tingimusel, et laste eest on saadud peretoetust hiljem kui 2000. aastal) ja informatsiooni, kas vanem on saanud üksikvanematoetust. Seega on võimalik analüüsida toetuse saajate sotsiaalmaksuga maksustava tulu muutumist aastas või mingis kuus enne või pärast mingit ajahetke või sündmust (nt lapse sünni). Toetuste saajaid või sünnitanuid on võimalik võrrelda kõikide Eesti sotsiaalkindlustatud naiste andmetega, mis võimaldab analüüsida, kas sünnitanud naiste struktuuris on toimunud olulisi muutusi.

Varasemalt on analüüsinud vanemahüvitise saajate andmeid näiteks Vassiljev (2005). Samuti on tehtud erinevaid väljavõtteid Rahvastikuministri büroo, Sotsiaalministeeriumi ja Riigikogu sotsiaalkomisjoni tarbeks.

Statistikaameti andmekogu koostisse kuuluvad sünni-, abielu-, lahutuse- ja surmade andmefailid ja rahvastikuregister. Statistikaamet kogub sündide statistikat Sünnilehe abil, mis täidetakse koos sünniaktiga perekonnaseisuametis (vt Rahandusministri määruse lisa <https://www.riigiteataja.ee/ert/get-attachment.jsp?id=865543>). Sünnileht koosneb kahesugustest andmetest (vt Lisa 5):

- 1) statistiliste tabelite aluseks olevatest andmetest: sünniaeg, sugu, lapse sünnikoht, kui palju lapsi sündis, kas elusalt või surnult, mitmes laps emal ja elusolevate laste arv, ema ja isa sünnikoht, ema ja isa elukoht, ema ja isa kodakondsus, ema ja isa rahvus, ema ja isa haridus, ema ja isa tööalane seisund, ema ja isa amet, ema perekonnaseis, lapse elukoht, isa andmete akti kandmise alus;
- 2) abistavatest andmetest: perekonnaseisuasutuse nimetus, akti koostamise kuupäev ja akti number, lapse ning ema ja isa perekonna- ja eesnimi, lapse ning ema ja isa isikukoodid (isiku identifikaatorina).

Statistiliste tabelite aluseks olevaid andmeid kasutatakse riikliku sünnistatistikana avaldatavate andmete tootmiseks, rahvastikuarvestuses (rahvaarvu ja koosseisu andmete tootmiseks) ja demograafia valdkonnas teadusprojektide varustamiseks andmetega. (Vt ka Statistikaamet. Sünnileht. <http://www.stat.ee/118328>) Olemasoleva agregaatstatistika kohta vaata Statistikaameti andmebaasi.³

Eesti Meditsiiniline Sünniregister töötab alates 1992. aastast ja **Raseduskatkestusandmekogu** (varasem Abordiregister) alates 1996. aastast. Registrate omanik on Sotsiaalministeerium, registri pidaja (volitatud töötaja) on Tervise Arengu Instituut (endine Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituut). Sünniregistri eesmärk on kõikide Eesti territooriumil toimunud laste sündide (nii elus- kui surnultsündide) registreerimine ning vastsündinu ja tema vanemate, raseduse ja sünnituse kohta käivate andmete töötlemine. Registrisse saadavad andmeid kõik Eestis sünnitusabi osutavad haiglad. Andmed esitatakse sünnikaardil, kuhu kantakse haigla andmed, vanemate isikuandmed, andmed ema varasemate raseduste ja sünnituste kohta, käesoleva raseduse kulu kohta, sünnituse kohta, vastsündinu kohta, sünnikaardi vastutava täitja andmed (vt Lisa 1 ja 2)

---

³ [http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/03Rahvastikusundmused/07Sunnid ja abordid/07Sunnid ja abordid.asp](http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/03Rahvastikusundmused/07Sunnid%20ja%20abordid/07Sunnid%20ja%20abordid.asp)

Vanemahüvitise mõju analüüsimise seisukohast on oluline, et registrist saab informatsiooni alates 1992. aastast sünnitajate sotsiaaldemograafilise tausta kohta (vanus, rahvus, haridus, tavategevusala, elukoht, laste arv). Seega on võimalik analüüsida üle aja sünnitajate struktuuri ja seda võrrelda näiteks sünnitusealiste naiste struktuuriga regulaarselt läbiviidavate küsitlusandmete põhjal.

Raseduskatkestusandmekogu pidamise eesmärk on kõikides riigi-, munitsipaal- ja eratervishoiuasutustes toimunud raseduskatkestuste registreerimine ja arvestuse korraldamine ning perepoliitika väljatöötamiseks vastava meditsiiniandmekogu pidamine. Raseduskatkestusandmekogus hoitakse andmeid tervishoiuasutuse kohta, raseda kohta (vanus, rahvus, elukoht, tavategevusala, haridus, perekonnaseis), varasemate sünnituste ja abortlõppega raseduste andmed, andmed käesoleva aborti kohta (vt Lisa 3 ja 4).

Näiteks sisaldab Sünniregister järgmisi andmeid.

- 1) Ema sotsiaaldemograafilised tunnused: vanus, haridus, tegevusala, perekonnaseis (sh abielu või kooselu algus), elukoht (maakond, vald/linn) - aadresside puhul detailsemaks kui vald ja linn ei saa, amet (kodeeritud kasutades ESA ametialaseid koode)
- 2) Varasemad sünnitused: varasemate sünnituste arv, eelmise sünnituse kuupäev, kas elussünd või surnudsünd, mitu elussündi on olnud (NB! kirjas on sünnitused, mitte lapsed, mitu sünnitatud last on elus (võib olla vigu, TAI ei kontrolli))
- 3) Isa sotsiaaldemograafilised tunnused on rohkem puudulikud: vanus, haridus, tegevusala, amet, isa elukoht.

Varasemalt on analüüsinud sünniregistri andmeid näiteks Tiit (2005), Vassiljev (2005), Käärt (2001) ja raseduskatkestusandmekogu andmeid Tiit (2005), Käärt (2001).

Küsitlusuuringud

Leibkonna Eelarve Uuringuga, mida viib läbi Eesti Statistikaamet, kogutakse peamiselt informatsiooni leibkondade sissetulekute (nt peretoetused, töötasu) ja kulutuste kohta. Uuring võimaldab saada informatsiooni ka leibkonna koosseisu ja leibkonnaliikmete põhiliste demograafiliste ning sotsiaalsete näitajate kohta (perekonnasuhe, töötatud tunnid, osa- või täisajaga töö, haridus, rahvus, terviseseisund), samuti elamistingimuste, püsikaupade olemasolu, aga ka lississetuleku allikate kohta. Uuringust selgub ka leibkonnale kuuluv kinnisvara ja see, kuidas leibkond ise oma majanduslikke võimalusi hindab (vt pikemalt nt "Leibkonna elujärg. 2001").

Leibkonna eelarve uuringus on ühel aadressil elavat leibkonda küsitud kahel aastal järjest, mis võimaldab analüüsida tööturuseisundi muutumist näiteks väikelastega peredes. Kahjuks on valimi maht ja seega uuringus osalenud inimeste arv viimastel aastatel vähenenud peaaegu kaks korda (2004 aastal vastas 4 367 leibkonda 11 784 inimesega), mistõttu vanemahüvitise saajaid või väikelastega peresid satub valimisse vähe. Nii näiteks on 2004. aasta uuringus üksnes 33 naist, kes olid saanud kas rasedus-sünnitushüvitist või vanemahüvitist. Samuti oli ainult 209 naist vanuses 20-50, kellel on leibkonnas vähemalt üks kuni kolme aastane laps. On selge, et niisuguste väikeste valimite puhul detailsem vanemahüvitise mõju analüüs kõne alla ei tule.

Eesti sotsiaaluuring, mida viib läbi Eesti Statistikaamet, on paneeluuring: uuringutsüklil kestab neli aastat 2004-2007 (vt Statistikaamet 2005). Nelja aasta jooksul küsitletakse igal aastal ühte ja sama inimrühma. Uuring hõlmab järgmisi valdkondi: eluruum ja elamistingimused, tervis, töö ja tööotsingud, sissetulek, majanduslik heaolu.⁴

Sotsiaaluuringus on olemas informatsioon inimese tööturuseisundi kohta (seisund küsitluse ajal, viimase töötamine aeg, töötundide arv, töine sissetulek), samuti sissetulek peretoetustest, sealhulgas vanemahüvitisest.

Sotsiaaluuring võimaldab jälgida inimeste tööturualase seisundi muutumist ning sünnituskäitumise muutumist nelja aasta jooksul ning võimaldab analüüsida leibkonna sissetulekute mõju nendele.

Vastanud leibkondade hulk oli 2004. aastal ligi 4000 (kokku umbes 4000 meest ja 5000 naist), mistõttu väikelastega peresid ei pruugi sattuda valimisse piisaval hulgal. Vajalik on sügavam küsitluse individuaalandmete analüüs selgitamiseks analüüsi võimalust kitsamas laste vanusevahemikus emade tööturukäitumise kohta.

Eesti Tööjõu-uuringu, mida viib läbi Eesti Statistikaamet, eesmärk on koguda informatsiooni Eesti tööealise elanikkonna tööturu seisundite kohta. Üldkogumi moodustavad kõik Eestis elavad tööealised isikud (kes on uuringuaasta 1. jaanuari seisuga 15–74-aastased.) Küsitlus sisaldab informatsiooni perekonna struktuuri (sh laste) kohta; tööturukäitumise kohta, nt hõivatus, töötunnid, mitteaktiivsuse põhjused (küsimused ETU 2004 nt H02, H04), palk.

Uuring võimaldab analüüsida väikelastega naiste tööturukäitumise muutumist aastate jooksul, andes kaudselt võimaluse hinnata vanemahüvitise võimalikku mõju tööturukäitumisele (nt tööturule naasmise kiirusele).

Valimi suurus on ligi 14-15 tuhat tööealist inimest aastas. Sealjuures küsitletakse samasid leibkondi mitu korda (kaks kvartalit järjest küsitakse, siis on kaks kvartalit vahet ja siis küsitakse taas kaks kvartalit järjest), mis võimaldab analüüsida ka lühiajalist dünaamikat tööturukäitumise muutumises (nt lapse kasvades aasta võrra).

Kokkuvõttes andmete kohta võime öelda, et registriandmetes ei ole eraldiseisvatena piisavalt informatsiooni leibkonna struktuuri, sotsiaaldemograafilise tausta või sissetulekute kohta, mistõttu ei saa täielikku pilti vanemahüvitise saajate taustast (nt ei ole võimalik leida vanemahüvitise määras vanemahüvitist saavate inimeste haridust, rahvust või õppimise staatust). Küsitlusuuringutes, mis sisaldavad infot leibkonna struktuuri ja sissetuleku kohta, on aga valimid liiga väikesed, et sinna satuks piisaval hulgal väikelastega naisi, et analüüsida detailselt vanemahüvitise mõju töö- ja pereelu ühitamisele.

Seega on antud olukorras soovituslik analüüsida vanemahüvitise saajate struktuuri vanemahüvitise suuruse lõikes SKA pensioniregistris sisalduva informatsiooni põhjal. Pikemas perspektiivis tasuks püüda jõuda olukorra, kus oleks võimalik pensioniregistri andmetele juurde siduda taustaandmeid teistest registritest (nt rahvastikuregister, meditsiiniline sünniregister, EHIS).

---

⁴ Vt ka ankeete http://www.stat.ee/files/aruandevormid_2005/eesti_sotsiaaluuring_2005_isikukysitus.pdf, http://www.stat.ee/files/aruandevormid_2005/eesti_sotsiaaluuring_2005_leibkonnakysitus.pdf

Paralleelselt registriandmetega tasub uurida ETU põhjal väikelastega perede tööturukäitumise muutumist üle aastate. LEU ja ESU põhjal on võimalik analüüsida leibkondade sissetulekute struktuuri muutust tingituna vanemahüvitisest. ESU paneeli täienedes on võimalik analüüsida samade naiste tööturukäitumise muutumist järgnevate aastate jooksul ning selle sõltuvust vanemahüvitise suurusest.

1.3.3. Vanemahüvitise mõjude hindamise võimalused

Järgmises ülevaates keskendume vanemahüvitise mõjude järelhindamisele, st püüame leida viise, kuidas tagantjäreli hinnata, millised on olnud vanemahüvitise esimest järku efektid (mõju sissetulekute ümberjaotusele) ja teist järku efektid (mõju inimeste käitumisele). Mõjude defineerimisel püüame võtta võrdlussituatsioonina olukorda, kui vanemahüvitist ei oleks kehtestatud ning kehtima oleks jäänud peretoetuste süsteem, mis oli jõus 2003. aastal.

Esimest järku efektid

Esimest järku efektide puhul vaatame üksnes rahade liikumist riigieelarvest vanemahüvitise saajateni ja eeldame, et vanemahüvitis ei too kaasa sündimuse või tööturukäitumise muutumist. Sellisel juhul analüüsime, kes ja millises summas saab vanemahüvitist. Võimalikud huvipakkuvad näitajad võivad olla hüvitise saajad erinevate sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes, nt rahvus, elukoht, pere struktuur, haridustase, eelnev sotsiaalne staatus (töötab, üliõpilane, töetu, kodune).

Vanemahüvitise mõju sissetulekute jaotusele ja vaesusele saab analüüsida mikrosimulatsioonimudelitega, mille käigus on võimalik leida hüpoteetiline sissetulekujaotus ilma vanemahüvitiskeemita (eeldades, et muutusi inimeste käitumises ei ole).

Tabel 1.4. Vanemahüvitise efektid ja võimalikud hindamise meetodid

Efekt	Meetod	Andmed	Andmete ja analüüsi puudused
I. Esimest järku efektid – meetme väljund			
sissetuleku hüvitamine lapsehooldus- puhkusel isade arvu suurendamine	Vanemahüvitise saajad erinevates rühmades (osakaal, keskmised summad jmt) - saajate hulk - hüviste suurused - saajate struktuur	Pensioniregister. Tunnused: vanemahüvitise saaja sugu, vanus, maakond, väikeste laste arv, üksikvanem, eelnev sissetulek.	Täiendavate tunnuste lõikes analüüsimiseks vajalik registrite omavaheline sidumine (nt, meditsiinilise sünniregistri või hariduse infosüsteemiga)
Kaetus – kui suur osa sünnitajatest ei saa vanemahüvitist	Sünnitanute ja vanemahüvitist saanute võrdlus	Pensioniregistri ja ESA sünniregistri võrdlemine	Puudub luba siduda registreid
Vanemahüvitise otsene mõju vanemate tulude jaotusele ja vaesusele.	Tulude jaotuse võrdlus enne ja pärast vanemahüvitist Mikrosimulatsioonimeetod hüpoteetilise	Leibkonna eelarve uuring, Sotsiaaluuring. Tunnused: leibkonna sissetulekud, leibkonna struktuur	Juhuvalimis on vanemahüvitise saajaid liiga vähe, mistõttu mudelite täpsus küsitlusandmete põhjal

	situatsiooni simuleerimisel		väike
II. Teist järku efektid – mõju käitumisele			
Vanemahüvitise mõju sündimusele	Agregeeritud aegridade dünaamika jälgimine	ESA rahvastikustatistika Sündimusnäitajad: sündimus, summaarne sündimuskordaja, vanus sünnitamisel, eluea jooksul sünnitatud laste arv	Puudub võimalus identifitseerida mõju
Vanemahüvitise mõju sündimusele	Sündimuse muutus erinevates sotsiaaldemograafilist es rühmades - diferentshinnang	ESA rahvastikustatistika Meditsiinilise sünniregistri andmed Tunnused: sündimusnäitajad, ema haridus, tööturuseisud, sissetulek, perekonnaseis	Mõju leidmine üksnes võimalik, kui saab teoreetilisele või muule informatsioonile tuginedes eeldada, kes rühmadest peaks olema rohkem tundlik vanemahüvitisele
Vanemahüvitise mõju sündide vahele	Sündimusvahed enne ja pärast vanemahüvitise kehtestamist – diferentshinnang, statistilised mudelid	ESA rahvastikustatistika Meditsiinilise sünniregistri andmed Andmed: sündide ajaline vahe	Ei saa kindel olla, et mõju on tingimata vanemahüvitisest. Pole võimalik muude ühiskonna protsesside mõju identifitseerida.
Vanemahüvitise mõju tööturule naasmise kiirusele	Lapsehoolduspuhkus e kestus enne ja pärast vanemahüvitise kehtestamist, lapsehoolduspuhkuse kestus sõltuvana vanemahüvitise suurusest Diferentshinnangud, statistilised mudelid	SKA pensioniregister Andmed: sotsiaalmaksuga maksustava tulu muutus peale sünnitamist Eesti Tööjõu-uuring, Eesti sotsiaaluuring Andmed: töötamise algus, töötunnid jmt	Registriandmetest ei saa leibkonna muid sissetulekuid, mis võivad mõjutada naise tööturule naasmise kiirust (nt mehe palk) Küsitlusandmetest ei saa võrdlust aastatega enne vanemahüvitist (sotsiaaluuring) või ei saa informatsiooni vanemahüvitise kohta (ETU) või on valim väike (LEU).
Vanemahüvitise mõju osa-ajaga või täisajaga töötamisele väikelapse kõrvalt	Väikelapse kõrvalt osa-ajaga või täisajaga töötavate naiste osakaal enne ja pärast vanemahüvitise kehtestamist Diferentshinnangud, statistilised mudelid	SKA pensioniregister Andmed: sotsiaalmaksuga maksustava tulu muutus peale sünnitamist Eesti Tööjõu-uuring Andmed: töötunnid	Ei saa kindel olla, et mõju on tingimata vanemahüvitisest. Pole võimalik muude ühisk. protsesside mõju identifitseerida (nt paindlikemate töövormide levik).
Vanemahüvitise mõju teise	Väikelapsega peredes teise täisealise	Eesti Tööjõu-uuring Andmed: töötunnid	Ei saa kindel olla, et mõju on tingimata

täisealise leibkonnaliikme (isa) töötamisele	leibkonnaliikme töötunnid enne ja pärast vanemahüvitise kehtestamist Diferentshinnangud, statistilised mudelid		vanemahüvitisest. Pole võimalik muude protsesside mõju identifitseerida.
Vanemahüvitise mõju naiste tööjõupakkumisele enne sünnitamist	Sünnitavate naiste tööturustaatuse ja sissetuleku jälgimine eelnevate aastate jooksul Diferentshinnangud, statistilised mudelid	SKA pensioniregister Andmed: sotsiaalmaksuga maksustava tulu muutus enne sünnitamist	Ei saa kindel olla, et mõju on tingimata vanemahüvitisest.

Teist järku efektid

Vanemahüvitise peamine loodetav teisene efekt on mõju sündimuskäitumisele, kaasnev mõju tööturukäitumisele.

Teiste riikide kohta tehtud empiirilistes uurimustes on perepoliitiliste meetmete, sealhulgas rahaliste peretoetuste mõju püütud hinnata mitmeid erinevaid meetodeid kasutades (vt Gauthier 2001):

- 1) trendide analüüs sündimuskäitumises, otsitakse muutust kogusündimuses, põlvkonna poolt sünnitatud laste arvus, sünnitajate struktuuri muutuses,
- 2) sarnaste riikide võrdlus,
- 3) lõhe soovitud laste arvu (leitud küsitlusest) ja tegeliku laste arvu vahel ning selle erinevuse seos erinevustega peretoetustes üle aja ja riikide vahel,
- 4) küsitluste põhjal leitud laste saamise mittesoovimise põhjused või peamised takistused,
- 5) statistilised ja mikroökonomeetrilised mitme muutujaga mikroandmete mudelid, kus sõltuvaks muutujaks on näiteks laste arv, laste sündide vahed, tööle naasmise kiirus peale sünnitamist vmt ning selgitavateks teguriteks on mitmesugused perepoliitilised tegurid ja muud sotsiaaldemograafilist tausta iseloomustavad kontrollmuutujad.

Ükskõik millist meetodit kasutada, on peamiseks probleemiks põhjusliku mõju identifitseerimine – ehk kuidas olla kindel, et muutus sündimuses (või tööturukäitumises) on tingitud just vanemahüvitisest ja mitte mingitest muudest teguritest.

Põhimõtteliselt on vanemahüvitise mõju identifitseerimine võimalik üksnes siis, kui suudame mingil moel hinnata olukorda, mis oleks saanud juhul, kui vanemahüvitist ei oleks kehtestatud. Teiseks, kuid reaalselt mitteteostavaks viisiks, oleks sotsiaalne eksperiment.

Lihtne makroandmete aegridade vaatlemine (nt muutus sündide arvus, summaarses sündimuskordajas) võimaldab hinnata mõju üksnes siis, kui on põhjust eeldada, et ilma vanemahüvitiseta sündimus ei oleks muutunud. Et sündimuskäitumine Eestis on läbinud selge sündide edasilükkamise perioodi ning sündimuse kasv viimastel aastatel on

näidanud tõusutendentsi (enne vanemahüvitise potentsiaalselt mõju), siis on selge, et ei ole võimalik eristada vanemahüvitise mõju.

Detailsem sündimuse muutuse vaatlemine sotsiaaldemograafilistes rühmades annab võimaluse leida vanemahüvitise kvalitatiivse mõju juhul, kui on võimalik eeldada või näidata, et erinevad rühmad peaksid reageerima erinevalt (näiteks kuna kasu vanemahüvitisest on erinev). Üks võimalus oleks püüda kasutada asjaolu, et vanemahüvitise määr varieerub erineva tõise sissetulekuga naiste puhul. Kahjuks ei ole ka siin ühest vastust lihtne leida. Nagu eespool teoreetilises ülevaates sai välja toodud, esinevad vanemahüvitisel nii asendusefekti (alternatiivkulu) kui sissetulekuefekti komponendid. Ühest küljest eelnevalt töötavate naiste puhul omab vanemahüvitis nii asendusefekti (nende palgakaotus jääb ära) kui sissetulekuefekti (laste kasvatamise kulud kompenseeritakse). Kõrgemapalgalistel naistel on sissetulekuefekt väiksem, sest eeldatavalt on nende võime säästa ja laenu võtta suurem. Neil, kellel palk puudub, on olulisem sissetulekuefekt, kuid ei puudu ka asendusefekt, sest need inimesed oleks võinud siiski tööle minna sünnitamise asemel isegi kui nad eelnevalt ei töötanud.

Seega on tegelikult empiiriline küsimus, kas vanemahüvitise skeemis sisalduv eelneva palga kompenseerimine kõrgemapalgalistele omab suuremat efekti kui eelnevalt palgata inimestele sissetuleku tagamine sündimuse ajaks. Osaliselt võib selle kohta saada taustinformatsiooni erinevatest tehtud küsitlustest, mis uurivad sünnitamiskäitumist mõjutavaid subjektiivseid tegureid (vt tutvustusi Tiit ja Käärik (2000) ning Tiit ja Ainsaar (2002) NorBalti andmete kohta; Hansson (2001) „Naine, perekond ja töö 2000” kohta; Birk (2003) Eesti Tööjõu-uuringu 1995 küsimuste kohta).

Vanemahüvitise kehtestamine 2003. aasta lõpus ja järgnev pikendamine 2006. aastal, loob olukorra, kus lähedasel ajahetkel sünnitanud inimestele võivad kehtida erinevad tingimused (nt erinev peretoetuste suurus või vanemahüvitise maksmise kestus). See annab teoreetiliselt võimaluse identifitseerida vanemahüvitise mõju võrreldes muus osas sarnaseid inimesi, kuid keda eristab lühikene erinevus sünnitamishetkes ja sellest tulenevalt majanduslikes stiimulites. Näiteks kasutades muutusi vanemahüvitise maksmise kestuses on võimalik leida sünnituse järgselt tööturule naasmise kiiruse sõltuvus vanemahüvitise kestusest. Samas on selge, et empiiriliselt ei pruugi olla see tingimuste varieeruvus piisav mõju kvantifitseerimiseks.

Et analüüsida vanemahüvitisega kaasnevaid meeste ja isade motivatsioonitegureid üheks või teistsuguseks käitumiseks, ei piisa kvantitatiivsetest uurimismeetoditest. Esiteks on uute nähtuste (lapsega kodus olev isa) kohta liialt vähe informatsiooni, et seda hakata kvantifitseerima – me lihtsalt ei tea, mida me mõeldame. Teiseks on nende inimeste hulk liialt väike andmetes, et saaks keerulisi statistilisi meetodeid kasutades kindlaks teha, miks isad vanemapuhkusele jäävad või ei jää. Näiteks on vanemahüvitise puhul nii Eestis kui rahvusvahelises kogemuses teada, et vaatamata isadele antud õigusele vanemapuhkuseks, kasutab seda õigust väga väike hulk isasid. Kuna teema on teaduskirjanduses suhteliselt uus, on raske öelda, mis seda põhjustab.

Seega on vajalik läbi viia isade kvalitatiivne analüüs, et välja selgitada nende hoiakuid, eelistusi, motivatsiooni ühe või teise käitumisviisi valimisel. Kuna vanemahüvitis on vaid üks väike osa keerulisest töö ja pereelu ühitamise problemaatika kompleksis, on tarvis seda ülejäänud kontekstis vaadelda. Oluline sealjuures on pöörata tähelepanu tööturu, töökoha, tööandja, perekonna ja laiemalt ühiskonna poolt seatud takistustele vanemapuhkuse võtmisel. Sobivaks meetodiks oleks põhjalikud süvaintervjuud meestega, kuid ka naistega, kuna tegu on terve pere kui üksuse otsuste ja käitumisega. Huvitavaks võimaluseks oleksid intervjuud paaridega, mis võiks aidata valgust heita

peresiseste valikutele, dilemmadele ning kompromissidele; väärtuste, soovide ning võimaluste erinevuste kokkupõrgetesse.

Eesmärgiks oleks välja selgitada kõik võimalikud takistused, probleemid töö ja pereelu ühitamisel nii meestel kui naistel ja võimalikud lahendused, mida pered ise soovitaksid. Hiljem võib kvantitatiivsete küsitlustega nende takistuste ja probleemide laiaulatuslikkust välja selgitada, et saaks otsustada, millised neist on kõige levinumad ning väärivad näiteks uue üleriikliku poliitika meetme loomist või olemasoleva muutmist. Seda võib teha nii üldiste ja regulaarsete küsitlus-uuringute täiendamisega kui ka spetsiaalselt läbiviidava temaatilise uuringuga. Üldiste küsitlus-uuringutega võiks samuti rohkem tähelepanu pöörata isade ja laste omavahelise suhtele, isade rollile peres ning selgitada välja ühiskonna/tööandjate suhtumine lapsehoolduspuhkusel olevatesse isadesse.

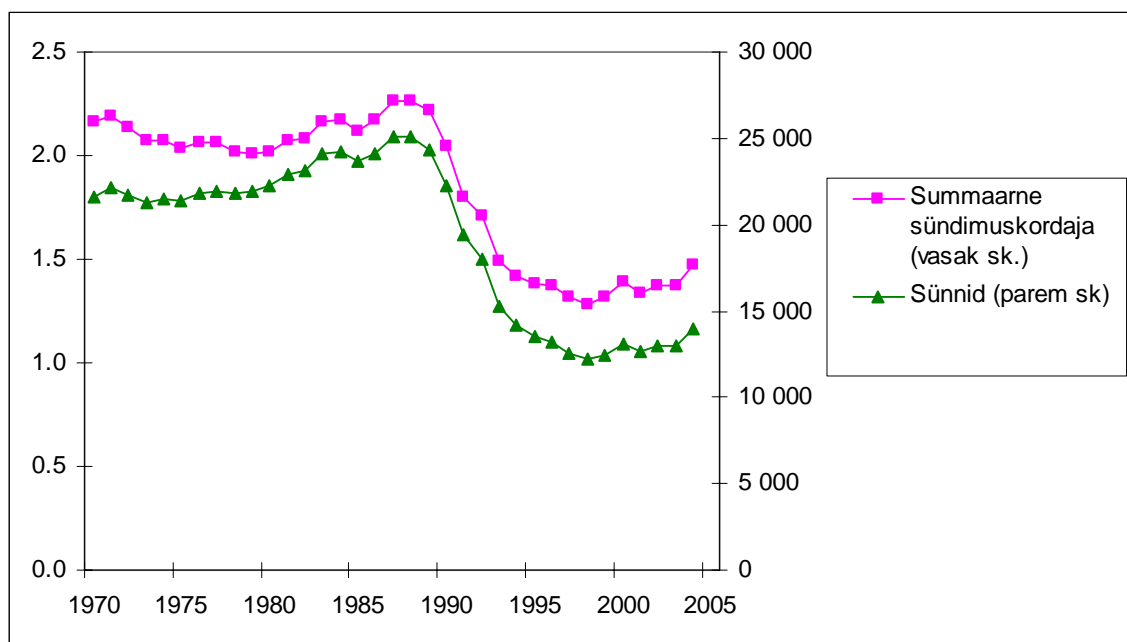
Kvalitatiivsed meetodid oleks abiks ka vanemahüvitise puuduste ja vooruste väljaselgitamisel, samuti selle sobitumisel üldisesse sotsiaalpoliitika ning ühiskonna konteksti.

2. Sünnituskäitumise muutus Eestis 2000-2004

2.1. Lühiülevaade sündimusest ja vanemahüvitise saajatest

Esmalt anname lühiülevaate sündimusest ja seda iseloomustavate indikaatorite muutusest viimastel aastatel, samuti tutvustame vanemahüvitise saajate andmeid. Põhjalikuma ülevaate kohta viimaste aastate rahvastikuprotsesside kohta Eestis leiad näiteks Tiit ja Käärik (2000), Tiit (2005), Katus jt (1999), rahvusvahelise võrdluse kohta vaata ka lisaks Eurostati andmeid (nt Eurostat, 2005).

Sündimus (mõõdetuna elussünnide arvu või summaarse sündimuskordaja abil) tõusis 1980ndate lõpus (ulatudes 25 tuhande sünnini) ning langes järsult 1990ndate algusest kuni 1990ndate lõpuni (jõudes peaaegu 12 tuhande sünnini) ja asus siis taas tõusuteele 2000ndate algusest (Joonis 2.1). Sündimust mõjutavate teguritena on välja toodud 1980ndate lõpu taasiseseisvumiseaegset optimismi, 1990ndate alguse kiiret majanduslangust ja tööpuuduse kasvu, pikemaajaliste väärtushinnangute muutumist tarbimisühiskonnas, hariduse omandamise võimaluste laienemine ja selle kõigega kaasnevat sündide edasilükkamist hilisemasse eluperioodi (vt nt ka Hansson (2001), Ainsaar ja Oras (2000), Tiit ja Käärik (2000), Tiit ja Ainsaar (2002)).

Joonis 2.1. Eesti elussünnid, sündimuskordaja ja brutokordaja.

Allikas: Statistikaameti andmebaas

Viimastel aastatel on sündide arv suurenenud ehkki esineb ka aastatevahelisi kõikumisi (vt tabel 2.1). Alates 2002. aastast ei ole sündide arvu langemist enam esinenud.

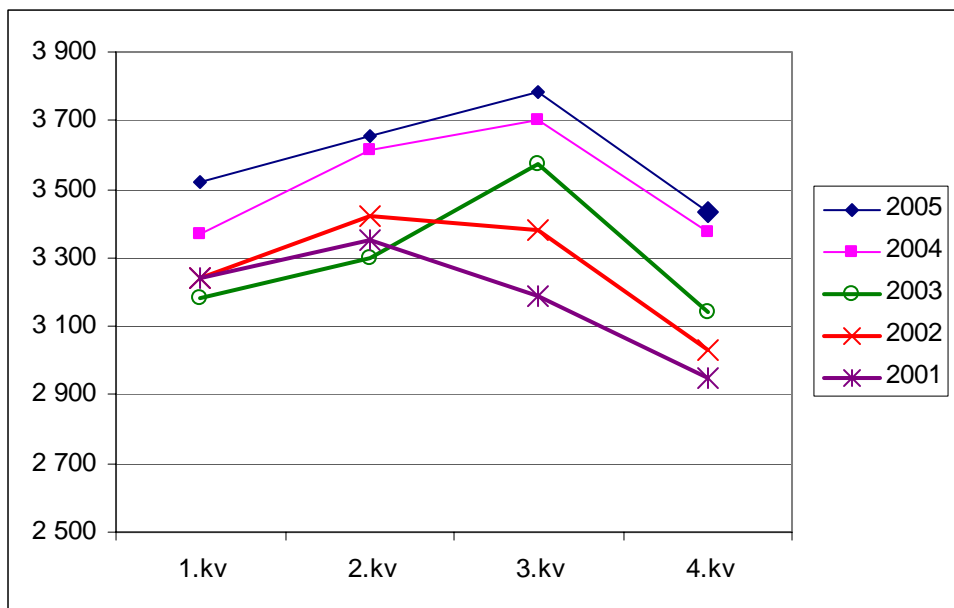
Tabel 2.1. Sünnide arv ja selle muutus võrreldes eelnenud aastaga, aastatel 1998-2004

Aasta	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Elussünnide arv	12070	12330	12979	12538	12890	12931	13862	
Muutus eelmise aastaga võrreldes		260	649	-441	352	41	931	
Registreeritud sünnid (sh				12720	13074	13198	14055	14391

surnultsünnid)								
----------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Allikas: Statistikaameti andmebaas

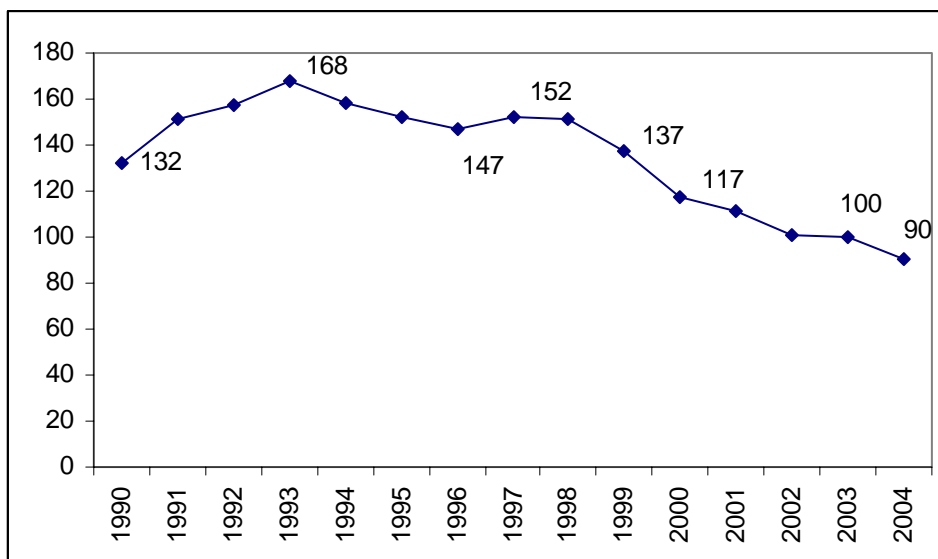
Sündide arvu muutust viimase viie aasta jooksul detailsemalt vaadates selgub, et sündide arvu tõus 2004. ja 2005. aastal võrreldes 2003. aastaga, on toimunud kõigis kvartalites (joonis 2.2). Seega ei saa öelda, et oleks toimunud ebaharilikku sündimuse kasvu mingi periood peale vanemahüvitise seaduse vastuvõtmist 2003. aasta detsembris. Sündimus kasvas samamoodi 2004. aasta I ja II kvartalis (mis ei tohiks olla mõjutatud vanemahüvitisest, kuna seadus võeti vastu alles 2003. aasta detsembris) kui III ja IV kvartalis. Samamoodi ühtlaselt on jätkunud sündide kasv ka 2005. aastal. Samas on selge, et on praktiliselt võimatu hinnata, kuivõrd võis mõjutada vanemahüvitise seaduse ümber käiv diskussioon alates 2003. aasta algusest tulevaste lapsevanemate otsuseid.

Joonis 2.2. Registreeritud sündide arv kvartalite kaupa 2001-2005

Allikas: Statistikaameti andmebaas, autorite arvutused

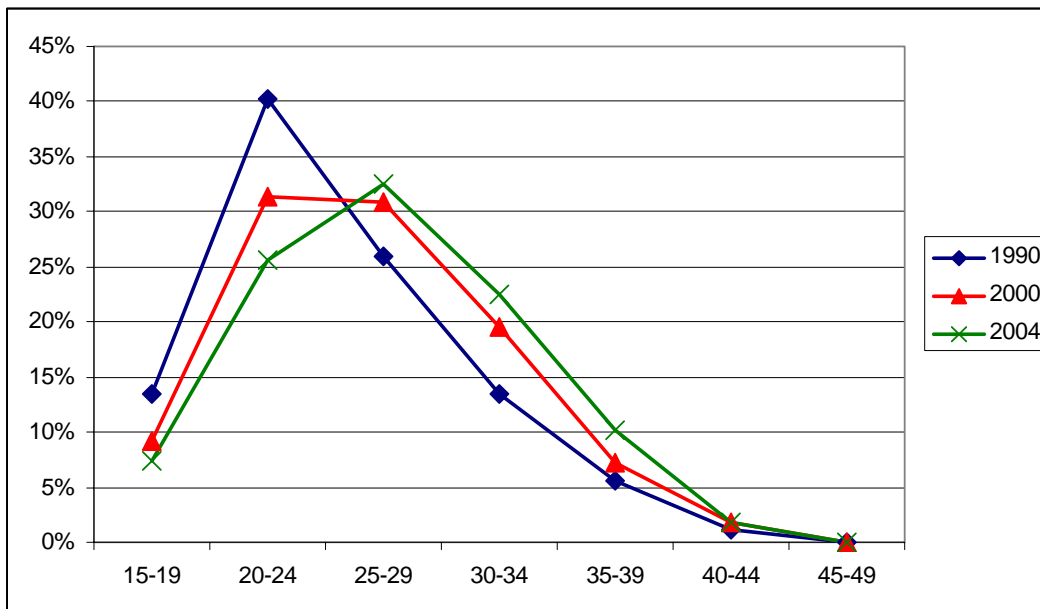
Vanemahüvitise mõju võib avalduda ka abortide vähenemises, kuna inimeste otsus aborti kasuks või kahjuks võib kiiremini reageerida muudatustele majanduslikes tegurites. 2004. aastal tõepoolest näeme abortide arvu suhtelist langust võrreldes elussündidega 2003. aastaga ligi kümnendiku võrra) (Joonis 2.3). Et samas on aga toimunud üldine abortide suhteline vähenemine viimased kümme aastat, siis ei saa öelda, milline on võimalik vanemahüvitise roll 2004. aasta abortide vähenemises.

Joonis 2.3. Abortide arv 100 elussünni kohta

Allikas: Statistikaameti andmebaas, viitega raseduskatkestuse andmebaasi andmetele, autorite arvutused

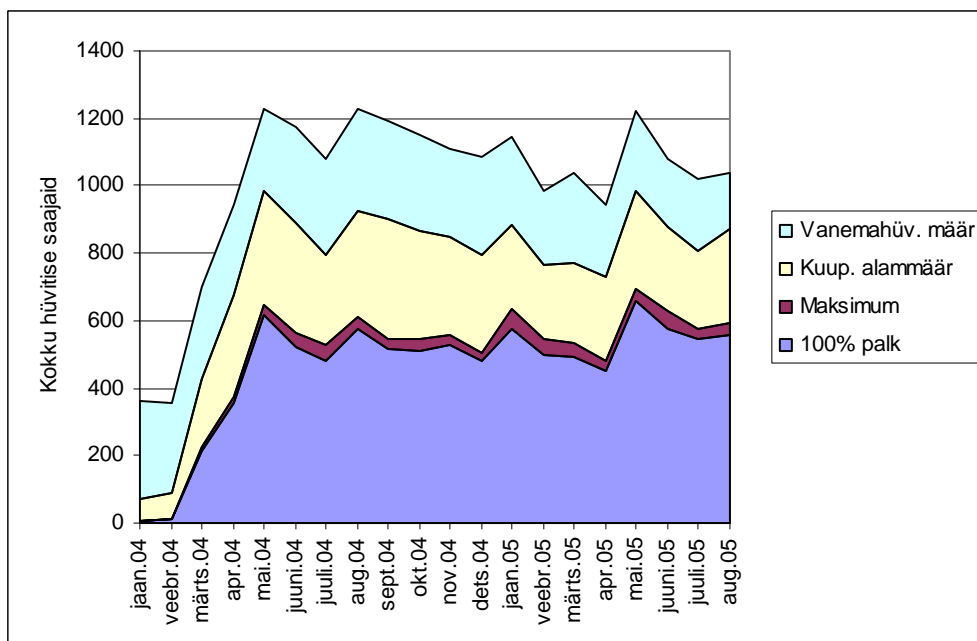
Alates 1990ndast aastast alates on sündimus lükkunud hilisemasse vanusesse (**Joonis 2.4**). Sünnitamise vanuse tõusu iseloomustab nii sünnitamisvanuse jaotus sündide arvu lõikes kui ka keskmise vanuse muutus. Võrreldes aga näiteks Soome või Rootsiaga on keskmine sünnitamise vanus Eestis veel madalam. Sünnitamise keskmist vanust vaadeldakse detailsemalt allpool.

Joonis 2.4. Sünnitamise vanuse jaotus sündimuse vanuskordajate põhjal (osakaal kogu sündidest).

Allikas: Statistikaameti andmebaas, autorite arvutused

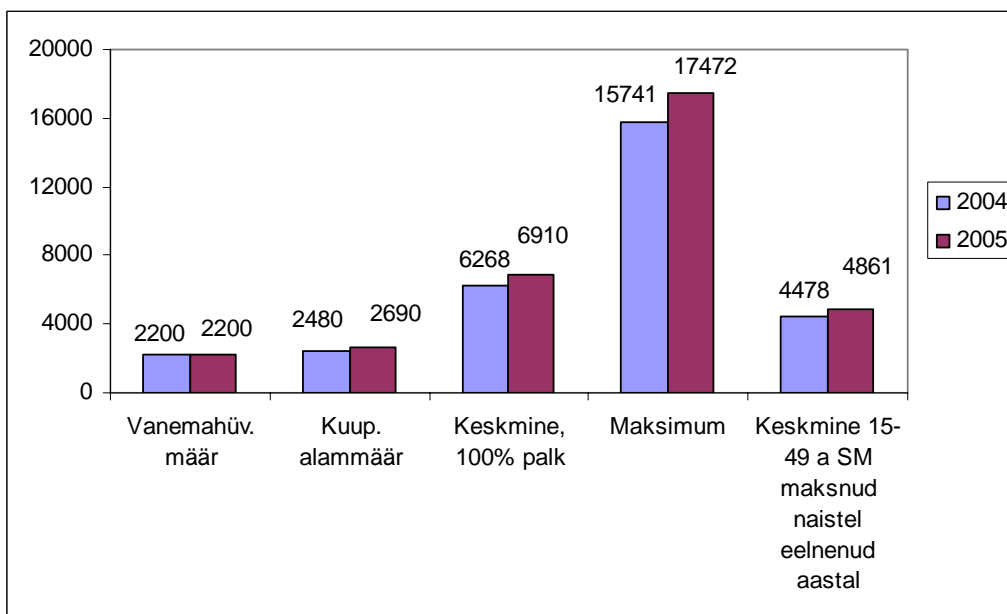
Vanemahüvitise saajate arvust moodustavad ligi pooled need, kes saavad vanemahüvitist oma palga suuruses (Joonis 2.5). Maksimummääras saajate osakaal on paar protsenti. Ülejäänud jagunevad pooleks kuupalga alammäära saajate ja vanemahüvitise määras saajate vahel.

Joonis 2.5. Uute määratud vanemahüvitise saajate arv vanemahüvitise tüübi järgi 2004 ja 2005. aastal.

Allikas: Sotsiaalkindlustusameti lähteandmed, autorite arvutused

Keskmine määratud vanemahüvitise suurus vanemahüvitist palga suurus saajate puhul kasvas 2004. aasta keskmiselt ca 6200 kroonilt ligi 7000 kroonini 2005. aasta keskpaigaks (vt joonis 2.6). (Määratud vanemahüvitise mediaanväärtus oli umbes 10-15 protsenti väiksem.) Ülejäänud vanemahüvitise liikide puhul makstavad summad on määratud seadusega. Võrdluseks, et keskmine sotsiaalmaksuga maksustatud tulu 15-49 aastastel naistel, kelle eest oli töandja või kes ise olid maksnud sotsiaalmaksu oli 2003. aastal 4478 krooni ja 2004. aastal 4861 krooni.

Joonis 2.6. Määratud vanemahüvitiste suurus vanemahüvitise tüübi järgi 2004 ja 2005. aasta I poolaastal.

Allikas: Sotsiaalkindlustusameti lähteandmed, autorite arvutused

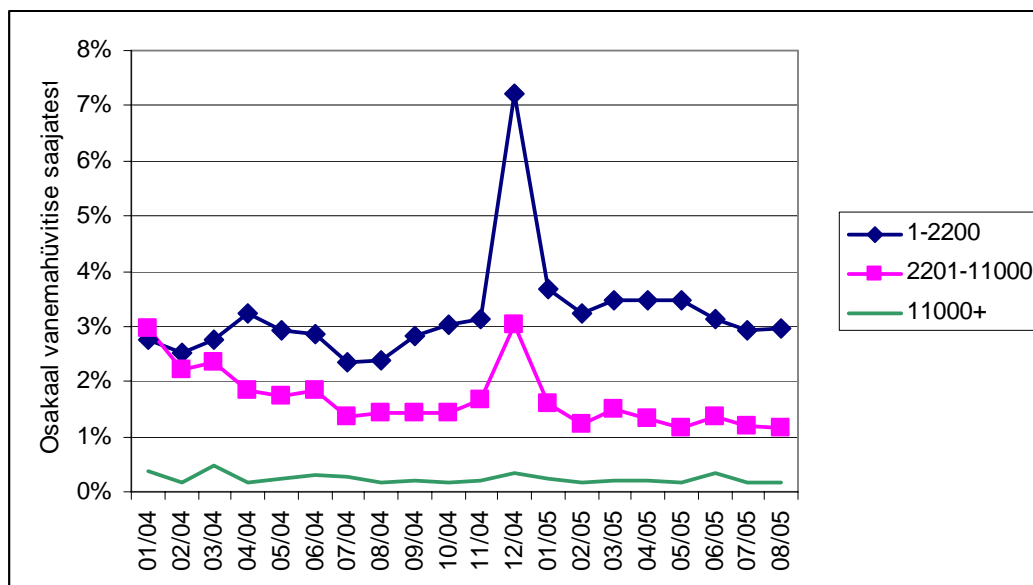
Isade osakaal vanemahüvitise saajate seas on marginaalne ulatudes ühe protsendini kogu vanemahüvitise saajatest (tabel 2.2) 2005. aastal. Seega on võimalust jääda lapsega tasustatud vanemapuhkusele kasutanud väga vähesed. Võrreldes emadega, on isade seas suhteliselt enam maksimaalses suuruses hüvitise saajaid ja vähem kuupalga alammääras või hüvitise määras saajaid.

Tabel 2.2. Vanemahüvitist saanud isade arv ja nende osakaal vanemahüvitise saajate seas

	31.03.2005	31.08.2005	31.12.2005
Kokku vanemahüvitise saajaid antud kuupäeva seisuga	9308	9141	9419
Nendest isad	93	67	88
100% palga määras	68	50	67
Maksimaalses suuruses	16	12	9
Kuupalga alammääras	2	1	9
Hüvitise määras	7	4	3
Isade osakaal kokku	1,0%	0,7%	0,9%

Allikas: Sotsiaalkindlustusameti kodulehekül, aruanded "Määratud vanemahüvitised liikide lõikes".

Vanemahüvitise saamise ajal võib saada ka töötasu. Sotsiaalkindlustusameti üldine statistika näitab, et kokku saab keskmiselt 3-4% naistest sotsiaalmaksuga maksustavat tulu, kuid enamus neist saab alla 2200 krooni (joonis 2.7). Võib arvata, et vanemahüvitise maksmise kestuse suurenedes töötavate naiste osakaal ilmselt kasvab, mistõttu muutub ka olulisemaks kaaluda eelmises peatükis käsitletud mittelineaarsete hüvitise vähendamiste ära kaotamist.

Joonis 2.7. Vanemahüvitise saajate jaotus töötasu suuruse lõikes

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet „Määratud vanemahüvitised sotsiaalmaksuga maksustatava tulu lõikes oktoober 2005” <http://www.ensib.ee/eelarve/VH311005stl.pdf>

Märkus: Järsk hüpe töötasu saajate osakaalus 2004. aasta detsembrikuus on ilmselt tingitud tagantjärgi makstavatest aastalõpupreemiast.

2.2. Sünnitajate struktuuri muutus sünniregistri andmete põhjal võrreldes sünnitusealiste naistega

2.2.1. Andmete ja metoodika iseloomustus

Käesolev alapunkt on täiendus Ene-Margit Tiidu (Tiit 2004 ja Tiit 2005) ning Maria Vassiljevi (Vassiljev 2005) uurimustele. Tiit (2005) kasutas Eesti rahvastiku põhinäitajate analüüsimisel muude andmete kõrval ka Eesti Meditsiinilise Sünniregistri andmeid uurimaks sünnitajate sotsiaaldemograafilise tausta (vanus, haridus, perekonnaseis, sotsiaalmajanduslik seisund) muutumist aastatel 1999-2004. Vassiljev (2005) kasutades samasid andmeid detailsemalt uurides sünnitajate sotsiaaldemograafilise tausta (vanus, rahvus, haridus, sotsiaalmajanduslik seisund) muutumist viieaastastes vanusrühmades aastatel 2000-2004. Kumbki autoritest ei võrrelnud sünnitajate sotsiaaldemograafilise struktuuri muutumist sünnitusealiste naiste struktuuriga.

Alljärgnevas analüüsis võrdleme sünnitajate sotsiaaldemograafilist struktuuri ja selle muutumist aastatel 1998-2004 Eesti Meditsiinilise Sünniregistri andmete põhjal ning võrdleme seda sünnitusealiste naiste (15-49 või kitsam vahemik) sotsiaaldemograafilise struktuuriga Eesti Tööjõu-uuringu küsitlusandmetest 2000-2004. Lisaks kasutame ka Eesti Statistikaameti andmeid võrdlemaks sünnitajaid sünnitusealiste naistega.

Eesti Meditsiinilise Sünniregistri andmed saadi kasutamiseks individuaalkirjetena, kust olid eemaldatud isikut identifitseerimist võimaldavad tunnused (isikukood). Andmed saadi registrist aastaste failidena 1992-2004 (seisuga 20. september 2005). Kasutada olevate andmete hulk on toodud järgmises tabelis (Tabel 2.3). Individuaalkirjete põhjal agregeeriti inimesed sobivatesse uuritavatesse rühmadesse. Pikemalt Eesti Meditsiinilise Sünniregistri andmetest vaata ka näiteks Tellmann jt (2003).

Tabel 2.3. Analüüsis kasutatud Eesti Meditsiinilise Sünniregistri andmed

Aasta	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Sünnituste arv	18031	15107	14025	13340	13109	12491	12072	12333	12983	12539	12890	12932	13868

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

Andmete võrdlemiseks kasutati Eesti Tööjõu-uuringu küsitluse individuaalandmeid millest kasutati naisi vanuses 15-49 ja 20-35 aastat (vt Tabel 2.4).

Tabel 2.4. Analüüsis kasutatud Eesti Tööjõu-uuringu andmed

Aasta	2000	2001	2002	2003	2004
Naiste arv vanuses 15-49	4753	4999	4843	4741	4444
Naiste arv vanuses 20-35	1997	2174	2048	1943	1776

Allikas: Eesti Tööjõu-uuringu lähteandmed, autorite arvutused

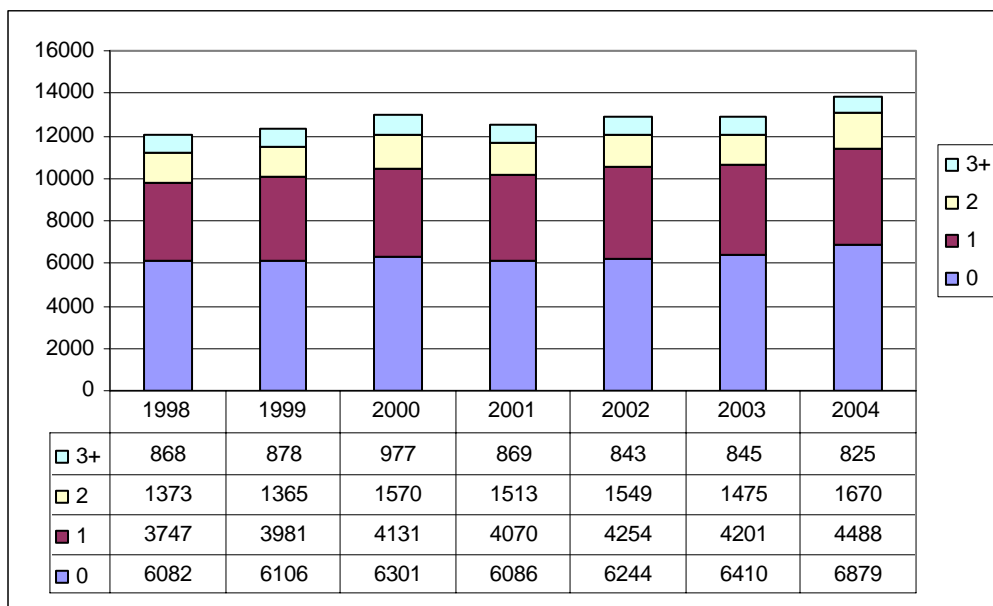
2.2.2. Sünnijärjekord

Perioodil 1998-2004 on sündide aastane koguarv tõusnud 1800 sünni ehk 15% võrra ning ulatus aastal 2004 peaaegu 13 900 sünnini. Kasvanud on nii esimeste, teiste kui järgnevate laste sündide arv. 2004. aastal suurenes sündide arv võrreldes 2003. aastaga 936 sünni võrra. Kasvasid nii esimeste, teiste kui kolmandate laste sündide arv (Joonis 2.8). Samas sünnituste struktuur sõltuvana varasematest sünnitustest ei ole aastatel 1998-2004 praktiliselt muutunud (Joonis 2.9). Nii 2003 kui 2004. aastal moodustasid

esmasünnitajad 49,6% kõigist sünnitustest. Sünnituste hulk naiste puhul, kellel oli varasemalt juba üks laps, oli 32,4% 2004. aastal mis oli 0,1 protsendipunkti võrra madalam kui 2003. aastal. Praktiliselt sama tulemuse saame, kui vaadata varasemate sündide asemel varasemate elussündide jaotust või elavate laste arvu jaotust.

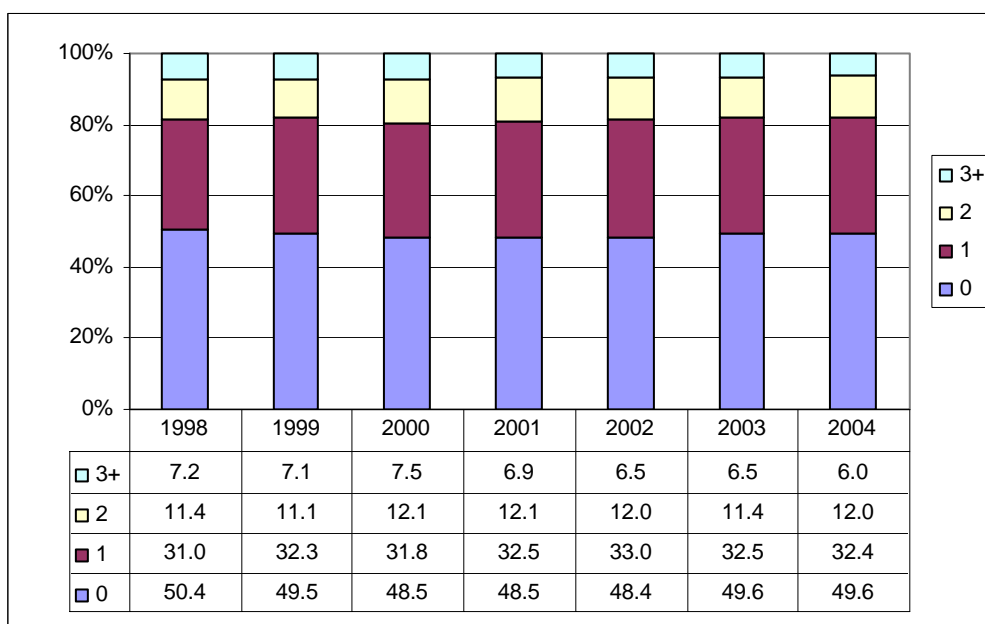
Seega näeme, et suurenenud sündide arv 2004. aastal on tingitud mitte üksnes esimeste laste suurenenud sünnist, vaid ka teiste ja kolmandate laste sünnist.

Joonis 2.8. Sünnituste arv varasemate sünnituste arvu järgi.

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

Märkus: Mitmike sünnid on loetud üheks sünnituseks. Jooniselt on välja jäänud 17 sünni, mille kohta ei olnud teada varasemate sünnituste arvu

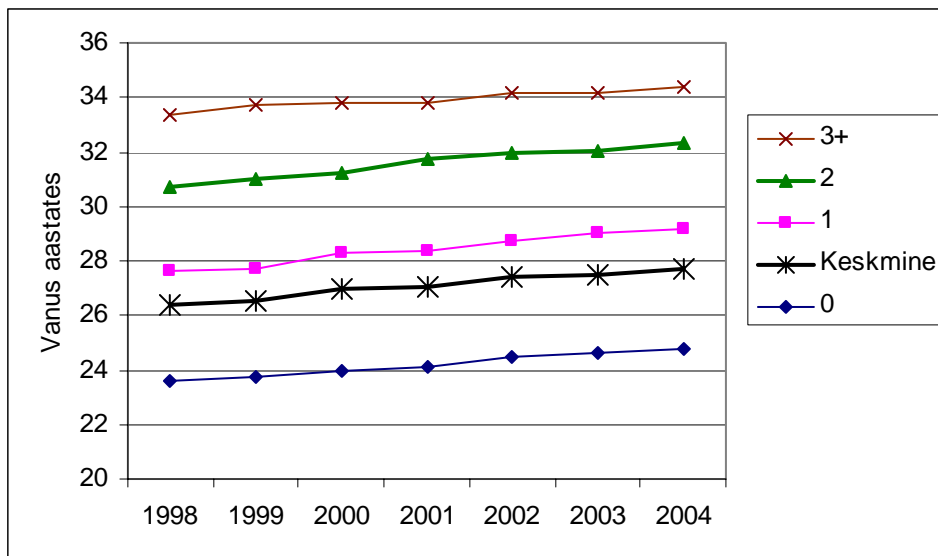

Joonis 2.9. Sünnituste jaotus varasemate sünnituste arvu järgi

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

2.2.3. Sünnitajate vanus

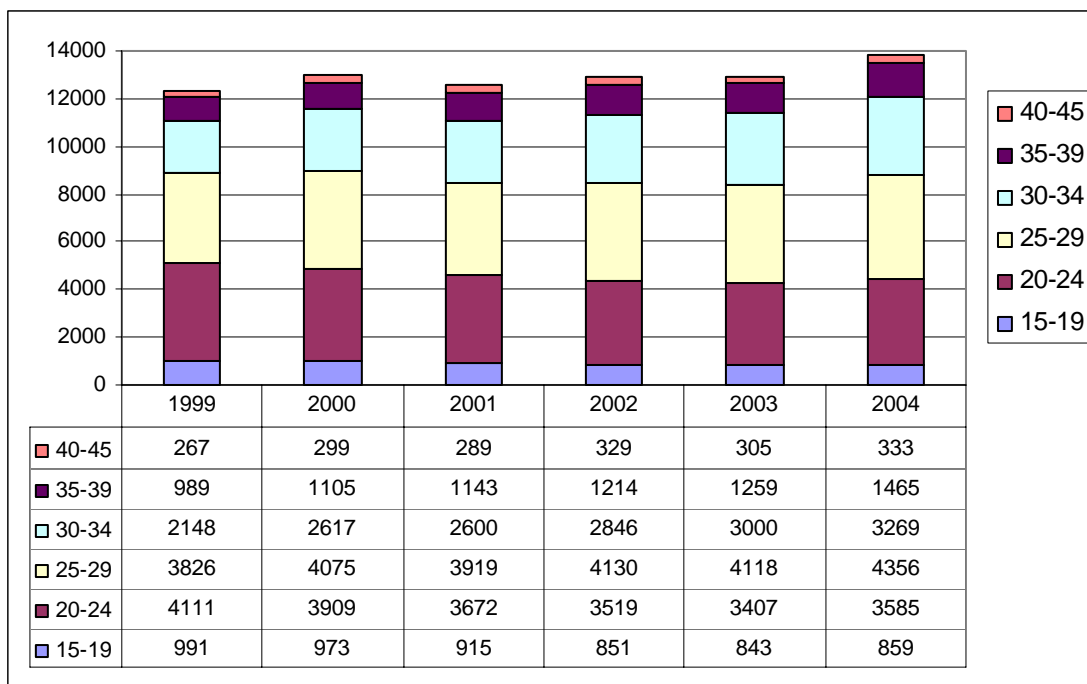
Sünnitajate tegelik keskmine vanus varasemate sünnituste arvu järgi näitab selget kasvutendentsi nii esmasünnitajate kui korduvsünnitajate seas (Joonis 2.10). Ka 2004 ei aasta ei toonud selles osas muutust. Keskmiselt oli vanus esimese lapse saamisel 2004. aastal 24,8 aastat.

Joonis 2.10. Sünnitajate keskmine vanus varasemate sünnituste arvu järgi

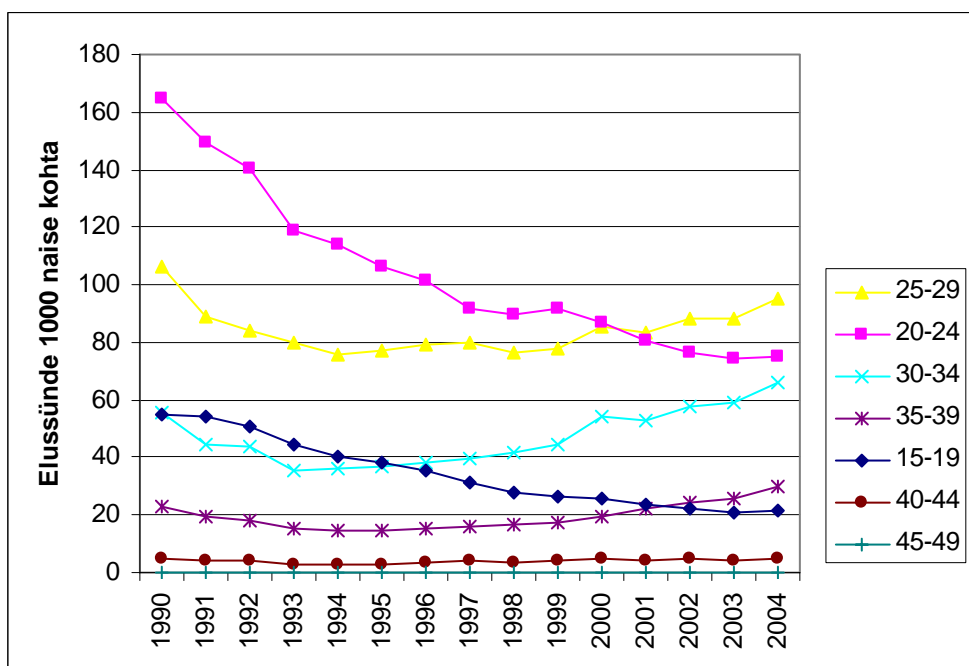
Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

Sünnituste arv kasvas 2004. aastal kõigis vanusrühmades. Peab märkima, et 2004. aastal muutus üldiselt langev trend sünnituste arvus ka 15-20 ja 20-24 aastaste naiste vanusrühmas. Vanemates vanusrühmades oli sündide arv hakanud tõusma juba varasematel aastatel, olles kooskõlas 1990ndate alguses toimunud sündide edasilükkamisega. Suhteliselt palju tõusis sündide arv ka 35-39. aastaste naiste seas (sündide kasv ligi 200). Pikema andmearv on esitatud sündide arv suhtena naiste arvu, mis on toodud joonisel Joonis 2.12.

Joonis 2.11. Sünnituste arv ema vanuse järgi

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

Joonis 2.12. Sündimuse vanuskordajad (sündide arv 1000 naise kohta)

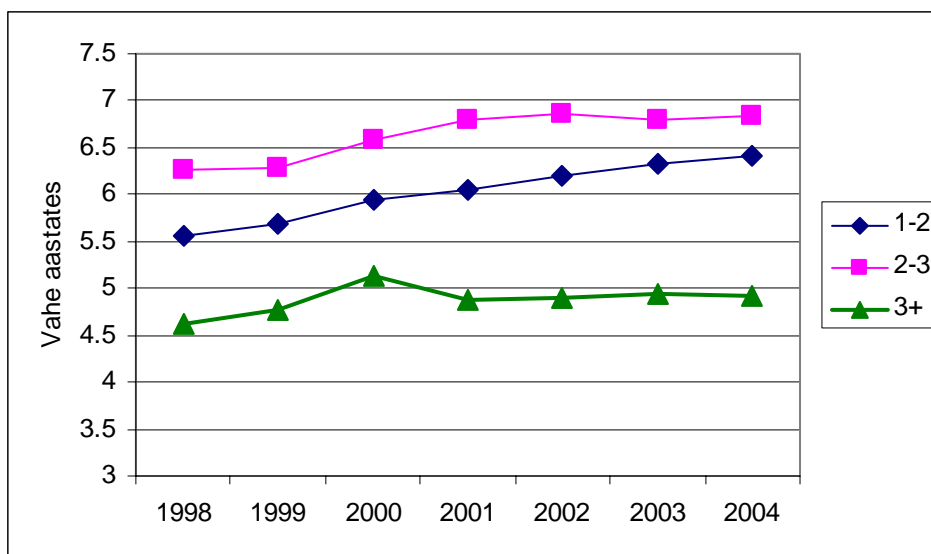
Allikas: Statistikaameti andmebaas

2.2.4. Sünnivahed

Kahe sünnituse vahe on alates 1998. aastast suurenenud (Joonis 2.13), keskmiselt oli see 2004. aastal 6,3 aastat. Kõige pikem on alati olnud teise ja kolmanda sünnituse vahe – 2004. aastal oli see keskmiselt 6,8 aastat. Esimese ja teise sünnituse vahe oli 2004. aastal 6,4 aastat ning kolmanda või enama varasema sünnituse ja järgneva sünnituse vahe oli 4,9 aastat.

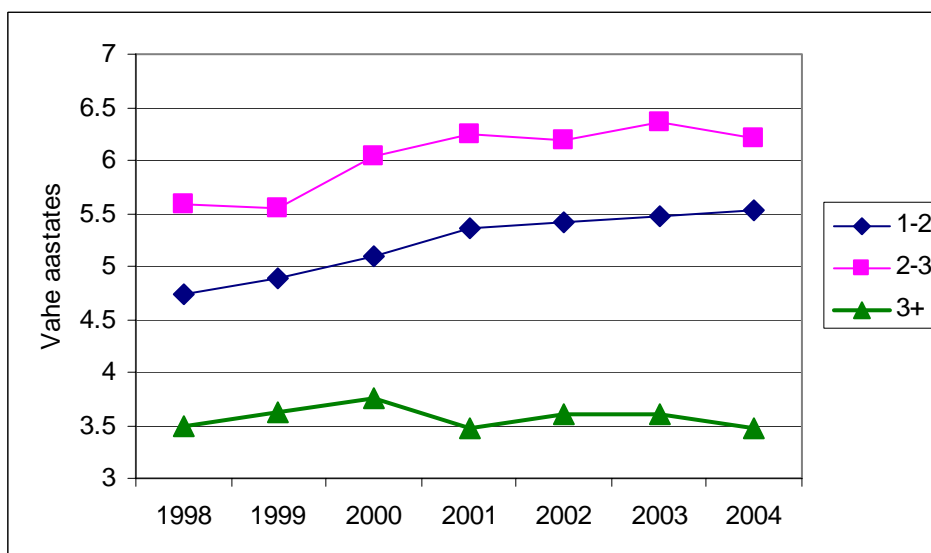
Selgelt kasvanud on viimaste aastate jooksul keskmine aeg esimese ja teise sünnituse vahel, millesse ei toonud muudatust ka 2004. aasta. Keskmesed vahed hilisemate sündide vahel on viimasel paaril aastal püsinud praktiliselt muutumatuna.

Sama kasvav trend jääb kehtima ka kui vaadata statistilise keskmise asemel mediaanväärtust (pooltel juhtudel sünnib laps enne kui ema saab nii vanaks, pooltel juhtudel pärast), ehkki mediaanväärtus on mõnevõrra väiksem (Joonis 2.14). Samas torkab silma, et 2004. aastal sünnituste vahe alates kolmandast sünnitusest vähenes võrreldes 2003. aastaga. Et sarnases ulatuses muutusi on toimunud ka varasematel aastatel, oleks vajalik pikema perioodi andmete jälgimine, et näha, kas on toimunud kvalitatiivset muutust.

Joonis 2.13. Keskmine sünnituste vahe aastates varasemate sünnituste arvu järgi

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

Joonis 2.14. Sünnituste vahe aastates mediaanväärtused varasemate sünnituste arvu järgi

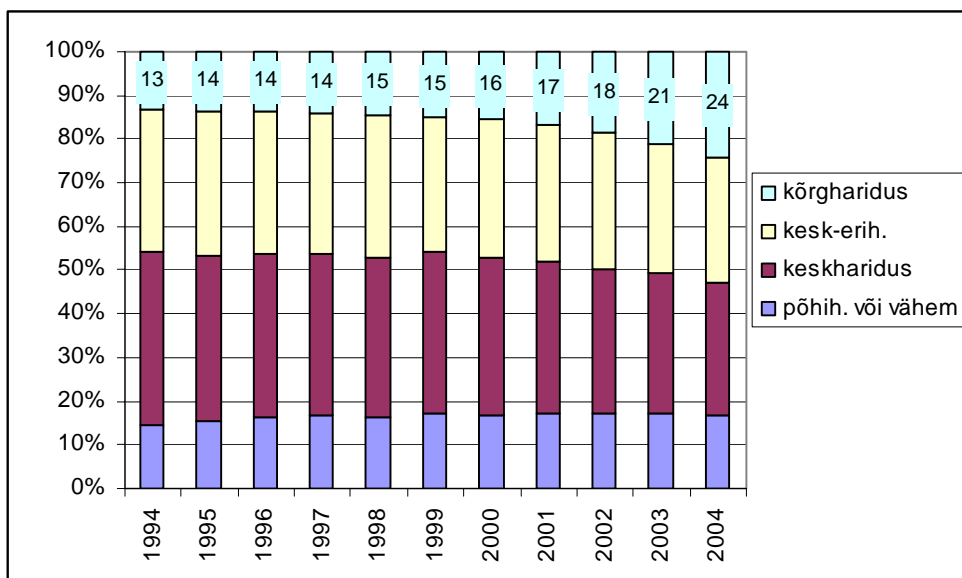
Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

Vanemahüvitise seadusest tuleneva stiimuli mõju sünnitada lapsed järjestikku väiksema vahega, peaks avalduma lähiaastate andmetes kui keskmise sünnivahe vähenemine. Praeguseks on seadus kehtinud selleks liiga lühikest aega, et lapsevanemad mitme lapse planeerimisel oleks saanud vanemahüvitist arvesse võtta.

2.2.5. Sünnitajate haridus

Esimeses peatükis vanemahüvitise teoreetilistest mõjudest ülevaadet andes selgus, et vanemahüvitis võib mõjutada kõrgemapalgalisi, kes varem lükkasid sünnitust edasi, kiiremini sünnitama. Et meil sünniregistri andmetes ei ole teada sissetulekut, kuid on teada haridus, mis mõjutab oluliselt töist sissetulekut, siis sünnitajate hariduse struktuuri muutus võib viidate võimalikele vanemahüvitise mõjudele. Järgnevalt võrdleme sünnitajate jaotust haridusetasemete lõikes sünnitusealiste naiste hariduse jaotusega rahvastikus.⁵

Alates 1990ndate lõpust on sünnitajate seas suurenenud kõrgharidusega naiste osakaal. Eriti kiire on muutus aastatel 2000-2004, kui kõrgharidusega sünnitajate osakaal kasvas 16%lt 24%le (vt Joonis 2.15). Madalama haridusega naiste osakaal sünnitajate seas on olnud stabiilne.

Joonis 2.15. Sünnitajate hariduse jaotus

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

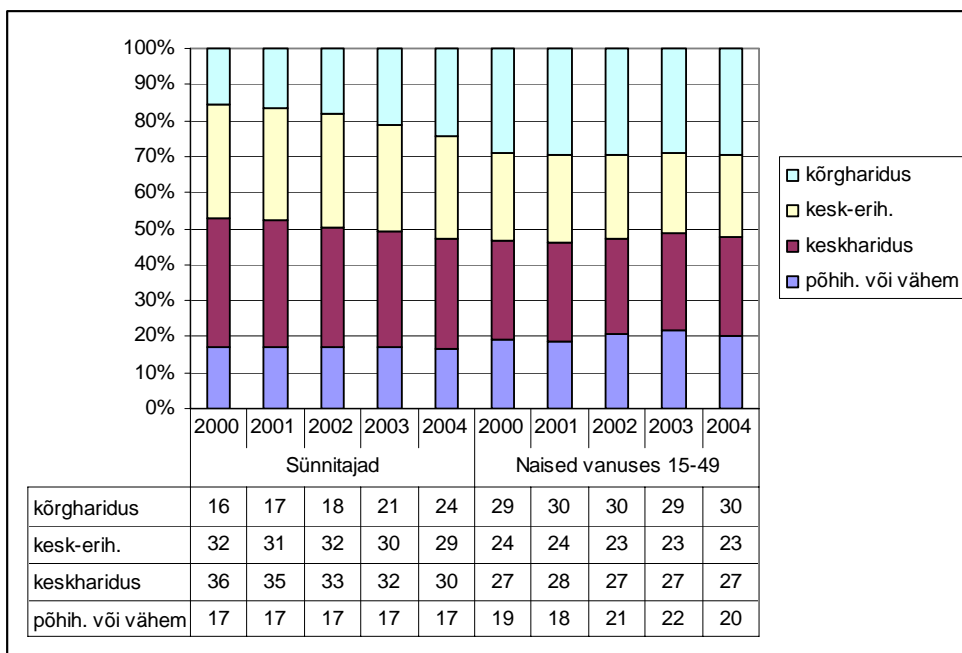
Kõrgharidusega sünnitajate osakaalu kasv viimastel aastatel on tingitud eelkõige kõrgharidusega sünnitajate absoluutarvu kasvust ja mitte niivõrd muu haridusega sünnitajate vähenemisest. Kui 2004. aastal oli võrreldes 2001. aastaga näiteks 1325

⁵ Sünniregistris toodud haridusetasemete muutuja kodeerisime Eesti Tööjõu-uuringu andmetega parema võrdluse saamiseks ümber järgmiselt: 1) algharidus või vähem, põhiharidus - "põhiharidus või vähem"; 2) keskharidus- "keskharidus"; 3) kesk-eriharidus - "kesk-eriharidus"; 4) rakenduskõrgharidus, ülikooliharidus - "kõrgharidus". Vaatlused, kus ema haridustase oli teadmata, jätsime hariduse analüüsist välja (kokku 40 vaatlust ehk 0,06% aastatel 2000-2004).

Eesti Tööjõu-uuringu haridusetasemete muutuja (*educat*) kodeerisime sünniregistris toodud kodeeringuga sarnaseks tegemiseks ümber järgmiselt: 1) ei oma algharidust, algharidus, põhiharidus, kutseharidus pärast põhiharidust - "põhiharidus või vähem"; 2) üldkeskharidus- "keskharidus"; 3) kutseharidus koos, keskharidusega, kutseharidus pärast keskharidust, keskeriharidus pärast põhiharidust - "kesk-eri"; 4) keskeriharidus pärast keskharidust, kõrgharidus, magistri- ja doktorikraad- "kõrgharidus".

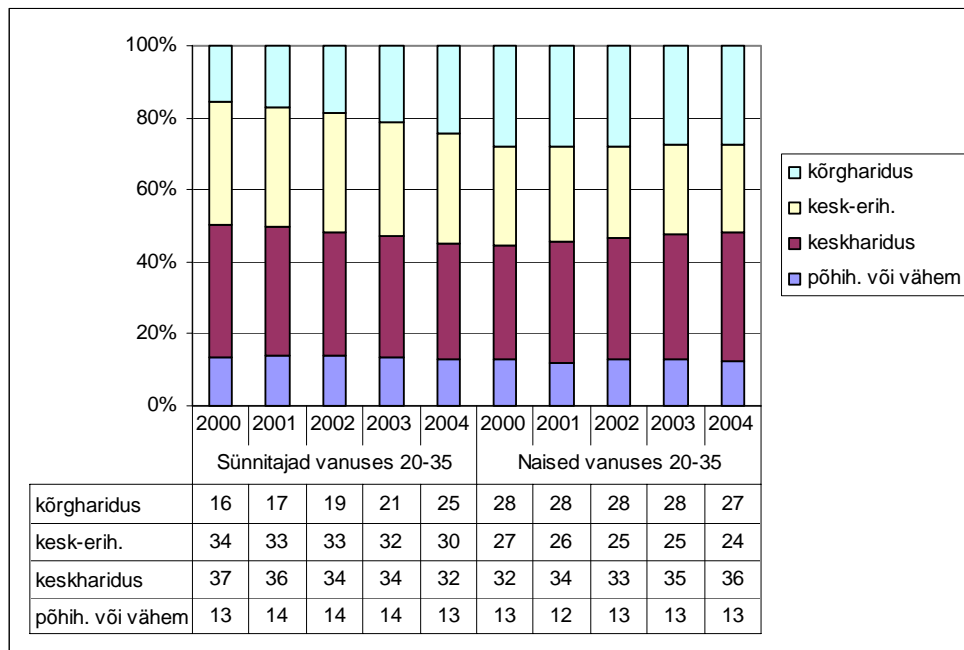
sünni rohkem, siis kõrgharidusega naistel oli 1242 sünni rohkem, moodustades enamuse kasvust.

Samadel aastatel vanusrühmas 15-49 kõrgharidusega naiste osakaal rahvastikus praktiliselt ei muutunud, olles 30% (vt Joonis 2.16). Seega on ka võrreldes sünnituseas naistega suurenenud kõrgharidusega sünnitajate osakaal. Teisest küljest, et kõrgharidusega sünnitavate naiste osakaal hakkas kasvama juba mitu aastat enne vanemahüvitist, siis ei ole võimalik kinnitada, et täiendav suurenemine on tingitud vanemahüvitisest. Järeldused ei muutu, kui vaadata kitsamat vanusvahemikku (jätmaks kõrvale noored vanusrühmad kes pole jõudnud omandada veel keskharidust), nt 20-35 aastat (vt Joonis 2.17).

Joonis 2.16. Sünnitajate ja fertiilses eas naiste hariduse jaotus (%)

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, Eesti Tööjõu-uuringu lähteandmed 2000-2004, autorite arvutused

Joonis 2.17. Vanuses 20-35 aastat sünnitajate ja naiste hariduse jaotus (%)

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, Eesti Tööjõu-uuringu lähteandmed 2000-2004, autorite arvutused

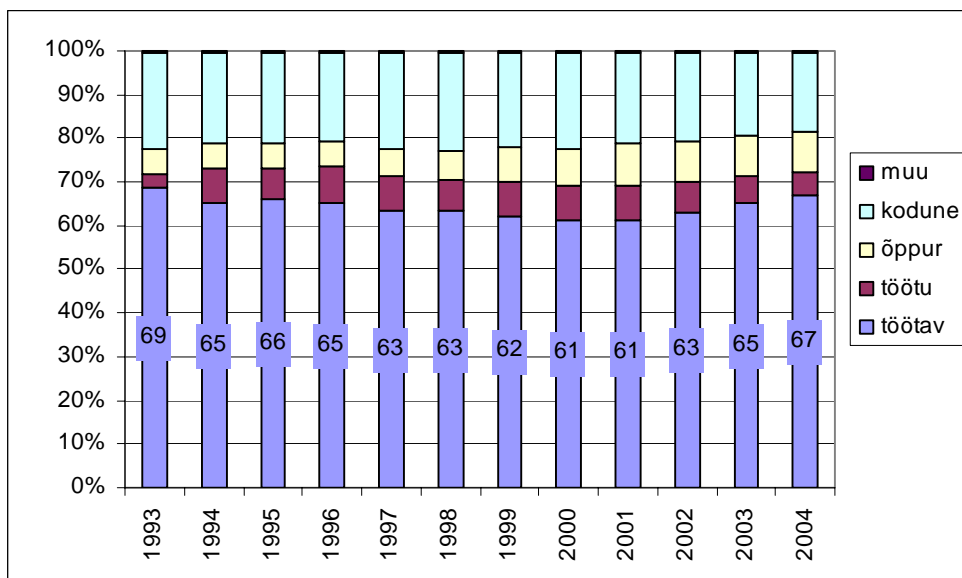
2.2.6. Sünnitajate sotsiaalne seisund

Järgnevalt võrdleme sünnitajate sotsiaalse seisundi jaotust sünnituseas naiste sotsiaalse seisundiga rahvastikus.⁶

Sünnitajate seas on alati kõige rohkem olnud töötavaid naisi, aastatel 1993-2004 on nende osakaal olnud 60-70% vahel (Joonis 2.18). Koduseid naisi on ligi 20% ja see on mõnevõrra vähenenud viimastel aastatel. Õppurite osakaal on kasvanud 5%lt 9%le ja töötute osakaal on olnud 5-8% vahel.

⁶ Sünniregistris toodud seisundite muutuja kodeerisime Eesti Tööjõu-uuringu andmetega parema võrdluse saamiseks järgmiselt: 1) töötav - "töötav", 2) töötu- "tööt", 3) (üli)õpilane - "õppur", 4) kodune - "kodune", 5) ajateenija, kinnipeetav, pensionär, töövõimetu, teadmata- "muu".

Eesti Tööjõu-uuringus kasutasime küsimust "Milline järgmistest seisunditest Teid põhiliselt iseloomustab?" ja kodeerisime vastused sellele küsimusele järgmiselt: 1) töötav, töötav (üli)õpilane, töötav pensionär, töötav invaliidsuspensionär - "töötav", 2) töötu, tööd otsiv- "tööt", 3) (üli)õpilane - "õppur", 4) lapsehoolduspuhkusel olija, kodune - "kodune", 5) vanaduspensionär, invaliidsuspensionär, ajateenija, kinnipeetav, muudel põhjustel mittetöötav, muu - "muu".

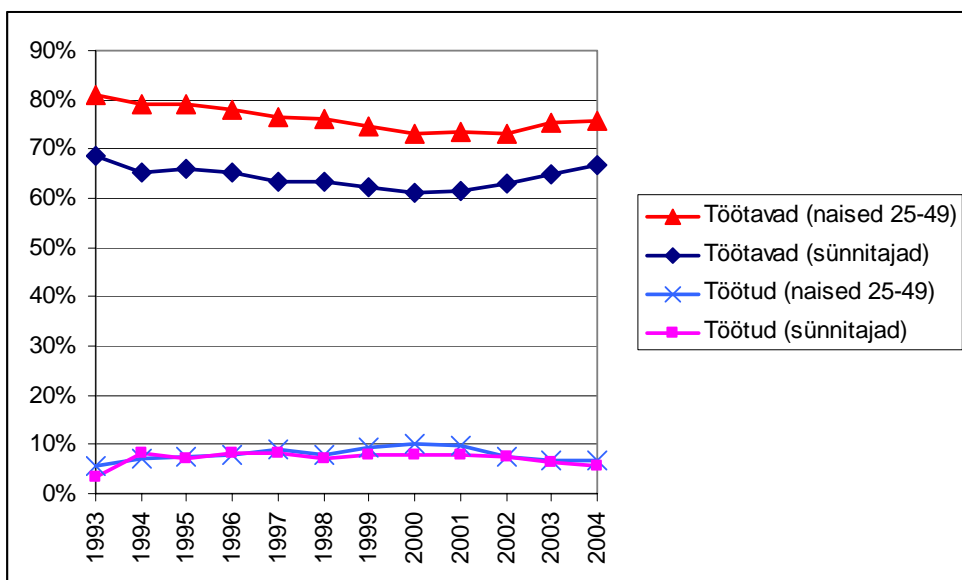

Joonis 2.18. Sünnitajate sotsiaalmajandusliku seisundi jaotus

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

Märkus: Tulpadel on toodud töötavate sünnitanute osakaal (%)

Hõivatute ja töötute osakaal sünnitajate seas jälgib hõivatute ja töötute osakaalu naiste seas üldiselt (vt Joonis 2.19). Seega on peamiseks sünnitajate eelneva tööturualase seisundi muutuse taga üldised muutused tööturul. Hõive ja töötuse muutustega üleüldiselt on kaasas käinud ka sünnitajate struktuuri muutus.

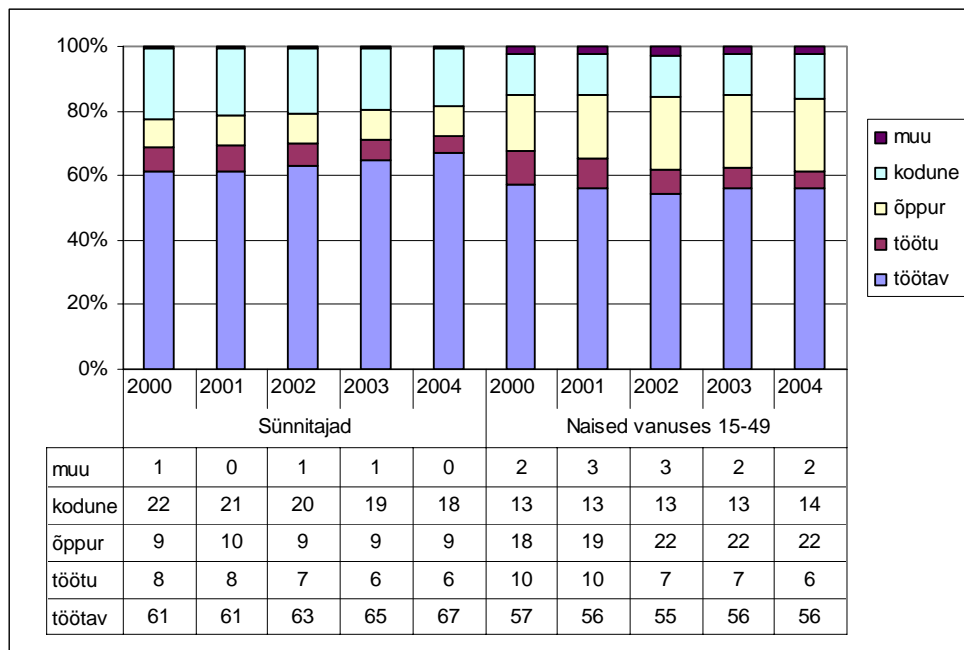
Joonis 2.19. Töötavate ja töötute osakaal sünnitajate ja 25-49 aastaste naiste seas

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, Eesti Statistikaameti andmebaas – tabelid Tööhõive määr soo ja vanuserühma järgi, Töøjõus osalemise määr soo ja vanuserühma järgi, Töötuse määr soo ja vanuserühma järgi, autorite arvutused

Viimastel aastatel on kasvanud sünnitajate seas eelnevalt töötanud naiste osakaal kiiremini kui üldiselt ühiskonnas. Seda kinnitab ka detailsem sünnitajate sotsiaalse seisundi struktuuri võrdlus fertiilses eas naiste struktuuriga viimastel aastatel (Joonis

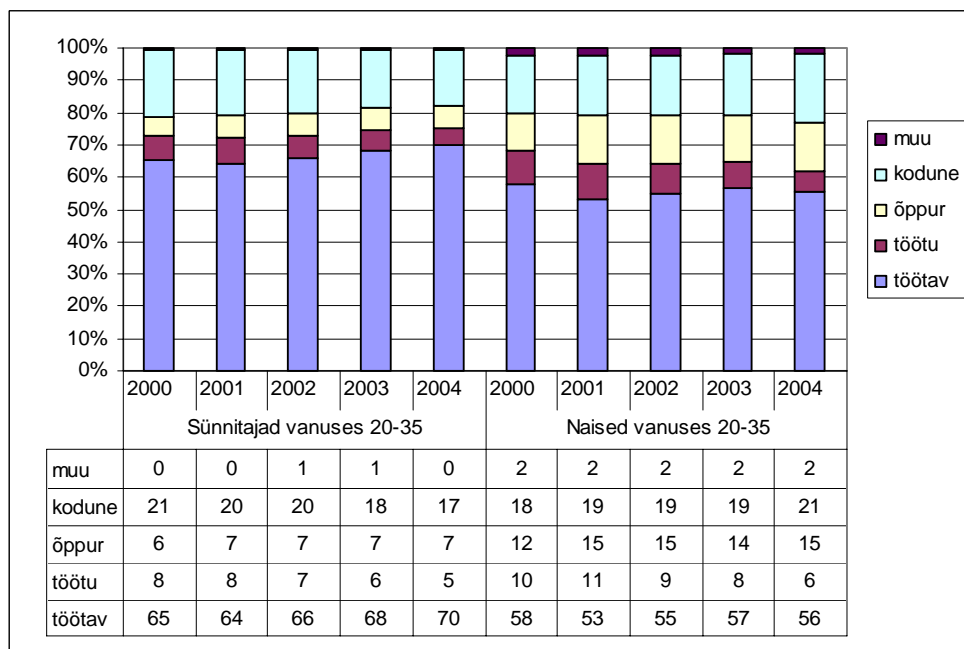

2.20). Kui naistest vanuses 15-49 töötavad ligi 55-57% siis eelnevalt töötanud naiste osakaal sünnitanud naiste seas on kasvanud 61%lt 2000. aastal 67%ni 2004. aastal. Sama tõdemus, et sünnitanud naiste seas on kasvanud hõivatute osakaal viimastel aastatel kiiremini, kui naiste seas üldiselt, kinnitab ka kitsamas vanusevahemikus 20-35 aastat sünnitanute ja rahvastiku võrdlemine (Joonis 2.21).

Joonis 2.20. Sünnitajate ja fertiilses eas naiste sotsiaalse seisundi jaotus (%)

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, Eesti Tööjõu-uuringu lähteandmed 2000-2004, autorite arvutused

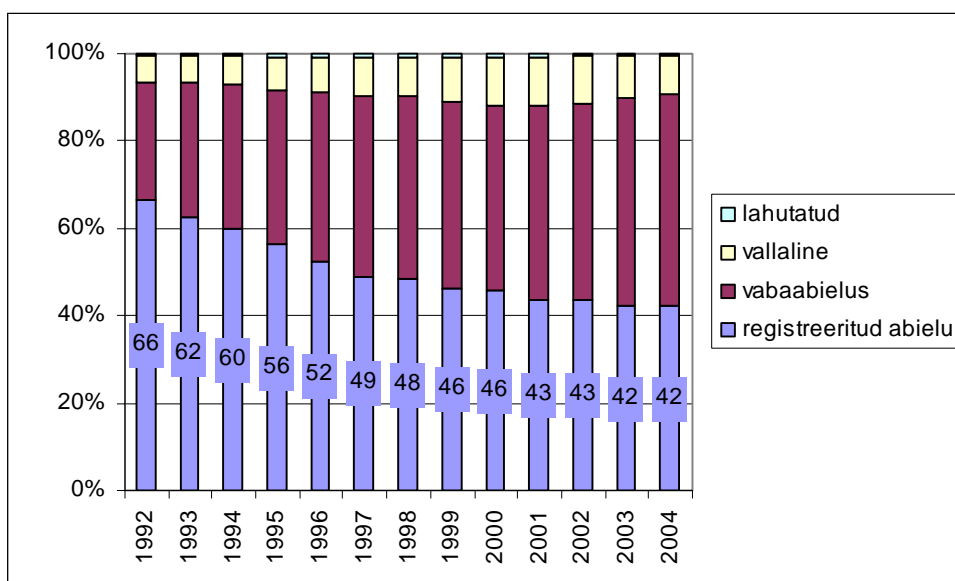
Joonis 2.21. Vanuses 20-35 aastat sünnitajate ja naiste sotsiaalse seisundi jaotus (%)

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, Eesti Tööjõu-uuringu lähteandmed 2000-2004, autorite arvutused

Et hõivatute osakaalu kasv sünnitajate seas hakkas kasvama juba alates 2002. aastast, ehk mitu aastat enne vanemahüvitist, siis ei ole võimalik väita, et täiendav tõus viimastel aastatel on tingitud just vanemahüvitisest. Pigem on tegu muutusega trendis, mis on põhjustatud muudest teguritest, kuid mida vanemahüvitis võib kuid ei pruugi täiendavalt toetada.

2.2.7. Perekonnaseis

Alates 1992. aastast on registreeritud abielus sünnitajate suhteline osakaal vähenenud, suurenenud on vabaabielus sünnitajate osakaal (Joonis 2.22). Vallaliste osakaal kasvas kuni 2001. aastani ja on sealt alates vähenenud. 2004. aastal moodustasid registreeritud abielus sünnitajad 42% kõigist sünnitajatest, vabaabielus sünnitajate osakaal oli 49%, ja vallaliste osakaal 9%.

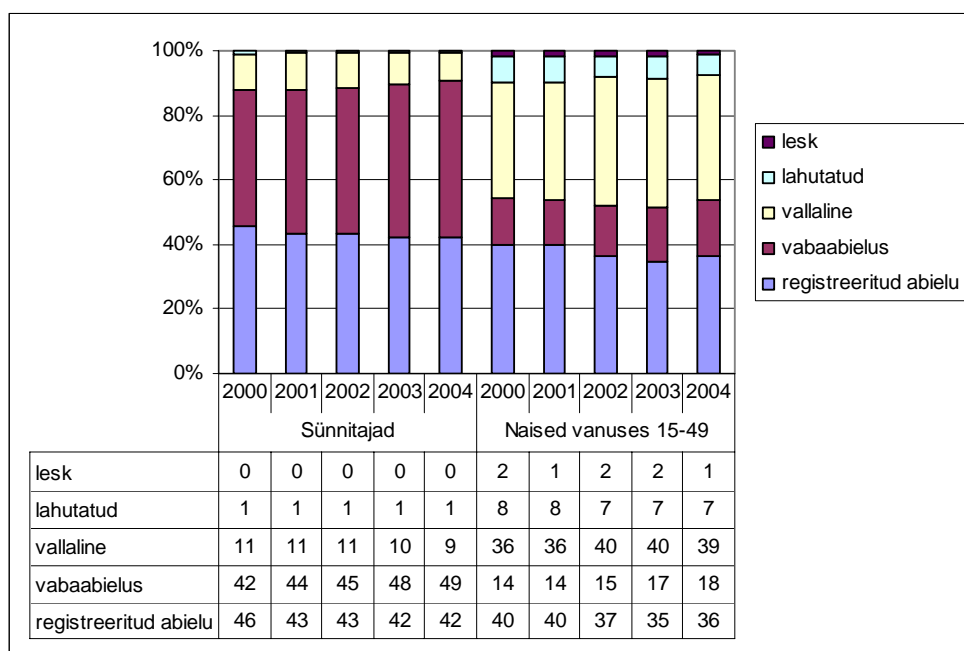

Joonis 2.22. Sünnitajate naiste jaotus perekonnaseisu järgi (%)

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

Märkus: Kategooria lesk jäeti jooniselt välja, seda esines vaid 0,13% juhtudest.

Registreeritud abielus sünnitajate vähenemine on kooskõlas üldise registreeritud abielude vähenemisega (Joonis 2.23). Kui perioodil 2000-2004 vähenes registreeritud abielus sündide osakaal nelja protsendipunkti võrra 46%lt 42%le, siis samal vähenes registreeritud abielus naiste osakaal vanuses 15-49 samuti nelja protsendipunkti võrra. (40%lt 36%le).

Joonis 2.23. Sünnitajate ja fertiilses eas naiste jaotus perekonnaseisu järgi (%)

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, Eesti Tööjõu-uuringu lähteandmed 2000-2004, autorite arvutused

2.2.8. Sünnitajate alaline elukoht maakonna järgi

Tabelis 2.5 on esitatud sünnitajate jaotus alalise elukoha maakonna järgi, mis vastab ka rahvastiku jaotusele. Võrreldes viimaste aastatega kasvas kõige enam sündimus 2004. aastal Harjumaal, väike tõus oli ka Tartumaal. Teistes maakondades on sündide arvu varieeruvus olnud viimastel aastatel liiga suur. Seetõttu ei saa midagi konkreetset öelda 2004. aasta kohta.

Tabel 2.5. Sünnitajate arv alalise elukoha järgi

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Harjumaa	4428	4840	4849	5057	5480	6154
Hiiumaa	83	92	95	80	80	63
Ida-Virumaa	1510	1621	1534	1618	1473	1563
Järvamaa	359	359	330	341	329	344
Jõgevamaa	385	393	348	319	275	300
Lääne-Virumaa	691	721	656	640	632	614
Läänemaa	254	252	250	233	217	222
Pärnumaa	849	857	842	854	823	815
Põlvamaa	316	266	258	282	269	269
Raplamaa	345	359	314	346	273	356
Saaremaa	336	321	299	278	258	297
Tartumaa	1495	1584	1524	1664	1687	1770
Valgamaa	326	381	358	336	301	311
Viljandimaa	574	524	510	485	496	487
Võrumaa	357	373	352	336	323	295
Teadmata	8	14	4	5	6	3

Allikas: Eesti Meditsiiniline Sünniregister, autorite arvutused

2.3. Sünnitajate varasema sissetuleku analüüs pensioniregistri andmete põhjal

2.3.1. Andmete ja metoodika iseloomustus

Vanemahüvitise võimalik mõju avaldub selles, kui näeme, et 2004 ja 2005 I poolaastal sünnitanud naiste sotsiaalmaksuga maksustav sissetulek on suhteliselt (võrreldes mittesünnitanud naistega) muutunud võrreldes varasematel aastatel sünnitanud naistega. Sellisel juhul on viimastel aastatel asunud sünnitama suhteliselt kõrgepalgalised naised võrreldes varasemate aastatega. Selleks võrdlemegi alljärgnevas analüüsis 2002-2005 aastal sünnitanud naiste sotsiaalmaksuga maksustavat tulu 1999-2004 aastal sünnitusealiste kuid mitte sünnitanud naiste sotsiaalmaksustava tuluga.

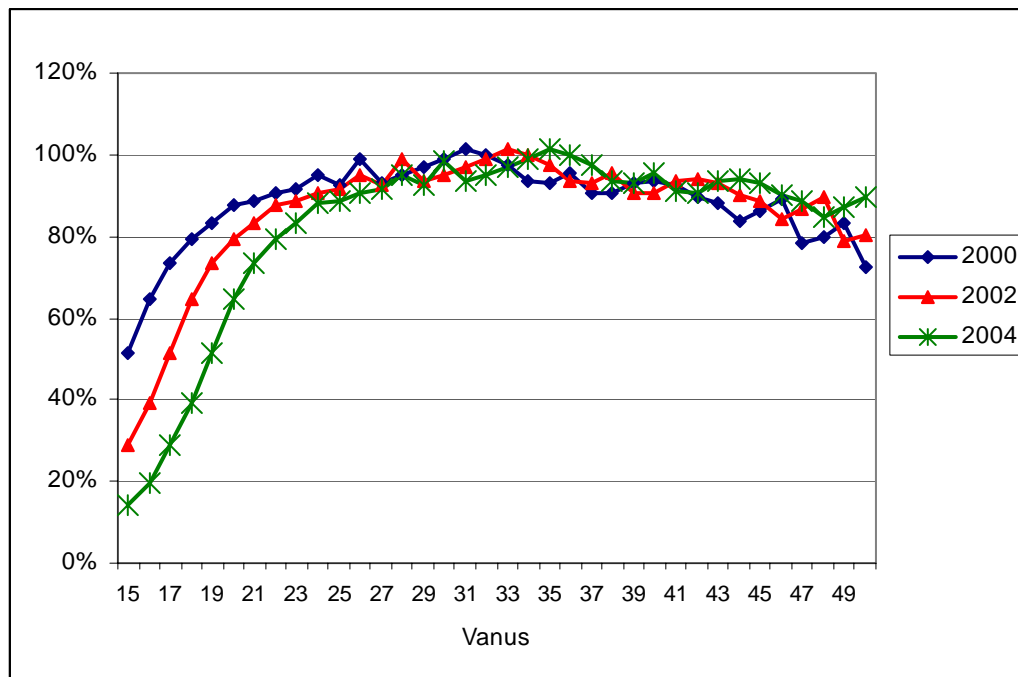
Sotsiaalkindlustusametist saadi andmed kõikide naiste kohta aastatel 1999-2004 arvestatud sotsiaalmaksu kohta (kas tööandja arvestatud, FIEna ise tasunud või riigi poolt makstud). Lisaks saadi informatsioon nende naiste kohta, kelle lapsed olid saanud mingit peretoetust alates 2000ndast aastast. Sellisel viisil oli olemas info kõikide naiste kohta, kes olid saanud sotsiaalmaksuga maksustatud tulu ja/või kellel olid lapsed. Kokku saadi info üle 417 tuhande naise kohta, nendest ligi 231 tuhandel oli info laste kohta.⁷ Puudu jäi informatsioon naiste kohta, kellel ei olnud sotsiaalmaksuga maksustatud tulu perioodil 1999-2004 ega lapsi, kes oleks saanud 2000ndast aastast peretoetust. Võrreldes sotsiaalkindlustusametist saadud naiste arvu igas vanuses rahvastikustatistikas kajastatud statistikaga, siis selgub, et vanuses 20-50 oli kaetud 80-100% naistest (Joonis 2.24). Selleks, et analüüsitulemustes tekkivat nihet eemaldada, genereeriti puudu olevad 15-50 aastased naised kunstlikult juurde, võttes nende sotsiaalmaksu nulliks ja lapsed puuduvaks (ainult nii said nad puududa registriandmetest). Kokku lisati niimoodi andmetele 43 332 naist, sellest ca 17 000 vanusvahemikus 20-35 aastat, kus toimub enamus sünnitustest.

Ilma niisuguse naiste kunstliku juurdevõtmiseta oleksid tulemused nihkes, sest lasteta naiste puhul põhjustaks nullsummalise sotsiaalmaksuga naiste puudumine keskmise ülehindamist.

Siiski üks probleem jäi, mida ei saanud kõrvaldada. Nimelt ei ole meil võimalik teada saada, kas naistel on lapsi juhul, kui lapsed 2000ndaks aastaks ei saanud enam peretoetusi (nt olid juba 16-aastased või vanemad). Seega ei saa teada, kas naistel oli juba mõni laps, kes oli 2000ndal aastal peretoetuste saamise east väljas. Valimit kitsendades, vaadates ainult 25-35 aastaseid naisi, nagu allpool on esitatud, saab seda probleemi vähendada, sest on suhteliselt vähe naisi, kes oleks sünnitanud 19-aastaselt või varem. Tulemused kaasates ka teisi vanusvahemikke on saadaval autoritelt.

---

⁷ Detailsete tegevuste kirjeldus andmefailide sidumise ja puhastamise kohta on saadaval autoritelt.

Joonis 2.24. Pensioniregistris sotsiaalmaksuga maksustatud tulu või peretoetust saanud naiste arvu suhe rahvastikustatistikas antud naiste arvu.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Statistikaameti andmebaas (13.dets.2005): Rahvastik aasta alguses ja aasta keskmine rahvaarv soo ja vanuse järgi; autorite arvutused

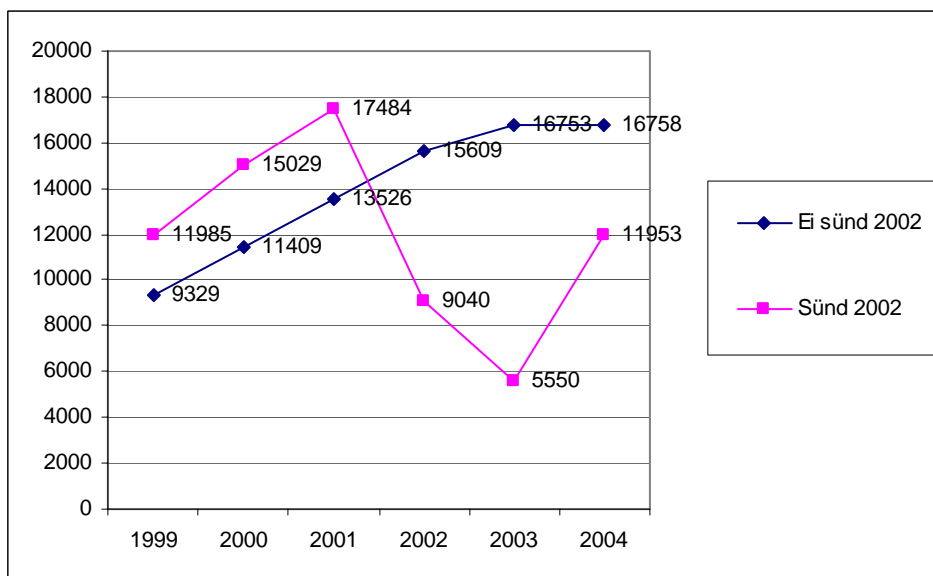
2.3.2. Sotsiaalmaksuga maksustatud tulu dünaamika enne sünnitust aastatel 1999-2004

Vaatame, kuidas on muutunud töötamisega seotud sotsiaalmaks (tööandja poolt arvestatud sotsiaalmaks ja FIEde poolt tasutud sotsiaalmaksu summa) enne esimest sünnitamist. Igal aastal 2002-2005 võrdleme omavahel naisi vanuses 25-35 aastat, kellel ei ole vaadeldavaks aastaks ühtegi last, kuid kellest osad sünnitavad ja teine (suurem) osa mitte.

Võrdleme esmalt 2002. aastal sünnitanud naisi mitte sünnitanud naistega (Joonis 2.25). Aasta enne sünnitamist (2001. aastal) oli järgmisel aastal sünnitanud naiste aastane sotsiaalmaks keskmiselt 17484 krooni, mis vastab ligikaudu brutopalgale 4400 krooni. Nendel naistel, kes 2002. aastal ei sünnitanud, oli keskmine sotsiaalmaks aasta varem 13526 krooni ehk ligi 3400 krooni kuus või ca 1000 krooni vähem. Varasematel aastatel on erinevus praktiliselt sama. Sünnituse aastal langeb sotsiaalmaksuga maksustatud tulu keskmiselt kaks korda ja sünnitusjärgsel aastal võrreldes sünnituseelse ajaga ligi kolm korda. Teisel sünnitusejärgsel aastal hakkab teine tulu taas tõusma (vt Joonis 2.25).

Seega need naised, kes 2002. aastal otsustasid sünnitada olid juba mitu aastat enne sünnitamist kõrgema sissetulekuga. Me ei näe sünnitajate sissetuleku kiirenevat kasvu enne sünnitamise aega võrreldes mittesünnitajatega, mis lubab oletada, et enne sünnitamist naiste tööjõupakkumine ei suurenenud märkimisväärselt.

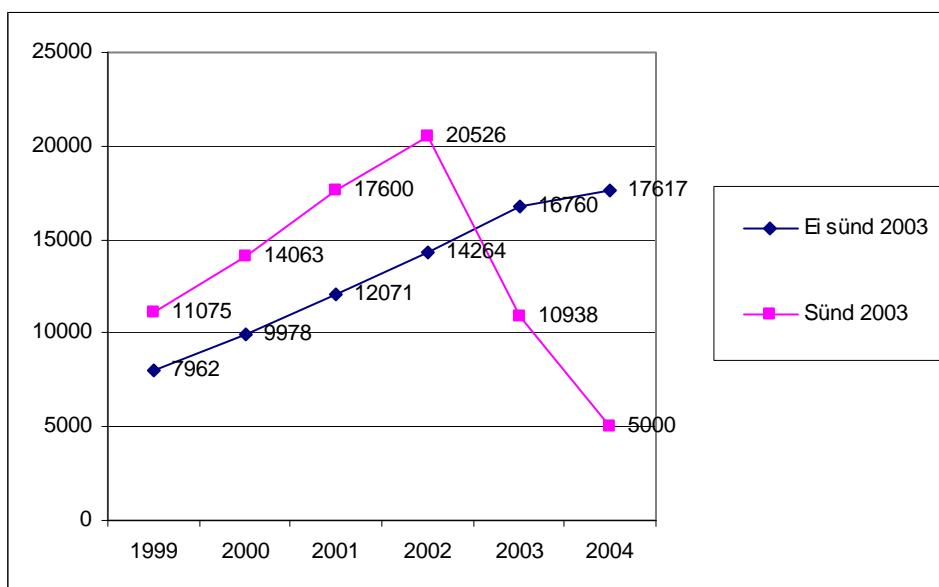
Analoogsed seosed kehtivad ka 2003-2005 I poolaastal sünnitanud naiste kohta (vt Joonis 2.26-Joonis 2.28).

Joonis 2.25. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine 2002. aastal esmakordselt sünnitanud ja mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

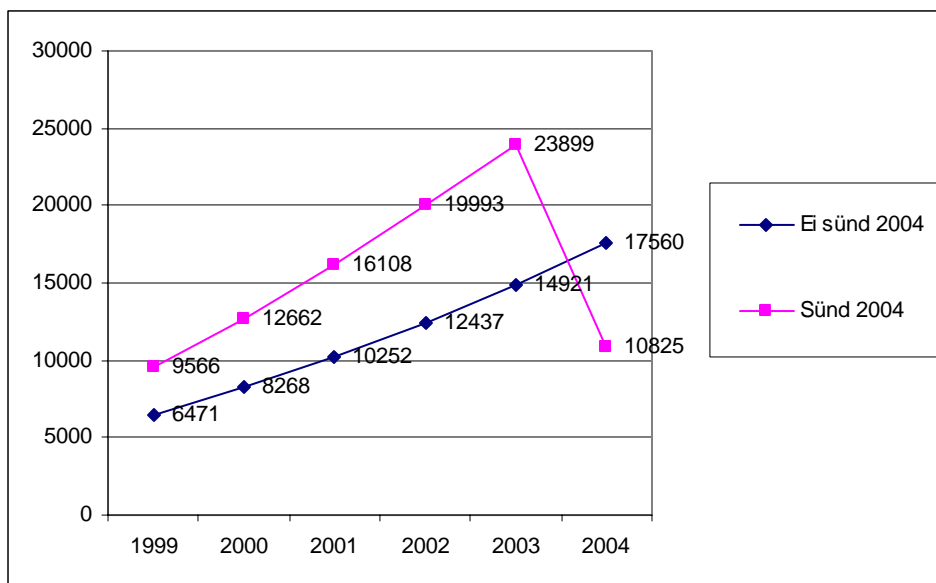
Märkus: Tingimusel, et enne vaadeldavat aastat ei olnud kummaski grupis olevatel naistel ühtegi last. Sotsiaalmaksusumma sisaldab tööandja arvestatud sotsiaalmaksu ja FIE poolt tasutud sotsiaalmaksu aastas. Vt märkusi tekstis.

Joonis 2.26. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine 2003. aastal esmakordselt sünnitanud ja mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

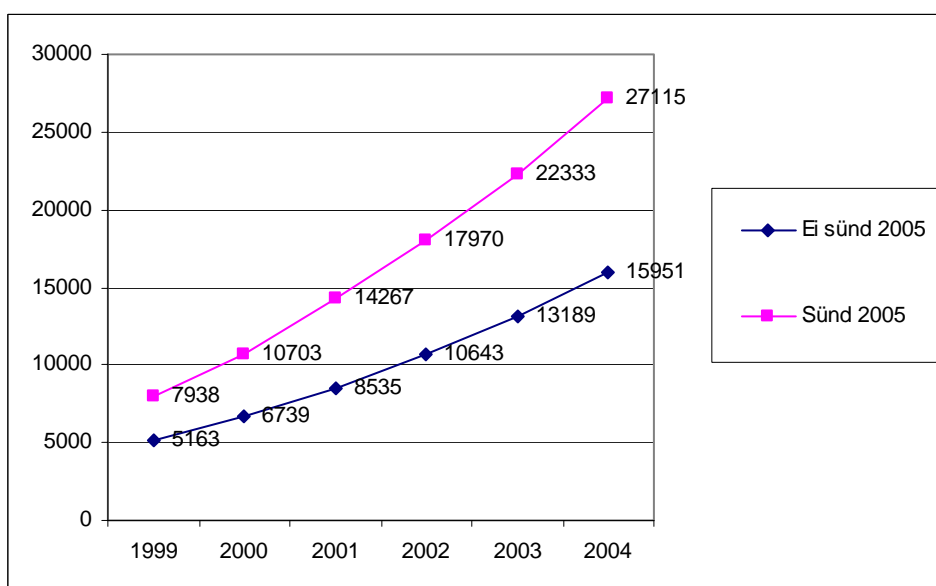
Märkus: Tingimusel, et enne vaadeldavat aastat ei olnud kummaski grupis olevatel naistel ühtegi last. Sotsiaalmaksusumma sisaldab tööandja arvestatud sotsiaalmaksu ja FIE poolt tasutud sotsiaalmaksu aastas. Vt märkusi tekstis.

Joonis 2.27. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine 2004. aastal esmakordselt sünnitanud ja mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

Märkus: Tingimusel, et enne vaadeldavat aastat ei olnud kummaski grupis olevatel naistel ühtegi last. Sotsiaalmaksusumma sisaldab töandja arvestatud sotsiaalmaksu ja FIE poolt tasutud sotsiaalmaksu aastas. Vt märkusi tekstis

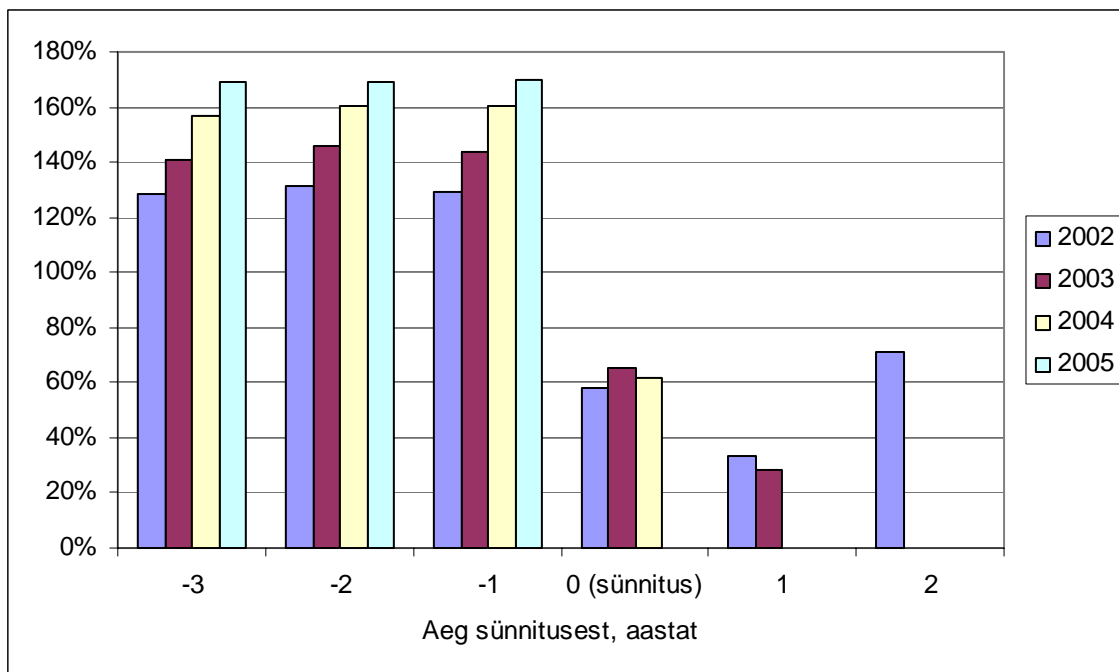
Joonis 2.28. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine 2005. aastal esmakordselt sünnitanud ja mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

Märkus: Tingimusel, et enne vaadeldavat aastat ei olnud kummaski grupis olevatel naistel ühtegi last. Sotsiaalmaksusumma sisaldab töandja arvestatud sotsiaalmaksu ja FIE poolt tasutud sotsiaalmaksu aastas. Vt märkusi tekstis

Järgnevalt asetame ülemistel joonistel (Joonis 2.25-Joonis 2.28). toodud muutused ajas kohakuti, võttes nullpunktiks sünnituse aasta ja leiame suhted sünnitanud ja mittesünnitanud naiste sotsiaalmaksuga maksustatud sissetulekute vahel. Näeme, et aasta-aastalt on sünnitajate sissetulekute erinevus võrreldes mittesünnitanutega kasvanud (Joonis 2.29). Kui 2002. aastal sünnitanute sissetulek oli kuni kolm aastat enne sünnitust

ligi 130% mittesünnitanute omast, siis 2004. aastal sünnitanutel oli see ligi 160% ja 2005. aastal esimesel poolel sünnitanutel juba 170 protsenti. See viitab sellele, et viimastel aastatel on esimese sünnituse ette võtnud kõrgema sissetulekuga naised. Samas näeme, et aastatel enne sünnitust ei ole toimunud suhtelist sissetuleku kasvu – vastava aasta tulbad on ühe kõrgused nii kolm aastat, kaks aastat kui üks aasta enne sünnitamist.

Joonis 2.29. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine esmakordselt sünnitanud ja varem mitte sünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust aastatel 2002-2005.

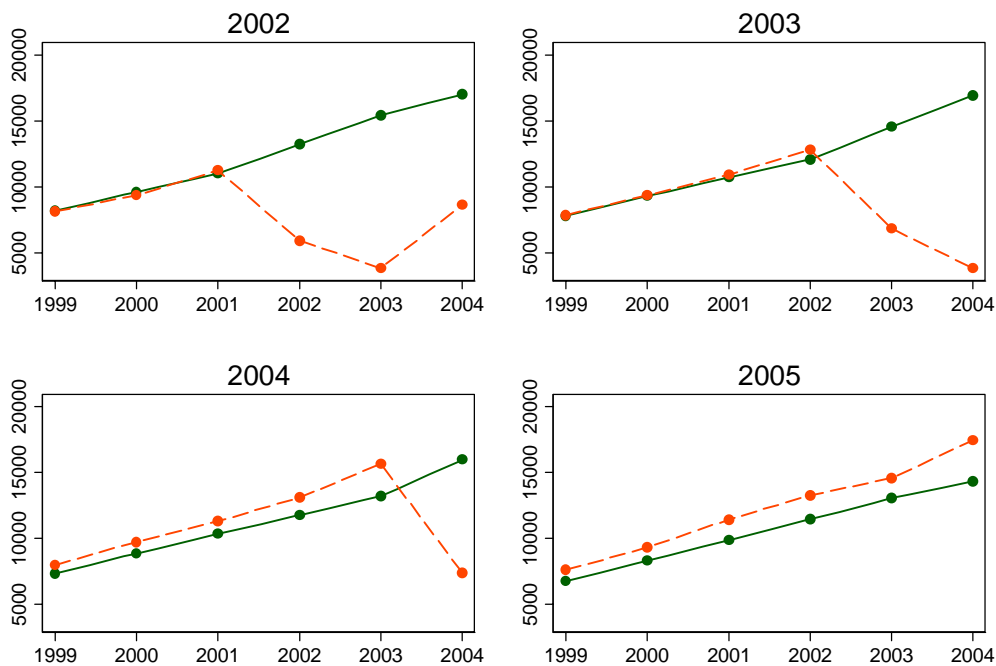
Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

Märkus: Tingimusel, et enne vaadeldavat. aastat ei olnud kummaski grupis olevatel naistel ühtegi last. Sotsiaalmaksusumma sisaldab töandja arvestatud sotsiaalmaksu ja FIE poolt tasutud sotsiaalmaksu aastas. Vt märkusi varasemate jooniste kohta.

Kui vaadata sama analüüsi veel teise ja ka kolmanda või enama lapse sünnitamise lõikes, siis selgub, et sünnitanud ja mitte-sünnitanud naiste sissetulekute erinevus on väiksem kui esimese lapse sünnitamise puhul, kuid samas näeme olulisi muutusi just viimasel kahel aastal (Joonis 2.30- Joonis 2.33).

Teise lapse sünnitaja eelnev tulu võrreldes ühe lapsega naisega, kes ei sünnitanud, oli 2002. ja 2003. aastal sünnitanutel praktiliselt võrdne, kuid 2004. ja 2005. aastal sünnitanutel oli 10-20% kõrgem kui teist last mittesünnitajatel (Joonis 2.31). Seejuures on märgata kiiremat kasvu just sünnituseelse aasta sissetulekutes. Seega on viimase kahe aasta jooksul teist last hakanud sünnitama just kõrgemapalgalisel, kusjuures kiirem töötasu suurenemine aasta enne sünnitamist viitab kas reaalsele tööjõupakkumise suurenemisele või ka sotsiaalmaksuga maksustatud summade suurenemisele näiteks kokkuleppel töandjaga. (Viimase erinevuse kontrollimiseks võiks tulevikus analüüsida sotsiaalmaksu kuude lõikes, selgitamaks välja, kas tööpanus suurenes ühtlaselt või oli see kontsentreerunud ühte kuusse, mis võib viidata kokkuleppele töandjaga.)

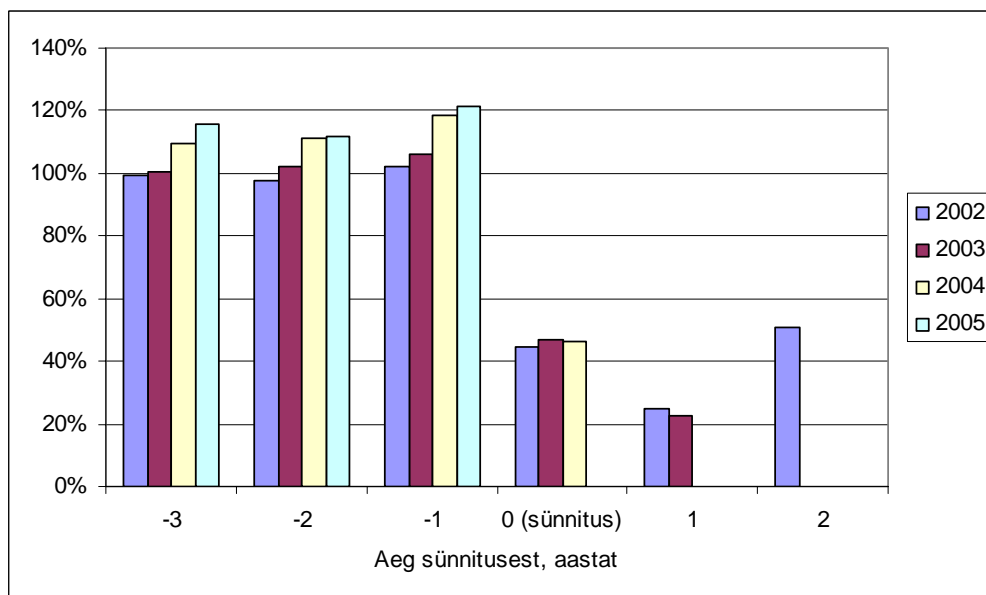

Sünnitanud - katkendlik joon

Joonis 2.30. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine teistkordselt sünnitanud ja mittesünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust aastatel 2002-2005.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

Märkus: Tingimusel, et enne vastavat aastat oli mõlemas rühmas täpselt üks laps. Vt ka märkusi tekstis.

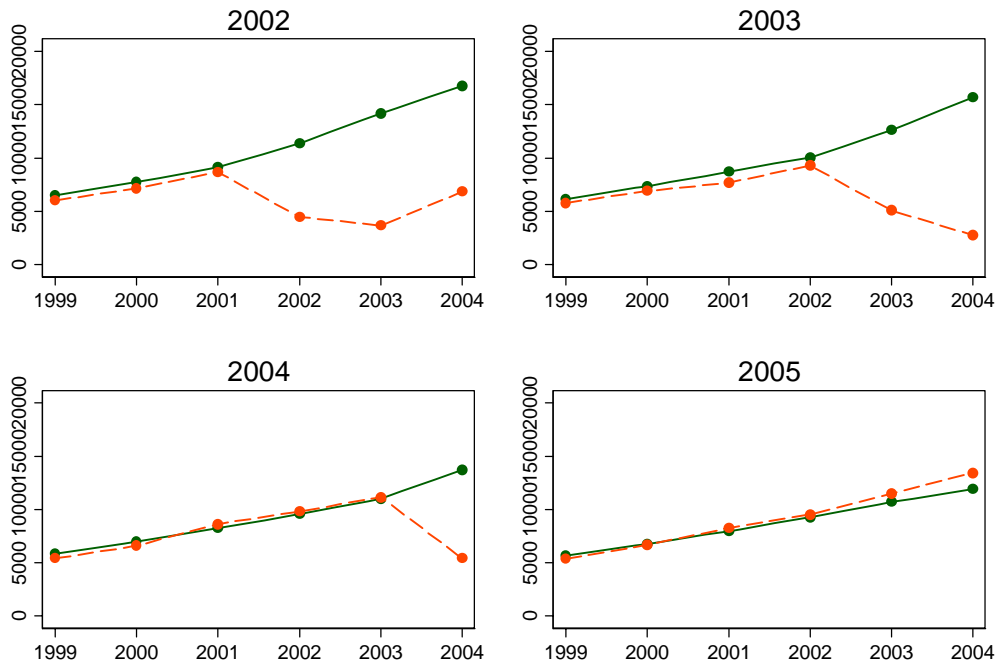
Joonis 2.31. Keskmise sotsiaalmaksusumma suhe teistkordselt sünnitanud ja mittesünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

Märkus: Tingimusel, et enne vastavat aastat oli mõlemas rühmas täpselt üks laps. Vt ka märkusi tekstis.

Analoogiliselt näeme, et kolmanda lapse sünnitanu eelnev tulu võrreldes kahe lapsega naisega, kes ei sünnitanud, oli 2002. ja 2003. aastal sünnitanud naistel madalam, kuid

2004. aastal sünnitanud naistel võrdne ja 2005. aasta esimeses pooles sünnitanutel naistel pisut kõrgem (Joonis 2.31). Samamoodi näeme siin suuremat muutust 2004. ja 2005. aastal, mis langeb kokku eespool leitudga.

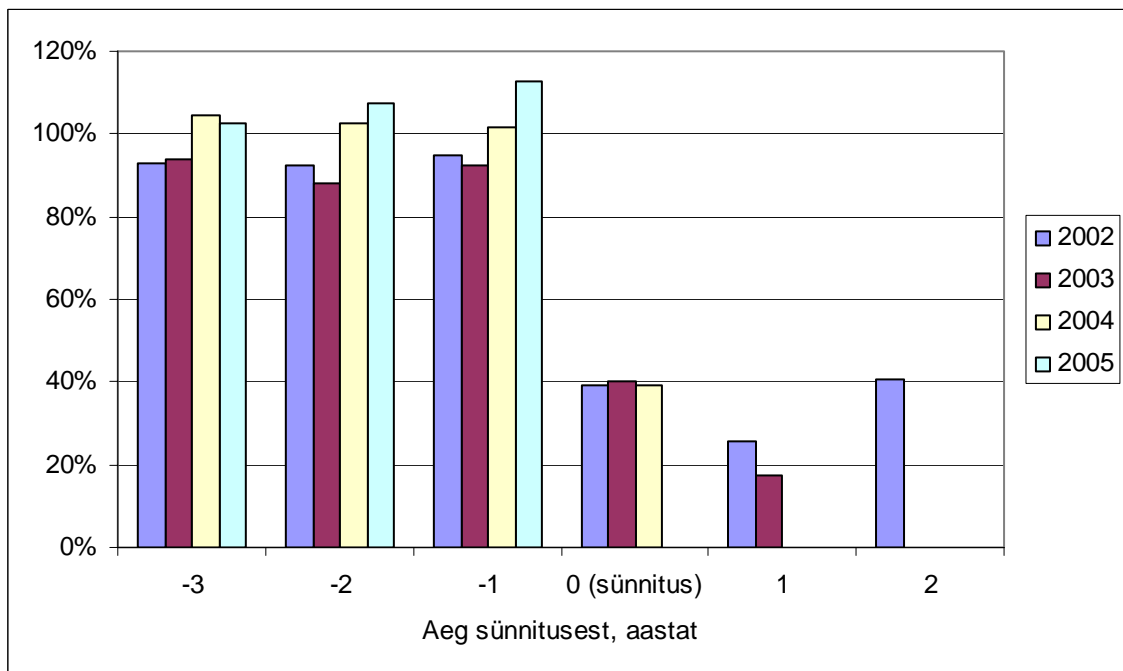

Sünnitanud - katkendlik joon

Joonis 2.32. Keskmise sotsiaalmaksusumma muutumine kolmandat korda sünnitanud ja mittesünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust aastatel 2002-2005.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

Märkus: Tingimusel, et enne vastavat aastat oli kaks last. Vt ka märkusi tekstis.

Joonis 2.33. Keskmise sotsiaalmaksusumma suhe kolmandat korda sünnitanud ja mittesünnitanud naistel vanuses 25-35 aastat enne ja pärast sünnitust.

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, autorite arvutused

Märkus: Tingimusel, et enne vastavat aastat oli kaks last. Vt ka märkusi tekstis.

Seega näitas sotsiaalkindlustusameti andmete analüüs, et alates 2002. aastast on sünnitanud naiste töötasu kõrgem kui mittedünnitanud naistel ehk sünnitama on hakanud kõrgemapalgalised. Esimese lapse sünni puhul on alates 2002. aastast tegemist sujuvate arengutega ja me ei saa tuua välja mingeid järske muutusi 2004. või 2005. a I poolaastal sünnitanute vahel, kui võiks arvata, et võivad ilmned esimesed vanemahüvitise mõjud.

Samas tõi analüüs välja, et 2004. ja 2005. I poolaastal teise või kolmanda lapse sünnitanud naiste sotsiaalmaksuga maksustav sissetulek on suhteliselt (võrreldes vastavalt teist või kolmandat last samal ajal mittedünnitanud naistega) kõrgem võrreldes 2002. või 2003. aastatel sünnitanud naistega. Ehkki ei saa välistada muid põhjendusi sellisele arengule, on üheks võimalikuks selgituseks see, et vanemahüvitis avaldas soodsat mõju kõrgema palgaliste naiste soovile teist ja enamat last sünnitada. Kindlasti tasuks ülalloodud analüüsi korrata mõne aja pärast, kui on olemas andmed 2005 II poolaasta ja 2006. aasta kohta, et selgitada, kas püstitatud väide paika peab.

Kokkuvõte

Käesoleva uuringu eesmärk oli pakkuda välja võimalused, kuidas analüüsida vanemahüvitise mõju sünnitus- ja tööturukäitumisele ja seda osaliselt illustreerida arvutuste abil analüüsides sünnitajate tausta muutumist viimastel aastatel.

Uuringus pakuti välja vanemahüvitise seaduse mõju analüüsimise võimalused, käsitleti olemasolevaid andmeallikaid, mille põhjal oleks võimalik hinnata vanemahüvitise tulemusi. Viimaks võrreldi sünnitanud naiste struktuuri kõikide fertiilses naiste struktuuriga alates 1990ndate teisest poolest. Püüti leida, kas esinevad järsud muutused 2004. aastal ja 2005. aasta I poolaasta sünnitajate sotsiaaldemograafilises struktuuris, mis võiksid viidata vanemahüvitise mõjudele.

Analüüsimeetoditest

Vanemahüvitise analüüsimine koosneb mitmest sammust. Vanemahüvitise tagajärgi analüüsides on otstarbekas teha vahet esimest järku efektidel, milleks on sissetulekute ümberjaotus, ja teist järku efektidel, milleks on mõju inimeste sünnitus- ja tööturukäitumisele. Vanemahüvitise mõju hindamisel on oluline üheselt defineerida, mis on mõju ning mis hüpoteetilise situatsiooniga püütakse olukorda võrrelda, kas vanemahüvitise süsteemi terviku või mõne selle komponendi puudumisega või mõne teistsuguste põhimõtetega vanemahüvitisega.

Vanemahüvitise esimest järku efekti puhul saab analüüsida, kes on vanemahüvitise süsteemist antud sündimuskäitumise korral võitjad ja kaotajad. Selleks on esmalt vaja omada ülevaadet vanemahüvitise saajatest eri rahvastikurühmades. Vanemahüvitisega kaasnevat tulude ümberjaotamist ja vaesuse ning ebavõrdsuse muutumist on võimalik analüüsida mikrosimulatsioonimeetoditega.

Vanemahüvitise teist järku efektid ehk siis tegelikud mõjud sünnitus- ja tööturukäitumisele ilmnevad siis, kui inimesed muudavad oma käitumist poliitilise meetmega kaasneva olukorra muutuse tõttu, antud juhul lapse saamise kulude vähendamise tõttu.

Vanemahüvitise mõju hindamise teeb keeruliseks see, et meil praktiliselt puuduvad usaldusväärsed vahendid eristamiseks vanemahüvitise mõju võimalikest muudest mõjudest (nt majanduse areng, stabiilsuse kasv jmt). Selleks, et näidata vanemahüvitise mõju sünnitus- ja tööturukäitumisele, peab näitama või uskuma, et kõikide muude tegurite mõju on tühine, või olema võimeline neid teisi mõjusid samuti mõõtma

Enamus hinnanguid baseeruvad lihtsale erinevusele (diferentshinnang), kus võrreldakse situatsiooni enne ja pärast seaduse vastuvõtmist, või diferents-diferents hinnangule, kus võrreldakse olukorda enne ja pärast meetme rakendamist kahel rühmal – üks rühm, keda mõjutas meede, ja teine rühm, keda ei mõjutanud. Keerukamad statistilised ja ökonomeetrilised mudelid püüavad antud lähenemist täiendada arvestades muude jälgitavate tegurite mõju.

Ootamatute, mõistetamatute või puuduvate mõjude mõistmiseks tuleb kasutada kvalitatiivseid meetodeid, et oluliste osapoolte käest vahetut ning selget informatsiooni nende käitumise kohta saada. Üheks väljapakutud viisiks on kvalitatiivsed süvaintervjuud.

Andmetest

Vanemahüvitise tulemuse analüüsimiseks on võimalik vähemalt osaliselt kasutada registriandmeid ja küsitlusandmeid. Peamised registrid on pensioniregister, statistikaameti andmekogu sündide registriga, meditsiiniline sünniregister. Peamised potentsiaalselt kasutavad regulaarsed küsitlused on Eesti Tööjõu-uuring, Eesti Leibkonna Eelarve Uuring ja Eesti Sotsiaaluuring.

Kokkuvõttes andmete kohta võime öelda, et registriandmetes ei ole eraldiseisvatena piisavalt informatsiooni leibkonna struktuuri, sotsiaaldemograafilise tausta või sissetulekute kohta, mistõttu ei saa täielikku pilti vanemahüvitise saajate taustast. Küsitlusuuringutes, mis sisaldavad infot leibkonna struktuuri ja sissetuleku kohta, on aga valimid liiga väikesed, et sinna satuks piisaval hulgas väikelastega naisi, et analüüsida detailselt vanemahüvitise mõju töö- ja pereelu ühitamisele.

Seega on antud olukorras soovituslik analüüsida vanemahüvitise saajate struktuuri vanemahüvitise suuruse lõikes pensioniregistris sisalduva informatsiooni põhjal. Vanemahüvitise saajate sotsiaaldemograafilise tausta põhjalikumaks uurimiseks tuleks luua tehnilised ja seadusandlikud võimalused pensioniregistri andmetele juurde siduda taustaandmeid teistest registritest.

Paralleelselt registriandmetega tasub uurida Eesti Tööjõu-uuringu põhjal väikelastega perede tööturukäitumise muutumist üle aastate. Leibkonna eelarve uuringu ja Euroopa Sotsiaaluuringu põhjal on võimalik analüüsida leibkondade sissetulekute struktuuri muutust tingituna vanemahüvitisest. ESU paneeli täienedes on võimalik analüüsida samade naiste tööturukäitumise muutumist järgnevate aastate jooksul ning selle sõltuvust vanemahüvitise suurusest.

Empiirilistest tulemustest

2004. aastal sündis ligi 13 900 last, üle 900 lapse rohkem kui aasta varem. Analüüsis püüdsime välja selgitada, kas selline muutus on tingitud vanemahüvitise rakendamisest ning kas lisaks sündide arvulisele tõusule on toimunud ka mingeid muutusi sünnitajate osas. Võrdlesime Eesti Meditsiinilise Sünniregistri andmete ja Eesti Tööjõu-uuringu andmete põhjal sünnitavate naiste ja sünnitusealiste naiste karakteristikuid alates 1990ndate teisest poolest. Vanemahüvitise võimalikku mõju oleks näidanud see, kui sünnitajate karakteristikud oleks võrreldes sünnitusealiste naistega teises suunas või tempos muutunud.

Sünniregistri andmete analüüs näitas, et sünnitajate keskmine vanus jätkas juba varasemalt ilmnenu tõusu 2004. aastal ning järske muutusi ei ole toimunud. Esimese ja teise lapse sündide vahe kasvas samuti endises tempos. 2004. aastal muutus üldiselt langev trend sünnituste arvus 15-20 ja 20-24 aastaste naiste vanusrühmas. Vanemates vanusrühmades oli sündide arv hakanud tõusma juba varasematel aastatel.

Ka kõrgharidusega ja eelnevalt hõivatute naiste osakaal hakkas sünnitajate seas kasvama juba alates 2002. aastast. Kõrgharidusega ja töötavate naiste osakaalu kasv sünnitajate hulgas on olnud kiirem, kui kõrgharidusega ja töötavate naiste osakaal sünnitusealiste naiste hulgas. Seetõttu ei ole see kasv seotud vastavate tunnustega sünnitusealiste naiste osakaalu tõusuga ühiskonnas vaid mingite muude teguritega. Samas, et arengud sünnitajate hariduslikus või tööalases struktuuris hakkasid pihta praktiliselt kaks aastat enne vanemahüvitise seaduse reaalset jõustumist, siis ei ole võimalik kinnitada, et muutused struktuurist oleks tingitud just vanemahüvitisest.

Lisaks võrdlesime Sotsiaalkindlustusameti riikliku pensionikindlustuse registri andmete põhjal sünnitajate sotsiaalmaksuga maksustatud sissetulekuid mittesünnitanud naiste sissetulekutega. Eeldasime, et olulised muutused sünnituskäitumises ning sünnitajate struktuuris 2004. aastal või 2005 I poolaastal, kui need ei toimunud samaaegselt sünnitusealiste naiste struktuuris, võivad viidata vanemahüvitise mõjudele.

Sotsiaalkindlustusameti andmete analüüs näitas, et alates 2002. aastast on sünnitanud naiste töötasu kõrgem kui mittesünnitanud naistel ehk sünnitama on hakanud kõrgemapalgalised. Esmasünnitajate puhul on alates 2002. aastast tegemist sujuvate arengutega ja me ei saa tuua välja mingeid järske muutusi 2004. või 2005. a I poolaastal, kui võiks oodata esimeste vanemahüvitise mõjude ilmnemist.

Samas tõi analüüs välja, et 2004. ja 2005. I poolaastal teise või kolmanda lapse sünnitanud naiste sotsiaalmaksuga maksustav sissetulek on suhteliselt (võrreldes vastavalt teist või kolmandat last samal ajal mittesünnitanud naistega) kõrgem võrreldes 2002. või 2003. aastatel sünnitanud naistega. Ehkki ei saa välistada muid põhjendusi sellisele arengule, on üheks võimalikuks selgituseks see, et vanemahüvitis avaldas soodsat mõju kõrgema palgaliste naiste soovile teist ja enamat last sünnitada. Kindlasti tasuks ülaltoodud analüüsi korrata mõne aja pärast, kui on olemas andmed 2005 II poolaasta ja 2006. aasta kohta, et selgitada, kas püstitatud väide paika peab.

Seega empiiriline analüüs ei andnud selget vastust, kas vanemahüvitis võis avaldada mõju kiiret mõju sündimuskäitumisele. Lähiaastate andmete kvantitatiivne analüüs koos kvalitatiivsete uuringutega peaks võimaldama täiendavat selgust selles saada.

Andmeanalüüsilased soovitused

Vanemahüvitise mõju analüüsimiseks olemasolevate andmete põhjal soovitame viia läbi järgmisi uuringuid:

- iga-aastaselt sünnitajate sotsiaaldemograafilise tausta detailne analüüs eesmärgiga püüda leida rühmad, kelle sündimuskäitumine on muutunud kõige enam – agregeeritud andmed avaldab regulaarselt Statistikaamet ja Tervise Arengu Instituut, vajalik oleks detailsemates lõigetes analüüs kasutades Statistikaameti andmekogu või meditsiinilist sünniregistrit;
- iga-aastaselt väikeste lastega perede tööturukäitumise analüüs Eesti Tööjõu-uuringu andmete põhjal, analüüsida muutusi meeste ja naiste tööjõus osalemises ja töötundides;
- iga-aastaselt vanemahüvitise saajate tööturukäitumise analüüs – kui paljud naised töötavad ja mis töötasuga leidmaks vanemahüvitise vähendamise valemiga muutmise võimaliku mõju; et vanemahüvitise ja töötasu koos saamise korral kasutatav valem sisaldab sissetulekupiirkondi, mis ei soosi töötamist, tasuks analüüsida nende ära muutmise tagajärgi.
- analüüsida, mitme kuu pärast naised peale sünnitust hakkavad saama sotsiaalmaksuga maksustatud töist tulu, uurida kuidas see sõltub vanemahüvitise maksmise kestusest ja selle suurusest võrreldes varasema töise sissetulekuga; esimese põhjaliku uuringu võiks läbi viia 2007. aastal kasutades andmeid sünnitanute kohta alates 2000. aastast; esimese uuringu põhjal otsustada, kas edaspidi teha uuring iga-aastaselt või korrata mitme aasta pärast;
- ühekordne uuring hindamaks vanemahüvitise mõju väikelastega perede vaesusele ning ebavõrdsusele - võrreldes olukorraga, kui vanemahüvitist ei oleks tulnud või

oleks tulnud kõigile võrdne vanemahüvitis; kasutada leibkonna eelarve uuringu või sotsiaaluuringu andmeid.

Lisaks olemasolevate andmete analüüsimisele soovitame läbi viia spetsiaalseid uuringuid, mille eesmärgid oleks lisaks vanemahüvitise ning selle mõju mõistmisele laiemad:

- kvalitatiivse iseloomuga uuring isade vähese lapsehoolduspuhkusele jäämise põhjuste väljaselgitamiseks. Millised on tööturul ning ühiskonnas laiemalt peituvad takistused meestel töö ja pereelu ühitamisel? Millist tasakaalu töö ja pereelu vahel mehed soovivad?
- kvalitatiivne uuring analüüsivaks vanemahüvitise puudusi läbi vanemate ning potentsiaalsete vanemate silmade ning vanemapuhkuse sobitumist ülejäänud sotsiaalpoliitikaga, vanemate ning potentsiaalsete vanemate vajadustega.
- kvantitatiivne spetsiaalse suunitlusega küsitlusuuring vanemahüvitise, töö ja pereelu ühitamise temaatika analüüsimiseks, erilise tähelepanuga isadele ja potentsiaalsetele isadele. Eesmärgiks hinnata eelpool nimetatud kvalitatiivsete uuringutega esile kerkinud probleemide, eelistuste jms ulatust kogu ühiskonnas.

Kasutatud kirjandus

d'Addio A.C., d'Ercole M.M. (2005) Trends and Determinants of Fertility Rates: The Role of Policies, OECD Social, Employment and Migration Working Papers No.27

Ainsaar, M. (toimetaja) (2000). Laste- ja perepoliitika Eestis ja Euroopas. Rahvastikuministri büroo, Tartu 2000, 152 lk.

Ainsaar, M.; Oras, K. (2000). Laste arvu mõjutavad tegurid Eestis, kogumikus M. Ainsaar (toimetaja) *Laste- ja perepoliitika Eestis ja Euroopas*, Tallinn: Rahvastikuministri büroo, lk. 112-133.

Ahn, N., Mira, P (2002) A note on the changing relationship between fertility and female employment rates in developed countries. *Journal of Population Economics* 15, pp. 667–682.

Becker, G. (1960) An economic analysis of fertility. In Becker, ed., *Demographic and Economic Change in Developed Countries*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Becker, G. (1965) A theory of the allocation of time. *Economic Journal*, Vol. 75, pp. 493-517.

Becker, G.S., Lewis, H.G. (1973) On the Interaction between the Quantity and Quality of Children. *The Journal of Political Economy*, Vol. 81, Issue 2, pp. S279-S288.

Birk, M. (2003) Naiste tööjõu pakkumise ja sündimuskäitumise vahelised seosed Eestis. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Birk, M., Võrk, A. (2003) "Majanduspoliitilised võimalused sündimuse ja naiste tööturukäitumise mõjutamiseks Eestis" - XI teadus-ja koolituskonverentsi "Eesti majanduspoliitika teel Euroopa Liitu" ettekanded-artiklid. Berlin, Tallinn: BWV, Mattimar OÜ, lk 311 -320.

Butz, W. P., Ward, M. P. (1979) The Emergence of Countercyclical U.S. Fertility. *American Economic Review* 69 (3), lk. 318–328

Eamets, R., Philips, K. (2000) Eesti tööturu areng üleminekuperioodil. Tartu: OÜ KTX, 95 lk.

Ekberg J., Eriksson R., Friebel G. (2003) Sharing Responsibility? Short –and Long-term Effects of Sweden's „Daddy-Month” Reform. SOFI Working paper 3/2004. <http://www.sofi.su.se/wp/WP04-3.pdf>

Eurostat (2005). Population in Europe 2004. First results. Statistics in focus. Population and social conditions 15/2005. http://epp.eurostat.cec.eu.int/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-05-015/EN/KS-NK-05-015-EN.PDF 14.12.05

Euroopa Komisjon (2005) Indicators for Monitoring the Employment Guidelines: 2004-2005 compendium. http://europa.eu.int/comm/employment_social/employment_strategy/indic/compendium_jer2004_en.pdf

Gauthier, Anne H. (2001) The Impact of Public Policies on Families and Demographic Behaviour. – paper presented at ESF/EURESCO conference „The second demographic transition in Europe” (Bad Herrenalb, Germany, 23-28 June 2001) http://www.demogr.mpg.de/Papers/workshops/010623_paper21.pdf

Hakim, C. (2000) *Work-Lifestyle Choices in the 21st Century: Preference Theory*. Oxford: Oxford University Press.

- Hansson, L. (toimetaja) 2001. Naine, perekond ja töö 2000: pere-elu ja kutsetöö kokkusobitamise probleemidest väikeste lastega peredes. TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. TPÜ Kirjastus, Tallinn 2001, 200 lk vt ka [<http://www.riik.ee/rahvastik/Hansson1.htm>]. 14.12.2005.
- Hatry H.P., Performance Measurement: Getting Results, The Urban Institute Press, 1999,
- Heaton T.B., Jacobson C.K., Holland K. (1999) Persistence and Change in Decisions to Remain Childless. *Journal of Marriage and the Family*, Vol. 61, No.2, 531-539.
- Hochschild A. R. (1997) *The Time Bind: When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York: Metropolitan Books.
- van de Kaa D.J. (1996) Anchored Narratives: The Story and Findings of Half a Century of Research into the Determinants of Fertility. *Population Studies*, Vol 50, No.3, 389-432.
- Kalleberg A.L., Rasell E., Cassirer N., Reskin B.F., Hudson K., Webster D., Appelbaum E., Spalter-Roth R.M. (1997) *Nonstandard Work, Substandard Jobs: Flexible Job Arrangements in the U.S.* Washington: Economic Policy Institute.
- Kasearu, K.; Kutsar, D. (2003). Perekonna ideaalkujundid ja nende realiseerumise võimalikkus, kogumikus Kutsar, D. (toimetaja) *Millist perekonnapoliitikat me vajame?*. Tartu Ülikooli Kirjastus. lk. 88-103.
- Katus, K., Puur, A., Pöldma, A., Sakkeus, L. (1999) *Rahvastikuvananemine Eestis*. Tallinn.
- Katus, K., Puur, A., Pöldma, A. (2002) *Eesti põlvkondlik rahvastikuareng*. Eesti Kõrgkoolidevaheline Demouuringute Keskus. Tallinn.
- Kohler H-P. (2000) Social Interactions and Fluctuations in Birth Rates. *Population Studies*, Vol 54, no. 2, 223-237.
- Käärt, M. (2001) *Sotsiaalmajanduslike tegurite mõju abortidele*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikooli majandusteaduskond.
- Leetmaa, R., Võrk, A., Eamets, R., Sõstra, K. (2003) *Aktiivse tööpoliitika tulemuslikkuse analüüs Eestis*. Tallinn: Praxis, 108 lk.
- Leetmaa, R., Võrk, A., Kallaste, E. (2004). *Eakate olukord Eesti tööturul*, PRAXISE Toimetised 19/2004.
- MacInnes J. (2003) *Sociology and Demography: A Promising Relationship? Women's Employment, Parental Identity and Fertility in Europe. An Analysis of the Family and Gender Roles*. Centre d'Etudis Demografics.
- Malthus T.R. (1798) *An Essay on the Principle of Population*. (Reprint by Cambridge University Press, ed by Donald Winch 1992).
- Meditsiinilise sünniandmekogu asutamine ja pidamise kord. Sotsiaalministri määrus nr 34, 16.03.2001 (RTL 2001, 41, 572) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=605289>
- Narusk A. (2000) *Kutsetöö ja perekonnaelu: tasustatud ja tasustamata töö ühitamine. Teel tasustatud ühiskonda: Naised ja mehed Eestis*. Tallinn: Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium, ÜRO arenguprogramm.

- Pall, K. (2004) "Eesti avalik poliitika ja sotsiaalne Euroopa", Eesti Sotsiaalteaduste V aastakonverentsi erinumber, http://www.sotsioloogia.ee/esso3/5/katre_pall.htm 14.12.2005
- Raseduskatkestusandmekogu asutamine. Sotsiaalministri määrus nr 43, 02.06.1999 (RTL 1999, 102, 1263) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=604842>
- Riigikontroll (2005). Vanemahüvitise maksmise korraldus. Kontrolliaruanne nr OSIII-2-6/05/76, 15.07.2005. Tallinn.
- Riiklike statistiliste aruandevormide kinnitamine. Rahandusministri 7. märtsi 2005. a määrus nr 24 (RTL, 24.03.2005, 33, 470) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=865430> . Sünnileht <https://www.riigiteataja.ee/ert/get-attachment.jsp?id=865543>
- Riikliku pensionikindlustuse registri pidamise põhimäärus. Vabariigi Valitsuse 18. 01. 2002. a määrus nr 28 (RT I 2002, 7, 38). <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=717145>
- Sefton, T. (2000) "Getting Less for More: Economic Evaluation in the Social Welfare Field." CASE Paper No. 44. Centre for Analysis of Social Exclusion. UK: London School of Economics. <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cp/CASEpaper44.pdf>
- Seletuskiri vanemahüvitise seaduse eelnõule, 09.09.2003. Õigusaktide eelnõude elektrooniline kooskõlastamise süsteem.
- Siplane, A., Mängel, T. (2003) Vanemahüvitise seadusest. Riigikogu kantselei, 2003, 5 lk. (lühiauring) [<http://www.riigikogu.ee/doc.php?36964>]. 08.12.2005.
- Sotsiaalkindlustusamet. Vanemahüvitise analüüs 30.04.2005 <http://www.ensib.ee/eelarve/VH30042005.doc> (viimati vaadatud 8. august 2005)
- Statistikaamet (2005). Sissetulek ja elamistingimused. Income and living conditions. Tallinn.
- Staronova, K. (2004). Poliitikaanalüüsi tehnikad ja meetodid, PRAXIS.
- Statistikaamet. Sünnileht. <http://www.stat.ee/118328> (viimati vaadatud 5. august 2005)
- Tellmann, A. (Eesti Meditsiinilise Sünniregistri ja Raseduskatkestusandmekogu juhataja). Andres Võrgu intervjuu. 26.august 2005.
- Tellmann, A., Karro, H., Serkina, V. (2003) Eesti meditsiiniline sünniregister 1992-2002. Eesti abordiregister 1996-2002. Estonian medical birth registry 1992-2002. Estonian abortion registry 1996-2002. Tervise Arengu Instituut, Tallinn. [http://www.sm.ee/est/HtmlPages/sunniregister19922002/\\$file/sunniregister_1992_2002.pdf](http://www.sm.ee/est/HtmlPages/sunniregister19922002/$file/sunniregister_1992_2002.pdf) (viimati vaadatud 5. august 2005)
- Tervise Arengu Instituut. Eesti Meditsiinilise Sünniregistri ja Raseduskatkestusandmekogu andmed, <http://www.tai.ee/?id=2369>, (viimati viidatud 4.august 2005.)
- Tiit, E. (2004) Eesti rahvastiku põhinäitajad aastail 2003/2004 Euroopa taustal“, Tartu Ülikool. http://www.rahvastikuminister.ee/cms/doc//E-M_Tiit_2004_Eesti_rahvastiku_pohinaitajad.doc (viimati vaadatud 5. august 2005)
- Tiit, E. (2005) Eesti rahvastiku põhinäitajad aastail 2004/2005 Euroopa taustal“, Rahvastikuministri büroo, Tartu Ülikool.

<http://www.rahvastikuminister.ee/cms/doc/tiit2005.doc> (viimati vaadatud 13. veebruar 2006)

Tiir, E., Ainsaar, M. (2002) Kavandatav sündimuskäitumine Eestis, kogumikus Kutsar, D. (toimetaja) *Elutingimused Eestis viis aastat hiljem. Norbalt II*. Tartu Ülikooli kirjastus 2002, lk. 35-66.

Tiit, E., Käärrik, E. (2000) Sündimuse dünaamika Eestis. Mõjutused, trend ja prognoos Euroopa rahvastikuprotsesside taustal. Rahvastikuministri büroo. <http://www.riik.ee/rahvastik/tiitsisu.html>, 14.12.2005

Vanemahüvitise seadus. Vastu võetud 10. 12. 2003. a seadusega (RT I 2003, 82, 549), jõustunud 1. 01. 2004. Muudetud 27. 01. 2005 (RT I 2005, 9, 34).

Vassiljev, M (2005) „Vanemahüvitise sündimuskäitumusliku mõju analüüs”, Bakalaureusetöö, Tallinna Tehnikaülikool. http://www.rahvastikuminister.ee/cms/doc/uuring/Maria_vassiljev_nr5.doc

Lisa 1. Eesti Meditsiinilisse Sünniregistrisse kantavate andmete koosseis

(1) Registrisse kantakse andmed haigla, vanemate, varasemate raseduste ja sünnituste, käesoleva raseduse kulgemise, sünnituse, sündinud lapse, seitsme päeva vanuse lapse (või noorema, kui laps läheb koju või sureb) ja sünnikaardi vastutava täitja kohta.

(2) Tervishoiuasutuse kohta kantakse registrisse järgmised andmed:

- 1) tervishoiuasutuse kood;
- 2) sünnitusloo number.

(3) Vanemate kohta kantakse registrisse järgmised isikuandmed:

- 1) ema isikukood/sünniaeg;
- 2) isa isikukood/sünniaeg;
- 3) ema ees- ja perekonnanimi;
- 4) isa ees- ja perekonnanimi;
- 5) ema elukoht,
- 6) isa elukoht;
- 7) ema rahvus;
- 8) isa rahvus;
- 9) ema haridus;
- 10) isa haridus;
- 11) ema tavategevusala;
- 12) isa tavategevusala;
- 13) ema perekonnaseis.

(4) Varasemate raseduste ja sünnituste kohta kantakse registrisse järgmised andmed:

- 1) varasemate sünnituste arv;
- 2) varasemate abortlõppega raseduste arv;
- 3) eelmise sünnituse kuupäev;
- 4) elus olevate sünnitatud laste arv;
- 5) elusalt sündinud, kuid esimesel elunädalal surnud laste arv.

(5) Käesoleva raseduse kulgemise kohta kantakse registrisse järgmised andmed:

- 1) rasedusaegne jälgimine;
- 2) raseduskestus 1. külastusel;
- 3) suitsetamine raseduse ajal;
- 4) rasedusaegsed toimingud;
- 5) rasedusaegsed riskitegurid ja tüsistused.

(6) Sünnituse kohta kantakse registrisse järgmised andmed:

- 1) raseduskestus sünnitushetkel;
- 2) sünnituspuhused ja -järgsed diagnoosid;
- 3) sünnitamisviis;
- 4) sünnituse valutustamine;
- 5) muud toimingud sünnitusel;
- 6) sünnituse kestus;

- 7) väljutusperioodi kestus;
- 8) mäрге peresünnituse kohta.

(7) Sündinud lapse kohta kantakse registrisse järgmised andmed:

- 1) lapse isikukood/sünniaeg;
- 2) sugu;
- 3) sündinud laste arv;
- 4) mitmikute puhul järjekorratäht;
- 5) mäрге lapse sündimise kohta elusalt või surnult;
- 6) sünnikaal;
- 7) sünnipikkus;
- 8) 1. minuti *Apgar*;
- 9) 5. minuti *Apgar*;
- 10) nabaveenivere pH;
- 11) lapse sünnikoht.

(8) Seitsme päeva vanuse (või noorema, kui läheb varem koju või sureb) lapse kohta kantakse registrisse järgmised andmed:

- 1) lapse diagnoosid;
- 2) toimingud;
- 3) lapse asukoht, suremisel kuupäev ja kellaaeg;
- 4) surmapõhjus.

(9) Vastutava täitja kohta kantakse registrisse arsti kood.

Allikas: Meditsiinilise sünniandmekogu asutamine ja pidamise kord. Sotsiaalministri määrus nr 34, 16.03.2001 (RTL 2001, 41, 572)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=605289>

Lisa 2. Eesti Meditsiinilise Sünniregistri sünnikaart

Eesti Meditsiiniline sünniregister
 Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituut
 Hiiu 42, 11619 Tallinn

SÜNNIKAART

Kaart täidetakse nii elusalt kui sumult sündinud lapse kohta

Halgla	1. Halgla	2. Sünnitusloo number
	3. Ema isikukood/sünniaeg saj aasta kuu päev jrk nr	4. Isa isikukood/sünniaeg saj aasta kuu päev jrk nr
	5. Ema (trükitähtedega) Perekonnanimi _____ Eesnimi _____	6. Isa (trükitähtedega) Perekonnanimi _____ Eesnimi _____
	7. Ema elukoht (trükitähtedega) vald/alev/linn _____ maakond _____ riik _____ tn/küla _____ maja _____ krt _____	8. Isa elukoht (trükitähtedega) vald/alev/linn _____ maakond _____ riik _____ tn/küla _____ maja _____ krt _____
	9. Ema rahvus (trükitähtedega)	10. Isa rahvus (trükitähtedega)
Vanemate Isikuandmed	11. Ema haridus klasside arv ☐ 1 alg- või vähem ☐ 2 põhi- ☐ 3 kesk- ☐ 4 keskeri- ☐ 5 rakenduskõrg- ☐ 6 ülikooliharidus	12. Isa haridus klasside arv ☐ 1 alg- või vähem ☐ 2 põhi- ☐ 3 kesk- ☐ 4 keskeri- ☐ 5 rakenduskõrg- ☐ 6 ülikooliharidus
	13. Ema tavategevusala ☐ 1 töötav Amet _____ ☐ 2 töötu ☐ 3 ajateenija ☐ 4 kinnipeetav ☐ 5 (üli)õpilane ☐ 6 pensionär ☐ 7 töövõimetu ☐ 8 kodune	14. Isa tavategevusala ☐ 1 töötav Amet _____ ☐ 2 töötu ☐ 3 ajateenija ☐ 4 kinnipeetav ☐ 5 (üli)õpilane ☐ 6 pensionär ☐ 7 töövõimetu ☐ 8 kodune
	15. Ema perekonnasels ☐ 1 registreeritud abielus: päev kuu aasta sõlmimise aeg _____ ☐ 2 vabaabielus: kuu aasta algus _____ ☐ 3 vallaline ☐ 4 lahutatud ☐ 5 lesk	
	16. Varasemate sünnituste arv _____ (kui ei tea, märkida 99) Neist lõppesid: elussünniga _____ surnultsünniga _____	17. Varasemate abortilõppega raseduste arv _____ (kui ei tea, märkida 99) Neist lõppesid: spontaan- abordiga _____ terapeutilise abordiga _____ legaalise abordiga _____ emakavalise rasedusega _____ muu abordiga _____
	18. Eelmise sünnituse kuupäev päev kuu aasta _____ Sünnitus ☐ 1 elussünniga lõppes ☐ 2 surnultsünniga	19. Mitu sünnitatud last on elus? (kui ei tea, märkida 99) _____ 20. Mitu elusalt sündinud last on sumud 1. elunädalal? (kui ei tea, märkida 99) _____
Käesoleva raseduse kuig	21. Rasedusaegne jälgimine ☐ naistearst ☐ perearst ☐ ämmaemand külastuste arv (kui ei tea, märkida 99) _____	22. Raseduskestus 1. külastusel _____ täisnädalat
	23. Suitsetamine raseduse ajal ☐ 1 ei suitsetanud ☐ 2 lõpetas suitsetamise raseduse 1. trimestril ☐ 3 suitsetas ☐ 4 andmed puuduvad	
	24. Rasedusaegsed toimingud ☐ 1 ultraheliuuring enne 21. nädalat ☐ 2 lootevee uuring enne 21. nädalat ☐ 3 koorionibiopsia ☐ 4 emakakaela õmblus ☐ 5 KTG	
25. Rasedusaegsed riskitegurid ja tüsistused ☐ 1 varasem keisrilõige ☐ 2 in vitro viljastamine ☐ 3 ähvardav raseduse katkemine ☐ 4 ähvardav enneaegne sünnitus ☐ 5 südamehaigus (v.a hüperboonia) ☐ 6 hüpertooniatõbi ☐ 7 neeruhaigus ☐ 8 suhkurtõbi (v.a rasedusaegne) ☐ 9 aneemia ☐ 10 preeklampsia ☐ 11 eklampsia ☐ 12 rasedusaegne suhkurtõbi		

Sünnitus	26. Raseduskestus sünnituselkel nädalat päeva		
	27. Sünnituspuhused ja -järgsed diagnoosid		
	☐ 1 platsenta eesasetus ☐ 2 platsenta enneaegne irdumine ☐ 3 asfüksia ☐ 4 verekaotus (üle 1000 ml) ☐ 5 lahkliha ruptuur (III, IV) ☐ 6 emaka ruptuur ☐ 7 funktsionaalselt kitsas vaagen ☐ 8 vaagna otssais ☐ 9 muu atüütäine loote seis ☐ 10 sepsis ☐ 11 hüster-ektoomia		
	28. Sünnitamisiis		
	☐ 1 loomulikult teel ☐ 2 tangsünnitus ☐ 3 vaakum-ekstraktsioon ☐ 4 plaaniline keisritõige ☐ 5 muu keisritõige		
	29. Sünnituse valutustamine		
☐ 1 narkoos ☐ 2 epiduraal/spinaalanesteesia ☐ 3 pudendaal ☐ 4 muu			
30. Muud toimingud sünnitusel			
☐ 1 indutseerimine ☐ 2 lootepeie avamine ☐ 3 stimuleerimine (medikamentoosne) ☐ 4 episio-perineotoomia ☐ 5 platsenta manuaalne eemaldamine, revisioon ☐ 6 emakaõõne abrasioon ☐ 7 loote elektrooniline jälgimine ☐ 8 lootevere pH			
31. Sünnituse kestus		32. Väljutusperioodi kestus	33. Peresünnitus
tund min		min	☐ 1 jah ☐ 2 ei
Laps sündides	34. Lapse isikukood/sünniaeg		35. Sugu
	saj aasta kuu päev jrk nr		tund min
	☐ 1 poiss ☐ 2 tüdruk ☐ 3 ebakindel		37. Mitmikute puhul järjekorra täht
	36. Sünninud laste arv		☐ A ☐ B ☐ C ☐ D
	38. Laps sündis		
	☐ 1 elusalt ☐ 2 surnult, antenataalselt ☐ 3 surnult, intranataalselt ☐ 4 surnult, aeg täpsustamata		
39. Sünnikaal, g	40. Pikkus, cm	41. 1 minuti Apgar	42. 5 minuti Apgar
			43. Nabaveenivere pH
44. Lapse sünnikoht			
☐ 1 haiglas ☐ 2 teel haiglasse ☐ 3 haiglast väljaspool, planeeritud ☐ 4 haiglast väljaspool, planeerimatu ☐ 5 andmed puuduvad			
Laps 7 päeva vanuse na (või noorem, kui läheb varem koju või sureb)	45. Lapse diagnoosid		
	☐ 1 nakkus ☐ 2 krampid ☐ 3 RH-immunisaatsioon ☐ 4 vastsündinu respiratoorne distress ☐ 5 väärarend ☐ 6 sünnitrauma ☐ 7 muu		
	46. Toimingud		
	☐ 1 elustamine ☐ 2 verevahetus ☐ 3 ravi vastsündinute osakonnas ☐ 4 ravi intensiivravi-osakonnas ☐ 5 ravi teises haiglas		
	47. Laps		
	☐ 1 endiselt vastsündinute osakonnas ☐ 2 koju viidud ☐ 3 ravil mujal osakonnas ☐ 4 ravil teises haiglas		
päev kuu aasta			
tund min			
5 sumud, kuupäev ja kellaaeg			
48. Surmapõhjus			
kood			
a. Peamine lapse (loote) haigus või seisund, mis viis surmale	a. _____	_____	
b. Teised lapse (loote) haigused või seisundid, mis viisid surmale	b. _____	_____	
c. Peamine emapoolne haigus või seisund, mis tingis lapse (loote) surma	c. _____	_____	
d. Teised emapoolsed haigused või seisundid, mis tingisid lapse (loote) surma	d. _____	_____	
e. Muud kaasnevad seisundid	e. _____	_____	
49. Vastutav täitja			
kood			
Nimi _____	Allkiri _____		
A			

Lisa 3. Eesti Raseduskatkestusandmekogusse kantavate andmete koosseis

1) tervishoiuasutuse/eraarsti andmed:

- tervishoiuasutuse kood / eraarsti litsentsi number;
- registreerimiskaardi number;
- naise tervishoiuasutusse saabumise ja sealt lahkumise kuupäev;

2) andmed raseda kohta:

- isikukoodi seitse esimest kohta (isikukoodi puudumisel sünniaeg);
- rahvus;
- elukoht (ainult valla, linna või alevi täpsusega);
- tavategevusala;
- haridus;
- perekonnaseis (sh abielu registreerimise või vabaabielu alustamise aeg);

3) varasemate sünnituste ja abortlõppega raseduste andmed:

- varasemate sünnituste arv (nii elus- kui surnultsünniga);
- varasemate abortlõppega raseduste arv;
- eelmise sünnituse kuupäev;
- eelmise aborti aeg ja liik;

4) andmed käesoleva aborti kohta:

- viimase menstruatsiooni algus;
- raseduskestus;
- vahetult enne käesolevat rasedust kasutatud rasestumisvastased vahendid;
- aborti teostamise aeg;
- aborti liik;
- aborti meetod;
- valutustamine;
- terapeutilise aborti näidustus;
- aborti tüsistused;
- raviarsti nimi, arstikood ja allkiri.

Allikas: Raseduskatkestusandmekogu pidamise põhimäärus.
Raseduskatkestusandmekogu asutamine. Sotsiaalministri määrus nr 43, 02.06.1999
(RTL 1999, 102, 1263) <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=604842>

Lisa 4. Eesti Raseduskatkestusandmekogu abordikaart

Saabus _____ Laibus _____ Voodipäevade arv _____
päev kuu aasta tund min. päev kuu aasta tund min.

Ole viidud _____

ABORDIKAART

Kaart täidetakse iga abordiga lõppenud raseduse kohta

ABK-2

ASUTUS	1. Tervishoiuasutus	2. Kaardi number
RASEDA ISIKU- ANDMED	3. Isikukood/sünniaeg <small>aj. aasta kuu päev</small>	4. Rahvus (trükitähtedega)
	6. Elukoht (trükitähtedega) vald/alev/linn _____ maakond _____ riik _____	7. Tavategevusala ☐ 1 töötav ☐ 2 töötu ☐ 3 ajateenija ☐ 6 pensionär ☐ 4 kinnipeetav ☐ 7 töövõimetu ☐ 5 (üli)õpilane ☐ 8 kodune
	8. Haridus ☐ 1 alg ja vähem ☐ 2 põhi ☐ 3 kesk ☐ 4 kesk-eri ☐ 5 rakendus- kõrgharidus ☐ 6 ülikooli- haridus	
	9. Perekonnaseis ☐ 1 registreeritud abielus: <small>päev kuu aasta</small> sõlmimise aeg _____ ☐ 2 vabaabielus <small>kuu aasta</small> algus _____ ☐ 3 vallaline ☐ 4 lahutatud ☐ 5 lesk	
VARASEMAD RASEDUSED JA SÜNNITUSED	10. Varasemate sünnituste arv _____ <small>Neist lõppesid (ei tea - 99) elus- surmalt sünniga _____ sünniga _____</small>	11. Varasemate abortlõppega raseduste arv _____ (kui ei tea, märkida - 99) <small>Neist lõppesid: spont. legaalse terapeutil. emakavälise muu abordiga _____ abortiga _____ abortiga _____ rasedusega _____ abortiga _____</small>
	12. Eelmise sünnituse kuupäev <small>päev kuu aasta</small>	13. Eelmise aborti aeg ja liik <small>kuu aasta</small> ☐ 1 spont. abort ☐ 2 legaalne abort ☐ 3 terapeutil. abort ☐ 4 muu abort
KÄESOLEV ABORT	14. Viimase menstruatsiooni algus <small>päev kuu aasta</small>	15. Raseduskestus _____ nädalat
	16. Vahetult enne käesolevat rasedust kasutatud RVV ☐ 1 OK ☐ 2 ESV ☐ 3 kondoom ☐ 4 muu ☐ 5 ei kasuta ☐ 6 pole andmeid	
	17. Aborti teostamise aeg <small>päev kuu aasta tund minut</small>	18. Aborti liik ☐ 1 spont. ☐ 2 legaalne ☐ 3 mini ☐ 4 terapeutiline ☐ 5 kriminaalne ☐ 6 muu
	19. Aborti meetod ☐ 1 vaakum- aspiratsioon ☐ 2 küreetaž ☐ 3 medikament. induktsioon ☐ 4 anti- progesteron ☐ 5 väike keisrilõige ☐ 6 muu	
	20. Valustamine ☐ 1 lokaalne ☐ 2 narkoos ☐ 3 muu	
	21. Terapeutilise aborti näidustus diagnoos _____ kood _____	
	22. Aborti tüsistused (24 t jooksul) ☐ 1 ei ☐ 2 verejooks ☐ 3 emaka perforatsioon ☐ 4 retensioon ☐ 5 hematomeetra ☐ 6 emakakaela vigastus ☐ 7 muu	
23. Raviarst _____ kood _____ Nimi _____ A _____ Allkiri _____		

Lisa 5. Aruandevorm «Sünnileht» riiklike statistiliste vaatluste «Rahvastik» ja «A. Sünnid» korraldamiseks

STATISTIKAAMET

Lisa rahandusministri 7. märtsi 2005. a määrusele nr 24 "Riiklike statistiliste aruandevormide kinnitamine" 302061215

Täidetakse koos sünnikuga. Statistiliste andmete esitamine on isikule vabatahlik

SÜNNILEHT

Tagatakse andmekaitse

Täidetud aruandevormi palume saata adressil
Endla 15, 15174 Tallinn
Teave aruandevormi täitmise kohta:
rahvastikustatistika osakond,
tel 6259 264, 6259 267

Sünniakti nr .....
.....20 .....

Perekonnaselsusasutuse pitser Taastatud

Andmed lapse kohta	
1. Perekonnanimi _____ Eesnimi _____	
2. Sugu ☐	3. Isikukood/sünniaeg saj aasta kuu päev jrk nr
4. Sünnikoht vald/alev/linn _____ maakond _____ riik _____	5. Kui palju sündis lapsi: (üks, kaksikud, kolmikud) ☐ 6. Kas elusalt või sumult sündinud ☐ 7. Mõnes laps emal, kaasa arvatud vastsündinu (arvestades sumud lapsi ja välja arvates sumultsündinud) ☐ neist elus ☐
EMA ISA	
8. Perekonnanimi _____ Eesnimi _____	Perekonnanimi _____ Eesnimi _____
9. Isikukood/sünniaeg saj aasta kuu päev jrk nr 4	Isikukood/sünniaeg saj aasta kuu päev jrk nr 3
10. Sünnikoht vald/alev/linn _____ maakond _____ riik _____	Sünnikoht vald/alev/linn _____ maakond _____ riik _____
11. Elukoht vald/alev/linn _____ maakond _____ riik _____ tn/küla _____ maja _____ krt _____	Elukoht vald/alev/linn _____ maakond _____ riik _____ tn/küla _____ maja _____ krt _____
12. Kodakondsus _____	Kodakondsus _____
13. Rahvus* _____	Rahvus* _____
14. Haridus* ☐ üldhariduskoolis omandatud haridus (täheiline kood) ☐ lõpetatud kutse- või erialaharidus (numbriline kood) Vt haridustaseme märkimise koodid vormi pöördel	Haridus* ☐ üldhariduskoolis omandatud haridus (täheiline kood) ☐ lõpetatud kutse- või erialaharidus (numbriline kood) Vt haridustaseme märkimise koodid vormi pöördel
15. Töölane seisund (tavategevusala) ja amet* ☐ 1 töötav Amet _____ ☐ 2 töötu ☐ 3 ajateenija ☐ 6 pensionär ☐ 4 kinnipeetav ☐ 7 töövõimetu ☐ 5 (üli)õpilane ☐ 8 kodune	Töölane seisund (tavategevusala) ja amet* ☐ 1 töötav Amet _____ ☐ 2 töötu ☐ 3 ajateenija ☐ 6 pensionär ☐ 4 kinnipeetav ☐ 7 töövõimetu ☐ 5 (üli)õpilane ☐ 8 kodune

16. Ema perekonnasels	
☐ 1 registreeritud abielus: sõlmimise aeg	päev kuu aasta
☐ 2 vabaabielus: algus	kuu aasta *
☐ 3 vallaline*	☐ 4 lahuatud*
☐ 5 lesk*	
17. Lapse elukoht	Mujal
Ema elukohas ☐	vald/alev/linn _____
Isa elukohas ☐	maakond _____
	riik _____
	tn/küla _____ maja _____ krt _____
18. Isa andmete akti kandmise alus	abielu registreerimise koht
☐ 1 abielutunnistus _____	
☐ 2 kohtuotsus isaduse tuvastamise kohta	
☐ 3 vanemate ühine või isa sellekohane avaldus	
☐ 4 ema avaldus	
19. Välja antud sünnitunnistus	seeria _____ nr _____
20. Märkused	

Haridustaseme märkimise koodid

Üldhariduskoolis omandatud haridus:

- A. Ei oma põhiharidust
- B. Põhiharidus
- C. Üldkeskharidus

Lõpetatud kutse- või erialaharidus:

- 1. Kutseharidus
- 2. Kutseharidus koos põhihariduse omandamisega
- 3. Kutseharidus koos keskhariduse omandamisega
- 4. Kutsekeskharidus
- 5. Keskeri-/tehnikumiharidus
- 6. Kõrgharidus

Perekonnaseisuaemetnik

* Vastavalt riikliku statistika seaduse § 7 lõikele 4 esitab füüsiline isik andmed enda kohta vabatahtlikkuse alusel

nimi .....

allkiri .....

Allikas: Riiklike statistiliste aruandevormide kinnitamine. Rahandusministri 7. märtsi 2005. a määrus nr 24 (RTL, 24.03.2005, 33, 470)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=865430>

Lisa 6. Riikliku pensionikindlustuse registri andmete koosseis

Sotsiaalkindlustusamet on riikliku pensionikindlustuse registri vastutav töötleja. See register sisaldab järgmist informatsiooni:

- 1) isikut identifitseerivaid andmeid, mille allikaks on rahvastikuregister,
- 2) isiku üldandmeid, mille allikaks on rahvastikuregister,
- 3) isiku sotsiaalmaksualased andmed, mille allikaks on maksukohustuslaste register või tõend arvestatud ja makstud sotsiaalmaksu kohta,
- 4) isikule pensioni, toetuse või hüvitise määramise ja maksmise alusandmed.

Seega sisaldab register andmeid peretoetuste (sh vanemahüvitise ja sünnitoetuse) saajate ja summade kohta. Taustandmetena on võimalik lisaks kasutada inimese vanust, elukohta, laste arvu erinevas vanuses (tingimusel, et laste eest on saadud peretoetust hiljem kui 2000. aastal) ja informatsiooni, kas vanem on saanud üksikvanematoetust.

Sotsiaalkindlustusametist saadud näitefailide põhjal on võimalik saada järgmised andmed:

- 1) laste arv ja vanus, juhul kui lapse eest on saadud peretoetust alates 2000ndast aastast
- 2) hüvitise saaja vanus
- 3) vanemahüvitise andmed
  - a. vanemahüvitise alguskuupäev
  - b. vanemahüvitise saaja sugu
  - c. määratud vanemahüvitise summa
  - d. määratud vanemahüvitise tüüp
- 4) hüvitise saaja sotsiaalmaksu andmed alates 1999ndast aastast
  - a. tööandja poolt arvestatud sotsiaalmaks
  - b. FIE poolt tasutud sotsiaalmaks
  - c. Riigi poolt tasutud sotsiaalmaks
- 5) töötamine samal kuul, kui saadakse vanemahüvitist
- 6) elukoht maakonna tasemel
- 7) kas on saanud üksikvanematoetust
- 8) kas isa on võtnud vanemahüvitist.

Registri andmete täpse loetelu saab Riikliku pensionikindlustuse registri pidamise põhimäärusest. (Vabariigi Valitsuse 18. 01. 2002. a määrus nr 28 (RT I 2002, 7, 38). <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=717145>)